

Vems röst hörs mest?

**En jämförande rättslingvistisk studie av perspektivförändringar
i polisens svenskspråkiga förundersökningsprotokoll i Finland**

Sabina Jordan
Tammerfors universitet
Fakulteten för kommunikationsvetenskap
Studieprogrammet i nordiska språk
Pro gradu-avhandling
November 2017

JORDAN, SABINA: Vems röst hörs mest? En jämförande rättslingvistisk studie av perspektivförändringar i polisens svenskspråkiga förundersökningsprotokoll i Finland

Pro gradu-avhandling, 91 sidor + bilagor (23 sidor)
November 2017

I denna undersökning granskas perspektivförändringar i polisens svenskspråkiga förundersökningsprotokoll, upprättade i Finland. Protokollet består bland annat av samtliga involverade personers förhørsberättelser, vilka polisen sammanfattar till en redogörelse. I redogörelsen ingår också polisens egna fältanteckningar som gjorts på brottsplatsen. Redogörelsens uppgift är bland annat att ge polisen och rättsväsendet en sammanhängande och koherent beskrivning av brottsföreliselsen. Redogörelsen är med andra ord en betydande text under en eventuell rättegång, inte minst med tanke på de involverade personernas demokratiska rättigheter. I undersökningen ligger två specifika problem beträffande förundersökningsprotokollet i fokus. Det ena är att det finns variation i det sätt på vilket förhöret dokumenteras. Det andra är att skrivprocessen från förhørsberättelse till redogörelse involverar komplexa omskrivningar och perspektivbyten, i vilka det finns en fara för att den förhördas röst försvagas på vägen.

Det övergripande syftet med undersökningen är att reda ut om det sätt på vilket förhöret dokumenteras påverkar perspektivet i redogörelsen. Mer specifikt utreds i vilken grad den misstänkta röst kan anses förmedlas i det färdiga protokollet, och vilka perspektivmarkörer som eventuellt kan resultera i att perspektivet förändras. Ett underliggande syfte är att jämföra de perspektivförändringar som sker i svenskspråkiga förundersökningsprotokoll som är upprättade i Finland med de perspektivförändringar som sker i protokoll upprättade i Sverige, för att kunna belysa eventuella nationella skillnader. Denna jämförelse baserar sig på resultat av Linda Jönssons (1988) och Gunilla Almström Perssons (2009) tidigare undersökningar av förundersökningsprotokoll upprättade i Sverige. Materialet i denna undersökning består av åtta förundersökningsprotokoll, varav fyra är upprättade vid polisnärhet i Österbotten och fyra vid Ålands polisenhet.

Undersökningens teoretiska referensram består av en kombination av Lennart Hellspong och Per Ledins (1997) syn på det ideationella perspektivet i deras systemisk-funktionella lingvistiska teori, Linda Jönssons (1988) syn om att perspektivet i förundersökningsprotokoll förmedlas genom återgivna citat och Gunilla Almström Perssons (2009) teori om att perspektivet i förundersökningsprotokoll bland annat förmedlas genom den narrativa berättelsens uppbyggnad och genom ett centrum–periferi-tänkande. Den undersökningsmetod som utarbetats för detta ändamål har jag valt att kalla för strukturell perspektivanalys av en realistisk berättelse. Metoden kan beskrivas som en öppen innehållsanalys, vars resultat kvantifieras och slutligen jämförs.

Undersökningens resultat påvisar att exempelvis passiveringar, rörelseverb, metaforer, citat och värderingar kan fungera som perspektivmarkörer. Dokumentationssättet verkar påverka perspektivet till en viss grad och kvantifieringen påvisar att ca 24 % av den misstänkta originalutsaga kvarstår i hans utsaga, vilket utgör ca 2,4 % av redogörelsen. Resultatet är förhållandevis likt de resultat Jönsson (1988) och Almström Persson (2009) har kommit fram till gällande protokoll upprättade i Sverige.

Nyckelord: förundersökningsprotokoll, förhørsberättelse, redogörelse, kontext, rekontextualisering, perspektiv, perspektivmarkör, perspektivförändring, röst, rättslingvistik

Innehåll

1 Inledning	1
1.1 Syfte.....	4
1.2 Tidigare forskning	6
1.3 Disposition.....	7
2 Textlingvistiska utgångspunkter och viktiga begrepp	8
2.1 Text och brukstext	9
2.2 Kontext	10
2.2.1 Situationskontext	10
2.2.2 Intertextuell kontext.....	12
2.2.3 Kulturkontext	12
2.3 Rekontextualisering.....	13
3 Förundersökningsprotokollets kontext och dess delar	15
3.1 Förundersökningsprotokollets komplexa sändar- och mottagarrelation	15
3.2 Kommunikationssättet och genren i förundersökningsprotokollet	16
3.3 Förundersökningsprotokollets uppkomst och polisens arbetsordning	18
3.3.1 Brottanmälan	18
3.3.2 Förhörsdokumentationen	18
3.3.3 Redogörelsen	20
3.3.4 Protokollets slutförande och dess bilagor	20
3.4 Rekontextualiseringen mellan förhørsberättelse och redogörelse	21
4 Perspektiv och perspektivmarkörer.....	24
4.1 Upphovsmanskapet i förundersökningsprotokollet.....	25
4.2 Perspektiv och perspektivmarkörer enligt den ideationella strukturen	25
4.2.1 Subjektperspektiv	26
4.2.2 Jämförelseperspektiv	27
4.3 Forskningsfältets aspekter på perspektiv i förundersökningsprotokollet	27
4.3.1 Kort om den narrativa berättelsen och dess upptrappning.....	28
4.3.2 Fokalisation och centrum–periferi-tänkande som perspektivmarkörer i förundersökningsprotokollet.....	29
4.3.3 Röstfördelningen i förundersökningsprotokollet genom återgivna citat	31
4.4 Avhandlingens teoretiska utgångspunkter gällande perspektiv	34
5 Material och metod	37
5.1 Presentation av materialet	38
5.2 Materialets avgränsning och motiveringar till avgränsningen	39

5.3 Textmängden i den misstänkta förhållsberättelse och i redogörelsen	41
5.4 Grovsovring av materialet	43
5.5 Metodbeskrivning.....	46
5.5.1 Berättelsens uppbyggning som analysredskap i sovringsarbetet.....	48
5.5.2 Materialets kategorisering enligt trogenhetsgrad i förhållsberättelsen.....	50
5.5.3 Systematisk identifiering av återgivna citat.....	52
5.5.4 Tolkning och analys av återgivna citat och perspektivmarkörer	59
5.6 Kort om hermeneutikens roll och funktion i avhandlingen.....	61
6 Perspektiv och röster i förundersökningsprotokollets redogörelse	62
6.1 Perspektivmarkörer i redogörelserna i finlandssvenska förundersökningsprotokoll	63
6.2 Fördelningen av röster i redogörelsen i finlandssvenska förundersökningsprotokoll.....	68
6.3 En jämförelse av röster och perspektiv i svenskspråkiga förundersökningsprotokoll som är upprättade i Svenskfinland och i Sverige	77
7 Sammanfattning och slutdiskussion.....	81
7.1 Sammanfattning av undersökningens syfte, material och metod	81
7.2 Sammanfattning av undersökningens resultat	83
7.3 Slutdiskussion.....	86
Referenser:	89
Bilagor.....	92
Bilaga 1 Exempel på ett förundersökningsprotokoll med dess delar	92

Figurer

Figur 1 Schema över en texts kontext och över inbördes relationer mellan kontextnivåerna.....	13
Figur 2 Skiss över rekontextualiseringsprocessen i förundersökningsprotokoll.....	21
Figur 3 Jönssons (1988:57) syn på den misstänkta och polisens andelar av utsagorna i redogörelsen i förundersökningsprotokollet.....	33
Figur 4 Skiss över den hermeneutiska spiralen (Skoglund 2012)	61
Figur 5 Cirkeldiagram över fördelningen av röster i det analyserade materialet.....	71
Figur 6 Cirkeldiagram över perspektivfördelningen i protokoll upprättade på Åland och i Österbotten.....	74
Figur 7 Diagram över resultaten av undersökningen enligt områden och Jönssons (1988) resultat som jämförelse.....	78

Tabeller

Tabell 1 De förundersökningsprotokoll som utgör materialet i undersökningen enligt område, antal misstänkta och brottsrubricering.....	41
Tabell 2 Det totala antalet ord i förhørsberättelserna av de misstänkta personerna och antalet ord i polisens frågor i de förhör som innehåller frågor.....	42
Tabell 3 Resultatet av grovsovringen av materialet i antal ord och i procentuella andelar.....	44
Tabell 4 Den procentuella fördelningen av röster om man kategoriserar materialet enligt Jönssons (1988) modell och tredelning, det vill säga återgivna citat som kan tolkas vara den misstänkta utsaga, samproduktion och polisens tillägg.....	69
Tabell 5 Den procentuella fördelningen av röster om man, förutom att beakta Jönssons (1988) modell med återgivna citat, också beaktar det ideationella perspektivet enligt Hellspong och Ledins (1997) och Almström Perssons (2009) tolkning av perspektivet.....	70
Tabell 6 Den procentuella fördelningen av röster i redogörelser i protokoll upprättade på Åland...	72
Tabell 7 Den procentuella fördelningen av röster i redogörelser i protokoll upprättade i Österbotten.....	72
Tabell 8 En uträkning av hur stor andel av hela redogörelsen som kan tolkas vara den misstänkta utsagor efter att man beaktar samtliga perspektivmarkörer som i denna undersökning har visat sig påverka perspektivet.....	76

Tablåer

Tablå 1 Jönssons (1988) kategorisering av graden av återgivning i förhørsberättelsen.....	31
Tablå 2 Kategoriseringen av graden av återgivning i förhørsprotokollet.....	52
Tablå 3 Samtliga identifierade perspektivmarkörer i redogörelserna.....	67

1 Inledning

I få sammanhang möts två så ideellt motsatta *perspektiv* som i polisens *förundersökningsprotokoll*. Brottet förenar den misstänkta vardagsspråkliga och subjektiva berättelse om brottets händelseförlopp med brottsutredarens juridiska, institutionella och normstyrda fackspråk. Detta på sätt och vis slumpmässiga möte resulterar i ett förundersökningsprotokoll.

Polisens förundersökningsprotokoll är en sammanfattning av samtlig dokumentation rörande en brottsanmälan. Protokollet består huvudsakligen av *förhørsberättelser*, en *redogörelse* och bilagor, exempelvis fotografier, skisser och läkarutlåtanden (se bilaga 1 för ett exempel på hur ett förundersökningsprotokoll kan se ut).

I förhørsberättelsen dokumenterar förhørsledaren den förhörda utsagor så ordagrant som möjligt. Därefter sammanfattar förhørsledaren samtliga förhör till en redogörelse, vars uppgift är att återge en logisk överblick över brottets händelseförlopp (mer om detta i kapitel 3). Redogörelsen kan sålunda tolkas vara den enda enhetliga texten som konkret är utarbetad av en polis i polisens förundersökningsprotokoll. (Polisstyrelsen 2016a.)

Med hjälp av förundersökningsprotokollet fastställs det om det finns tillräckliga orsaker till att väcka åtal. Därför utgör förundersökningsprotokollet en central del av polisens dokumentationsarbete. Förundersökningsprotokollet fungerar även som bas för förberedelserna inför en eventuell rättegång, och sättet på vilket den sammanfattande redogörelsen av händelserna i protokollet är utformad kan sålunda direkt påverka hur enskilda fall behandlas i domstolen. (Polisstyrelsen 2016b.)

Protokollet är med andra ord ett juridiskt dokument som bör vara så detaljerat, precist och objektivt som möjligt, vilket ställer höga krav på skrivkompetensen inom polisen. Omedvetenhet om konsekvenser av ordval kan få oväntade följder i förundersökningsdokumentationen. Om till exempel en händelse som den förhörda beskriver med hjälp av ett aktivt verb i förhørsberättelsen passiveras utan agent i redogörelsen, förändras händelsens karaktär. I vissa fall kan en passivering till och med fränta ansvar, vilket kan få följder för utredningen av brottsfallet (Hellspong & Ledin 1997:70). En ökad insikt i vems utsagor redogörelsen sist och slutligen förmedlar skulle därmed eventuellt kunna underlätta utredningsarbetet inom polisen. Därför är det viktigt att belysa hur stor del av den slutliga redogörelsen kan anses vara originalutsagor respektive omskrivna sammanfattningar av förändrad karaktär.

Min undersökning innefattar en granskning av förändringar i perspektivet i polisens förundersökningsprotokoll. Jag undersöker hur mycket av den misstänkta röst som kan anses förmedlas i redogörelsen. Med andra ord så granskar jag *perspektivförändringar* i den omskrivning

som sker då utredaren sammanfattar den misstänkta förhørsberättelse i redogörelsen i det slutliga förundersökningsprotokollet.

Idén till min undersökning fick jag i samband med att jag skrev min kandidatavhandling ”*Jag har blivit informerad om mina rättigheter och skyldigheter: Han kallade mig homo*”. *Struktur, stilistik och lingvistiska särdrag i polisens svenskspråkiga förundersökningsprotokoll i Finland* (2016). I undersökningen gjorde jag två huvudsakliga upptäckter. Den ena var att brottsrubriceringen verkar inverka på utredarens val att skriva i aktiv eller passiv form. I brott med rubriceringen *misshandel* verkar utredaren fokusera på *handlingar*, medan i brott med rubriceringen *stöld* verkar fokus ligga på *omständigheter*. Den andra, och kanske mest betydande upptäckten, var att förhørsberättelsen verkar dokumenteras på två olika sätt i Svenskfinland. Vid polisnärhetar på kustområdet dokumenteras förhöret som en sammanhängande berättelse och den är skriven på ett näst intill grammatikaliskt fullständigt skriftspråk. Förhørsberättelsen avslutas ofta med några citat av preciserande frågor och svar. Vid Ålands polismyndighet är det däremot vanligast att dokumentera hela förhöret med hjälp av citat, vilket gör att texten ser grovtranskriberad ut.

I Polisstyrelsens instruktioner *Handbok för upprättande av förundersökningsprotokoll 2016* ges inga specifika direktiv angående hur förhöret borde dokumenteras, förutom att det poängteras att dokumentationen bör vara detaljrik (Polisstyrelsen 2016a:5). Trots att båda dokumentationsstilarna används och är accepterade, väckte denna upptäckt en misstanke hos mig om att de olika dokumentationssätten kan få konsekvenser för ur vems perspektiv den slutliga redogörelsen kan tolkas vara berättad. Skrivtekniskt sett omskrivs nämligen förhørsberättelsen i princip två gånger på kustområdet. Den muntliga berättelsen renskrivs först till skriftspråk, för att sedan renskrivas till sammanfattningen i redogörelsen. På Åland är förhørsberättelsen däremot i princip transkriberat tal som sammanfattas och omskrivs en gång i samband med att redogörelsen utarbetas.

Medan jag skrev min kandidatavhandling fördjupade jag mig i två undersökningar som har gjorts i Sverige, i vilka perspektivproblematiken i polisens förundersökningsprotokoll har uppmärksamats. Den ena är Gunilla Almström Perssons doktorsavhandling *Perspektiv i polisprotokoll* (2009), i vilken hon har identifierat *perspektivmarkörer* i redogörelsen, det vill säga ord och uttryck som potentiellt markerar vems perspektiv som förmedlas genom texten. Den andra är Linda Jönssons avhandling *Polisförhöret som kommunikationsmodell* (1988), i vilken hon har forskat om respektive parter, den misstänkta och utredarens, kontroll över texten i redogörelsen. I sitt resultat belyser hon proportionerna av olika röster i redogörelsen genom att presentera procentuella andelar av vad som kan tolkas vara den misstänkta eller utredarens röst.

De här undersökningarna har fungerat som ett språngbräde för denna jämförande undersökning och de ingår även i min teoretiska referensram. Jag presenterar dem mer ingående i delkapitel 4.3, men nämner här kort varför de är viktiga för min undersökning.

I Sverige har förhöret traditionellt i vissa fall dokumenterats på samma sätt som i kustområdet i Svenskfinland, det vill säga att man skriver ner en enhetlig och skriftspråklig berättelse utifrån den förhörda utsagor. I vissa fall, och allt oftare numer, spelas förhören in och skrivs om till en skriftspråklig berättelse utifrån inspelningar. (Regeringen 2016.)

Jönsson (1988) har använt sig av inspelat material, medan Almström Persson (2009) har använt sig av skriftligt material, dokumenterat utifrån muntliga utsagor. Resultaten av dessa undersökningar skiljer sig inte nämnvärt åt, vilket betyder att resultatet av både Jönssons (1988) och Almström Perssons (2009) undersökningar möjliggör en jämförelse på nationell nivå. Dessutom ger de en teoribakgrund att relatera till i jämförelsen mellan de regionala skillnaderna i dokumentationssätten i Svenskfinland.

Mitt ämnesval är relaterat till mitt arbete som lärare i modersmålsrelaterade ämnesperioder på Polisyrkeshögskolan i Tammerfors. Min undersökning kommer därför att utgöra en omedelbar nytta inom den svenskspråkiga polisutbildningen i Finland. Den kan förhoppningsvis belysa vilka faktorer som bör poängteras i den del av utbildningen som behandlar kommunikativ växelverkan i förundersökningsprotokollet, som val av perspektiv och övrig språkanvändning (Polisyrkeshögskolan 2016).

Genom min undersökning bidrar jag till diskussionen om demokrati i juridiska myndighetstexter, med speciell fokus på finlandssvenska juridiska myndighetstexter. Förundersökningsprotokollet representerar och bevakar en medborgares demokratiska rättigheter. Det finlandssvenska förundersökningsprotokollet bevakar dessutom den svenskspråkiga minoritetens demokratiska rättigheter, vilket kan anses vara en förutsättning för ett fungerande framtida Svenskfinland. Det är med andra ord också ur demokratisk synvinkel viktigt att protokollet är funktionellt och att de personer som behandlar protokollet är medvetna om vems perspektiv den slutliga redogörelsen kan anses förmedla.

Ur lingvistiskt perspektiv kompletterar min undersökning den befintliga kunskapen om språkets potentiella påverkan på resultatet av en brottsutredning. Sålunda placerar sig undersökningen inom ramarna för *rättslingvistiken*, även känd som den *forensiska lingvistiken*. Rättslingvistiken är ett marginellt område inom lingvistiken och utgör en vetenskaplig gren som kan anses vara en syntes mellan rättsvetenskapen och lingvistiken. Disciplinen rör sig sålunda i gränsområdet mellan två vetenskaper och engagerar såväl jurister som lingvister. Inom rättslingvistiken intresserar man sig för språkets och rättens samspel, och man studerar bland annat språkanvändningen samt språkegenskaperna i juridiska texter. (Mattila 2002:15.)

Rättslingvistikens uppgift är inte att ta ställning till juridiska frågor, utan att belysa språkets betydelse för rättsprocessens resultat. Rättslingvister kan till exempel erbjuda språkliga bevis på att en misstänkt person har skrivit ett meddelande som hen inte erkänner sig ha skrivit. (Mattila 2007:11.)

Rättslingvistisk forskning används med andra ord ofta för att identifiera en texts upphovsperson, vilket bland annat görs genom att identifiera språkmarkörer av olika typ. Av den här orsaken har rättslingvister också under de senaste åren börjat uppmärksamma problematiken kring upphovsmanskapet i förundersökningsprotokoll. Det har i sin tur lett till att språkets betydelse både i förundersökningen och i brottsutredningen har utvecklats till ett område av specialintresse, vilket under de senaste 15–20 åren har uppmärksamats av rättslingvister både i USA och i Europa. (Coulthard, Johnson & Wright 2007:17–39.)

Rättslingvistiken är en ung disciplin som har kritiserats främst för att vara ett rörligt och dynamiskt vetenskapsområde, som oftast utgår från metodtriangulering, exempelvis en kombination av samtalsanalys, fonologi och systemisk-funktionell lingvistik. Det som upplevs problematiskt är att metodtriangulering kräver ett brett kunskapsområde hos forskarna, vilket enligt vissa kritiker inte kan garantera att forskarna är lika insatta i alla delområden. Av den orsaken kan forskningens kvalitet anses lida. Förutom problematiken kring forskningsmetodiken, råder det dessutom fortfarande oklarheter i vem som är berättigad att ägna sig åt rättslingvistik. Dagens utgångsläge är att rättslingvister har sitt fotfäste antingen inom juridiken eller inom lingvistik, men de har också en bred kunskapsbas inom den andra av dessa två discipliner. (Lindroos 2014.)

Eftersom jag ansvarar för den svenskspråkiga undervisningen av bland annat den kommunikativa växelverkan i förundersökningsprotokollet vid Polisyrkeshögskolan i Tammerfors, anser jag mig ha en tillräcklig baskunskap om förundersökningsprotokollet som juridiskt dokument. Av den orsaken anser jag mig vara berättigad till att kunna utforska rättslingvistiken som vetenskapsområde.

Det finlandssvenska förundersökningsprotokollet verkar vara en relativt okänd domän inom rättslingvistiken och sålunda utfyller min undersökning ett tomrum inom denna disciplin. Det här betyder också att språket i det finlandssvenska förundersökningsprotokollet är ett ganska outforskat delområde av det svenska språket. Därav fyller undersökningen ett tomrum även inom nordistiken. Genom min undersökning förespråkar jag med andra ord rättslingvistiken som ett berättigat vetenskapsområde inom nordistiken.

1.1 Syfte

Det övergripande syftet med min undersökning är att ta reda på om förhörets dokumentationssätt, det vill säga om man dokumenterar förhöret som en fri berättelse eller som citat av polisens frågor och den misstänkta svar, påverkar perspektivet i redogörelsen i polisens svenskspråkiga förundersökningsprotokoll. För det första strävar jag efter att identifiera perspektivmarkörer i de

finlandssvenska förundersökningsprotokollens redogörelser. För det andra strävar jag efter att räkna ut motsvarande procentuella andelar av vad som kan anses vara den misstänkta röst i redogörelsen i finlandssvenska protokoll, på samma sätt som Jönsson (1988) har gjort i Sverige.

Vidare strävar jag efter att jämföra mitt resultat med både Jönssons (1988) och Almström Perssons (2009) resultat, för att kunna belysa eventuella nationella skillnader i perspektivet i förundersökningsprotokollen mellan finlandssvenska protokoll och protokoll upprättade i Sverige. Dessutom strävar jag efter att jämföra skillnader i perspektivet mellan redogörelser skrivna i Österbotten och på Åland, för att belysa eventuella regionala skillnader till följd av olika dokumentationssätt.

Jag strävar inte efter en generalisering genom min undersökning, men däremot strävar jag efter att mitt resultat skulle ge en indikation om det finns ett behov av att utreda perspektivet i finlandssvenska förundersökningsprotokoll i en mer omfattande undersökning. Jag strävar heller inte efter att ta ställning till hur resultatet borde se ut, det vill säga om den misstänkta röst till exempel borde höras mer än vad den kan tolkas göra i redogörelsen.

Utifrån mitt syfte har jag formulerat följande undersökningsfrågor:

1. Hur påverkar skillnaderna i dokumentationssättet under förhöret återgivningen av den misstänkta utsagor i redogörelsen i förundersökningsprotokoll upprättade i Svenskfinland?
2. Vilka perspektivmarkörer går det att identifiera i redogörelsen i svenskspråkiga förundersökningsprotokoll som är upprättade i Finland?
3. Hur stor andel av redogörelsen kan tolkas vara en trogen återgivning av den misstänkta utsagor i dessa förundersökningsprotokoll?
4. Är andelarna av denna återgivning lika stora i redogörelser i protokoll upprättade i Sverige och i Svenskfinland?

Jag förväntar mig att resultatet kommer att skilja sig mellan de protokoll som är upprättade på Åland och de som är upprättade i Österbotten. Indirekt innebär det att jag förväntar mig att skillnaderna i dokumentationssättet påverkar perspektivet i redogörelsen. Dessutom förväntar jag mig till exempel att de olika brottsrubriceringarna *misshandel* och *stöld* eventuellt påverkar perspektivet. Ytterligare kan det möjligtvis uppstå skillnader i perspektivet beroende på om det endast är en person som är misstänkt, jämfört med om det till exempel är fler misstänkta personer inblandade i brottet. Vidare kan det också tänkas att perspektivet påverkas av om den misstänkta har erkänt eller inte, eftersom det kan antas att en person som nekar eventuellt inte är lika samarbetsvillig som en som erkänner och kanske därför också talar mindre. I vilken mån skribentens personliga ordval kan tänkas påverka perspektivet i redogörelsen tangeras också kort i den här undersökningen i diskuterande syfte.

Dessutom behandlas kort också eventuella samband mellan exempelvis någon viss typ av fråga och perspektiv. Trots att jag främst granskar tydliga perspektivmarkörer i undersökningen, diskuteras med andra ord också eventuella bakomliggande faktorer som kan påverka perspektivet.

1.2 Tidigare forskning

Det har forskats relativt lite om finlandssvenska förundersökningsprotokoll ur lingvistiskt perspektiv. Ellen Sieviläinen (2001, 2002) har forskat om *text-* och *referensbindning* i svenskspråkiga förundersökningsprotokoll som är upprättade i Österbotten. Hon har främst undersökt hur texterna i brottsrubriceringen inleds, men också hur brottsberättelsen binds ihop innehållsmässigt. Med andra ord har hon fokuserat på *koherens* och inte perspektiv i sin forskning. Trots att hennes fokus har varit en annan än min, har hennes forskning gett mig en överblick över forskningsläget gällande lingvistiska undersökningar av finlandssvenska förundersökningsprotokoll.

Gällande finskspråkiga förundersökningsprotokoll finns det redan en del forskningsresultat. I artikeln ”Kuulustelukertomus selonteon näkökulmasta” (Helenius 2014b:20–45) presenterar Jutta Helenius sin pågående forskning om *aspekter av berättandet* i polisens förhørsberättelser. Hon har fokuserat på *berättelsens upptrappning* och dess kulminering. I sin undersökning har hon också behandlat språket i finskspråkiga förundersökningsprotokoll. En annan artikel av Jutta Helenius, ”Kuulustelukertomuksen kirjoittaja tasapainoilee monien tavoitteiden välillä” (Helenius 2014a), behandlar komplexiteten i *språkgenren förundersökningsprotokoll*. I artikeln behandlar hon bland annat vilka yttre faktorer som kan tänkas styra skribentens ordval i dokumentationsarbetet.

I min egen avhandling har jag bland annat kunnat dra nytta av Helenius (2014ab) analys av *stilmarkörer* i förundersökningsprotokollet. Dessutom har jag beaktat hennes syn på förundersökningens *genre*. (Mer om dessa begrepp bland annat i delkapitel 3.2.)

Marko Vesterbacka, som sedan 2003 ansvarar för undervisningen i förundersökningsprotokollets dokumentation inom den finskspråkiga utbildningen på Polisyrkeshögskolan i Tammerfors, har sammanfattat sina erfarenheter av polisens dokumentation i sin artikel ”Tunne lukijasi” (Vesterbacka 2014:309–335). I artikeln redogör han för olika *läsarperspektiv* i protokollet och han har också tangerat protokollens *läsbarhet* i sin undersökning.

Vesterbackas (2014) artikel har bland annat gett mig insikt i hur förundersökningsdokumentationen går till i praktiken, vilket jag återkommer till bland annat i kapitel 3. Dessutom har jag kunnat utnyttja hans reflektioner över förundersökningsprotokollets *sändar-* och *mottagarrelation* både i min teoridel och i min strävan efter att problematisera aspekten av *upphovsmanskapet* i förundersökningsprotokollet. (Mer om dessa begrepp bland annat i delkapitlen 3.1 och 3.3.)

Anu Haikansalos pågående forskning handlar generellt om polisens språkanvändning. I sin artikel ”Niin poliisia!” (Haikansalo 2014:23–36) tar Haikansalo upp finskspråkiga polisers *slang*, *jargong* och *språkval*. Haikansalos (2014) undersökning stödjer sig på Timo Koranders (2004) forskningsresultat om *poliskultur*. Koranders artikel ”Poliisikulttuuri. Poliisiammatin ja tutkimuksen väline” (2004) behandlar *polisens språkkultur* och orsakerna bakom den.

Genom både Haikansalos (2014) och Koranders (2004) undersökningar har jag fått insikt i de sociokulturella orsakerna som eventuellt kan ligga bakom de språkliga valen och *stilen* i förundersökningsprotokoll. Indirekt kan dessa tänkas påverka perspektivet i redogörelsen, och av den orsaken har jag valt att beakta bådas aspekter på polisens språkanvändning i min teoribakgrund, bland annat i delkapitel 3.2.

I Sverige har det, förutom redan nämnda Jönssons (1988) och Almström Perssons (2009) undersökningar, forskats en hel del i polisens förundersökningsdokumentation. Per Linell har till exempel undersökt omskrivningsprocessen mellan förhör och förhørsberättelse i *The Written Language Bias in Linguistics. Its nature, origins and transformations. Routledge Advances in Communication and Linguistic Theory* (2004). Linell och Jönsson har dessutom tillsammans publicerat ett flertal artiklar om sina gemensamma undersökningar, bland annat ”Story Generations: From dialogical interviews to written reports in police interrogations” (Jönsson & Linell 1991) och ”Suspect Stories: On perspective setting in an asymmetrical situation” (Linell & Jönsson 1991). Samtliga verk behandlar både kommunikationssituationen i förhören samt den omskrivningsprocess som sker mellan förhöret och redogörelsen. De har sålunda utgjort viktiga källor för den detaljerade beskrivningen av omskrivningsprocessen i förundersökningsprotokollet, det vill säga rekontextualiseringen, som presenteras i delkapitlen 2.3 och 3.4 i den här avhandlingen.

Ur internationellt perspektiv erbjuder volymen *The Routledge handbook of forensic linguistics* (Coulthard & Johnson 2010) färsk rön om den rättsvetenskapliga forskningen rörande förundersökningsdokumentation. I samlingsverket framgår att polisens dokumentation är ett komplext och relativt outforskat område lingvistiskt sett, men lyfts upp som ett viktigt och aktuellt sådant. Den internationella forskningen fungerar främst som en kontextualiserande faktor i den här avhandlingen. Ur globaliseringens perspektiv understryker den att det är viktigt att det förekommer rättslingvistisk forskning också på nationell nivå.

1.3 Disposition

Min avhandling är uppbyggd enligt följande. Jag inleder med att redogöra för undersökningens syfte och för dess avgränsningar. Därefter presenterar jag mina hypoteser. Efter det presenterar jag den huvudsakliga tidigare forskning som har utförts gällande mitt ämne. I kapitel 2 redogör jag för de

lingvistiska utgångspunkter min undersökning baserar sig på, och för några av de viktigaste begreppen som förekommer i min undersökning. Efter det presenterar jag polisens förundersökningsprotokoll i kapitel 3. I samma kapitel behandlas även polisens språkkultur och polisens arbetsordning gällande förundersökningsdokumentationen.

I kapitel 4 redogör jag för begreppet *perspektiv*, vilket är det huvudsakliga begreppet i min undersökning. I det kapitlet beskrivs sålunda den här avhandlingens teoretiska referensram. I kapitel 5 presenterar jag mitt material, mina avgränsningar gällande materialet och min metod. I samma kapitel redogör jag även för undersökningens forskningsetiska aspekter. I kapitel 6 presenterar jag undersökningens resultat, för att avsluta rapporten med en sammanfattande slutdiskussion i kapitel 7. Sist i avhandlingen finns det ett bifogat exempel på ett förundersökningsprotokoll som bilaga.

2 Textlingvistiska utgångspunkter och viktiga begrepp

I det här kapitlet redogör jag för mina textlingvistiska utgångspunkter och för några centrala begrepp i min undersökning. Jag inleder med att kort redogöra för bland annat följande begrepp: *text*, *brukstext*, *kontext* och *genre*, för att avsluta kapitlet med att förklara termen *rekontextualisering*.

Som redan har framgått ur min disposition i inledningen, behandlar jag begreppet *perspektiv* mer djupgående i kapitel 4. Före det förekommer begreppet dock i en mer allmän bemärkelse genom hela texten. Därför redogör jag här kort för hur begreppet är avsett att förstås på en mer generell nivå inom ramarna för denna undersökning. Med *perspektiv* avser jag övergripande ur vems synvinkel ett sakinnehåll är presenterat samt med vems röst det är berättat.

I min begreppsgenomgång har jag förlitat mig på Lennart Hellsongs och Per Ledins (1997) syn på begreppen *text*, *brukstext* och *kontext*, vilka de presenterar i sin *systemisk-funktionella lingvistiska teori* om textens tre betydelsebärande *metafunktioner*: *den textuella*, *den ideationella* och *den interpersonella strukturen*¹. Teorin kan beskrivas vara *sociosemiotisk*, det vill säga att den utgår ifrån att en text ingår i en social kontext. Den textuella strukturen innefattar en texts *lexikon*, *syntax*, *bindning* och *komposition*. Den ideationella strukturen innefattar en texts *innehåll*, det vill säga *teman*, *propositioner* och *perspektiv*. Den interpersonella strukturen innefattar slutligen handlingar, *attityder* och textens *sociala ram* (Hellspong & Ledin 1997:44–46).

Utifrån denna teori har de utvecklat en modell för analys av brukstexter, vilken jag ändå inte har valt att följa i sin helhet i den här undersökningen. Modellen lämpar sig nämligen för en heltäckande analys av samtliga metafunktioner i brukstexter, medan jag har valt att avgränsa min undersökning att innefatta endast perspektiv. Jag har dock valt deras synvinkel gällande begrepp,

¹ Teorin baserar sig på M.A.K. Hallidays (1985) systemisk-funktionella lingvistik.

eftersom metoden specifikt är utarbetad för analys av brukstexter, vilket jag anser förundersökningsprotokoll vara. Det gör sålunda deras syn på *perspektiv* som en del av en texts ideationella struktur intressant för denna undersökning.

2.1 Text och brukstext

Hellspång och Ledin (1997:31) definierar *text* som en länk i en avsiktlig kommunikationskedja. Texter kan med andra ord förmedla budskap med hjälp av ord. Vidare anser de att textens linjära uppbyggnad bidrar till att det uppstår en hierarki mellan *sändare* och *mottagare*. Jämfört med bilder, vars detaljer går att tolka i valbar ordning, är textens läsare styrd av sändarens kontroll över framställningsordningen. Detta ökar sändarens ansvar, inte minst för att texten är bestående, i motsats till talet. Medan talet kan ses som en handling kan sålunda texten ses som ett objekt som självständigt symboliserar sändarens avsikter på avstånd. Detta möjliggör dess neutrala och objektiva natur. Fenomenet syns tydligast i brukstexter, till exempel i myndighetstexter, till vilka polisens förundersökningsprotokoll kan räknas. (Hellspång & Ledin 1997:32–34.)

Hellspång och Ledin (1997) har valt att ytterligare skilja på lösryckt uppräddade, osammanhängande ord, och en koherent eller sammanhängande helhet, genom att definiera den senare som en text. I synnerhet brukstexter kan anses vara *konventionella*, alltså följa förutbestämda och, i vissa fall, djupt sociokulturellt bundna normer. Normerna varierar efter texttypen, men det är viktigt att notera att det finns kreativitet även inom konventionella textmodeller. (Hellspång & Ledin 1997:33–38.)

Inom ramarna för den här undersökningen har jag valt att tolka redogörelsen i polisens förundersökningsprotokoll som en text, och mer specifikt som en brukstext, trots att den ställvis kan vara typologiskt osammanhängande (se bilaga 1), vilket kan anses strida emot Hellspång och Ledins syn på begreppet *text* (1997:22–38). Den här slutsatsen har jag dragit utifrån att förundersökningsprotokollet är, likt brukstexten, delvis uppbyggd enligt förutbestämda konventioner. Textens ramar och krav resulterar i att den blir typologiskt splittrad. (Mer om detta i beskrivningen av förundersökningsprotokollet i kapitel 3.)

Jag har valt att tolka text som ett objekt i skriftlig form, i enlighet med Hellspång och Ledins (1997:32–34) definition, vilket utelämnar både muntligt tal och bilder ur begreppet *text* inom ramarna för den här avhandlingen. Detta kan förvisso anses problematiskt med tanke på mitt materialval, i och med att förhållsberättelsen tekniskt sett är dokumenterade muntliga tal. Eftersom jag studerar det dokumenterade förhållandet i skriftlig form anser jag dock min tolkning av tal och skrift som separata objekt vara berättigad, och därigenom min definition av *text* som godtagbar.

2.2 Kontext

Enligt Hellspong och Ledin (1997) betyder *kontext* ordagrant ”tillsammans med texten”. Innebörden av ordet innefattar hela den språkliga och sociala miljö som texten uppstår ur och figurerar i. I praktiken innebär detta att allt som skrivs måste läsas i sitt sammanhang för att man ska kunna ta till sig texten med rätt förhållningssätt. Hellspong och Ledin (1997:49) skiljer mellan tre olika kontexter: *situationskontexten*, den *intertextuella kontexten* och *kulturkontexten*. (Hellspong & Ledin 1997:49.) I avsnitten 2.2.1, 2.2.2 och 2.2.3 förklaras dessa begrepp.

2.2.1 Situationskontext

Situationskontexten kan beskrivas som den omedelbart närliggande kontexten. Den innefattar förhållandet mellan en text och dess omliggande *verksamhet*, men också mellan textens *deltagare*, det vill säga dess sändare och mottagare. Förutom detta innefattar situationskontexten också textens *kommunikationssätt*. Textens syfte, tid och plats är exempelvis knutna till situationskontexten. Texten kan sålunda sägas ingå i en *diskurs*² som pågår inom en verksamhet. En diskurs innefattar deltagare, eller sändare och mottagare av texten, vilka sätter sin prägel på kommunikationssättet som används i texten. Förundersökningsprotokollet uttrycker till exempel en *myndighetsdiskurs*. Texter inom någon viss diskurs, med särskilda syften och inom särskilda verksamheter, bildar med tiden en egen genre. (Hellspong & Ledin 1997:50–54.) I den här undersökningen ligger fokus dock inte på de diskurser som förekommer i förundersökningsdokumentationen, utan begreppet nämns här enbart i syfte att förklara begreppet *genre*. De övriga begreppen som har nämnts i det här delkapitlet beskrivs närmare i det följande.

Den omkringliggande verksamheten styr i stor grad vilka parter som deltar i kommunikationen i texten. Enligt Hellspong och Ledin (1997:53) har brukstexter ofta flera sändare, och genom det flera medansvariga personer för texten. Skribenten må skriva den fysiska texten, men hen styrs i stor grad av de eventuella bakgrundskrav som ställs till exempel av institutioner och lagar. Dessutom kan det hända att texten till exempel skrivs under av ett antal personer, trots att det är en person som fysiskt har skrivit texten. Information om den så kallade *sändarrollen* är viktig för mottagaren, eftersom den inger kunskap om vem som ansvarar för texten och i egenskap av vilken roll. (Hellspong & Ledin 1997:52–54.)

² Med begreppet diskurs avser jag här Catrin Norrbys (2014:21–29) definition: yttranden i en kontext och som språk i användning för att bygga upp sociosemiotiska betydelser i samhället. Med andra ord innebär det att olika fenomenens betydelser byggs upp genom det som talas eller skrivs om dem.

På samma sätt kan en brukstext ha många mottagare som i sin tur kan ha flera *mottagarroller*. I de flesta fall är mottagarrollerna fler än sändarrollerna, eftersom varje medborgare till exempel kan vara en potentiell mottagare av en offentlig handling. Detta leder till att ett möte med en brukstext alltid etablerar en social relation som på grund av deltagarnas olika maktpositioner kan vara *asymmetrisk*. I en myndighetstext har till exempel oftast deltagarna olika rättigheter och skyldigheter gentemot varandra. (Hellspong & Ledin 1997:52–54.) Man kan med andra ord tala om att det existerar en makthierarki i brukstexter, vilket också är fallet i polisens förundersökningsprotokoll.

Texter med specifika syften, inom särskilda verksamheter, bildar med tiden ett särpräglat textmönster. Textmönstren kan anses skapa ett språkbruk i en viss stil, vilket i sin tur bildar en egen genre. Enligt Hellspong och Ledin (1997:54) har detta lett till att det har utvecklats funktionella specialkategorier av texter. Förundersökningsprotokollet kan räknas som en dylik specialkategori och bildar sålunda en egen genre. Eftersom förundersökningsprotokollet är ett juridiskt dokument har jag utgått ifrån att dess stil överenskommer med Peter Cassirers (2015:113) beskrivning av *den offentliga och juridiska kanslistilen*. Cassirer (2015) beskriver stilen bland annat som *substantivsjuk*, det vill säga att substantiv och adjektiv dominerar i hög grad över verb och adverbial. Han poängterar att endast tematiskt nödvändiga adjektiv används. Vidare så beskriver han att ordförrådet ofta är ålderdomligt och att pronomen i första eller andra person är ovanliga. Stilen karaktäriseras som *hög*, *opersonlig* och *neutral*. Varken *troper*³ eller dialoger förekommer och stilvalet är formellt. *Person-* eller *miljöskildringar* förekommer inte heller. Vanligtvis är texten uppbyggd av långa och komplexa meningar, med flera bestämningar. (Cassirer 2015:113.)

Beträffande Cassirers (2015) definition av *den offentliga och juridiska kanslistilen* bör det dock beaktas att det exempelvis inte detaljerat framgår vilken typ av dokument som ligger som grund för hans slutsatser. Det innebär att det trots denna definition möjligen kan förekomma variation i språket i offentliga och juridiska dokument, beroende på dokumentets natur. Det finns med andra ord ingen garanti för att förundersökningsprotokollet inte skulle innehålla den typ av stilmarkörer som Cassirer (2015) beskriver att inte är typiska för, eller som inte förekommer i offentliga och juridiska texter.

Språkbruket varierar i varje samhällskontext och den norm för det språkbruk som används inom en speciell domän kallas för *kod*. En kod består bland annat av olika stilmarkörer, det vill säga ord som bidrar till en viss effekt. Ett exempel på detta är den jargong, eller det specialvokabulär som utvecklas inom olika branscher. Jargongen kan ses som ett speciellt slangspråk som till exempel markerar samhörighet inom en grupp. En övergripande term för samtliga ord som ingår i särskilda verksamheter är *register* (Hellspong & Ledin 1997:54–56.) Detta återkommer jag till i delkapitel 3.2.

³ Trop = bildspråk, t.ex. en metafor

Till kommunikationssättet räknas slutligen också det fysiska medium texten har som underlag. Förundersökningsprotokollet publiceras till exempel som ett elektroniskt dokument som är utskrivbart i pappersformat. Brukstexten är enligt Hellspong och Ledin (1997:56) ett så kallat *öppet medium*, vilket också förundersökningsprotokollet i de flesta fall är. Mer om detta i delkapitel 3.1.

2.2.2 Intertextuell kontext

Texter för dialoger med andra texter. De återskapar, lånar och omformar sig i enlighet med andra texter. En text vilar i allmänhet på andra alster inom samma genre, vilket gör att mottagaren förväntar sig möta en text på samma grunder som hen möter andra texter i samma genre. Därför kan en text sällan ses som en fullständigt självständig komposition, utan den är oftast bunden till ett tidigare etablerat mönster. Detta kallar Hellspong och Ledin (1997:56) för *vertikal intertextualitet*. (Hellspong & Ledin 1997:56–58.)

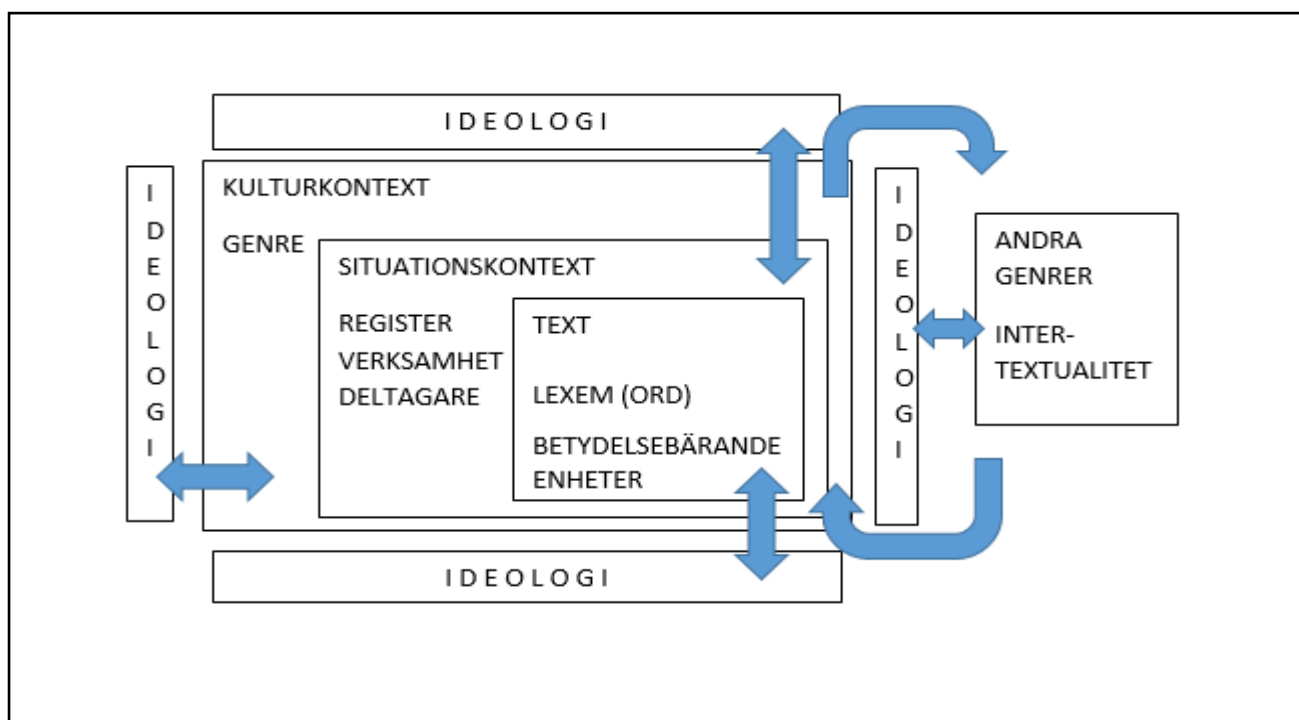
En text kan också ha antingen synliga eller dolda förbindelser med texter inom andra genrer. Detta kallar Hellspong och Ledin (1997:57) för *horisontell intertextualitet*. I förundersökningsprotokollet kommer den horisontella intertextualiteten bland annat fram genom hänvisningar till lagar. I protokollet finns också *allusioner*, eller anspelningar på andra texter, vilket enligt Hellspong och Ledin (1997:58) framhäver horisontell intertextualitet. Om en text innehåller rikligt med horisontell intertextualitet uppstår enligt Hellspong och Ledin (1997:58) en genreblandning, vilket är ett typiskt karaktäristiskt drag för förundersökningsprotokollet (mer om detta i kapitel 3).

2.2.3 Kulturkontext

Situationskontexten påverkas omgående av den kulturkontext som omhöljer den. Hellspong och Ledin (1997:58–59) delar in kulturkontexten i tre kategorier: *den materiella kulturen*, *den sociala organisationen* och *den andliga kulturen*. Den materiella kulturen avser den teknologi som står till förfogande, vilken direkt kan anses påverka utvecklingen av medier. Den sociala organisationen är de handlingsmönster som har utvecklats i samhället genom historien, till exempel gällande utbildning och läsvanor. Den andliga kulturen innefattar slutligen de *attityder*, *tänkesätt* och *värderingar* som existerar i samhället. (Hellspong & Ledin 1997:58–60.) För förundersökningsprotokollets del är det till exempel väsentligt att beakta vilken prägel deltagarnas synsätt och kultur påverkar texten i protokollet.

I figur 1 visualiseras relationerna mellan den omedelbara situationskontexten, den omkringliggande kulturkontexten och de *ideologier* samt den intertextualitet som styr

kulturkontexten. Pilarna visualiserar de influenser som påverkar kontextnivåerna både internt och intertextuellt.

Figur 1. Schema över en texts kontext och över inbördes relationer mellan kontextnivåerna.

De block som symboliserar ideologi, och som omringar de tre blocken inuti varandra i mitten av figur 1, symboliserar sålunda de attityder, tänkesätt och värderingar som kan tolkas styra all form av kulturell verksamhet i samhället. Blocken *ideologi* symboliserar med andra ord den andliga kulturen. Det största blocket i mitten av figur 1 innefattar kulturkontexten, som exempelvis kan innefatta en social organisation, eller en domän i samhället, till exempel rättsväsendet. Det näststörsta blocket i mitten av figur 1 innefattar situationskontexten, det vill säga exempelvis den konkreta verksamhet som försiggår inom en social organisation eller inom till exempel rättsväsendet. Det minsta blocket i mitten av figur 1 innefattar den materiella kulturen inom en kulturkontext, exempelvis de konkreta ord med vars hjälp en verksamhet upprätthålls, ordens betydelser och de tekniska medel genom vilka orden förmedlas. Blocket längst till höger i figur 1 symboliserar de omkringliggande kulturkontexter och genrer som bidrar till att det uppstår intertextualitet i texter.

2.3 Rekontextualisering

Begreppet *rekontextualisering* har Per Linell (1998) definierat som en dynamisk omformning av text eller tal, från en kontext till en annan. Mer bestämt innebär det att man frigör en del, eller en aspekt

av texten eller talet, ur sin kontext för att placera in den i en ny kontext. Aspekter som kan bli rekontextualiserade är lingvistiska uttryck, som *språkhandlingar*, värderingar, handlingar, *ideologier* och perspektiv (mer om dessa uttryck i kapitel 4). (Linell 1998:144–145.)

Då delar av tal eller text omplaceras genom rekontextualisering förändras ofta deras natur. Linell (2004:30–32) menar att det finns spänningar mellan originalet och kopian. Talet eller texten förenklas ofta och betydelsen hålls sällan intakt i processen. Ett av de enklaste exemplen på rekontextualisering, och på att betydelsen ofta förändras i processen, är till exempel då man muntligt och fritt formulerat återger någonting som någon annan har sagt. Återgivelsen är i det fallet sällan ordagrann. Ett annat konkret exempel på rekontextualisering är då man i sin egen text refererar någon annans text. Den här typen av rekontextualisering förekommer bland annat i vetenskapliga texter. (Linell 1998:145.)

Rekontextualisering kan även leda till att fokus i texten förändras. Det som har varit *centralt* i en kontext kan återfinnas i *periferin* i den nya kontexten efter rekontextualiseringsprocessen. Enligt Linell (1998:145) är det viktigt att beakta att rekontextualiseringen alltid etablerar ny mening i någon form, och kan sålunda ses som en självständig förändrande faktor av betydelse. (Linell 1998:145.) Detta kan tolkas som att rekontextualiseringen är en samorganiserad process, till vilken både personen som utför den och själva processen i sig bidrar.

Traditionellt sätt har rekontextualiseringen varit en *intratextuell process*, det vill säga den har skett inom samma medium, till exempel från en text till en annan. I och med att gränserna för olika medium och för vad termen *diskurs* innefattar har blivit vagare, har rekontextualiseringen också börjat anses kunna vara en *intertextuell process*. Det innebär till exempel att tal kan rekontextualiseras till text. Den intertextuella processen i rekontextualiseringen kan beskrivas som komplex, innefattande växlingar i perspektiv och betydelser, vilket kan leda till att vissa semantiska aspekter accentueras, medan andra elimineras. (Linell 1998:148.)

Rekontextualiseringen involverar också den omgivande kulturkontexten. I kommunikationen mellan fackmän och lekmän kolliderar ofta två eller flera separata kulturer. I de relationer, i vilka det förekommer byråkrati i form av texter av olika slag, kan det även förekomma rekontextualisering i någon form. Till exempel i läkar-patientrelationer kan ett internt, fackspråkligt utlåtande behöva omskrivas till ett utlåtande avsett för patienten. I dessa fall bidrar de kulturkontexter som kolliderar till att perspektiven i texten blandas ihop. Det samma gäller till exempel också för relationen mellan polisen och den misstänkta i polisens förundersökningsprotokoll. (Linell 1998:145.)

Enligt Linell (1998:145) kan man undersöka rekontextualisering, och de perspektivförändringar som sker under den processen, genom att betrakta rekontextualiseringen som en *intertextuell kedja*. Detta innefattar en serie av kommunikativa situationer eller texter, i vilka man behandlar samma innehåll i olika kontexter. Kedjans ände kan ses som slutet av processen eller en slutprodukt av

rekontextualiseringen. I slutprodukten är det till exempel möjligt att undersöka den blandning av röster och perspektiv som kan förekomma inom en och samma text. (Linell 1998:145.)

Förundersökningsprotokollet kan anses vara ett resultat av en dylik intertextuell rekontextualiseringsprocess. Genom att studera rekontextualiseringsprocessen i förundersökningsprotokoll är det med andra ord möjligt att undersöka perspektiv och perspektivbyten i dem.

3 Förundersökningsprotokollets kontext och dess delar

I det här kapitlet presenterar jag förundersökningsprotokollet och dess kontext. Jag redogör först för förundersökningsprotokollets komplexa sändar- och mottagarrelation. Därefter behandlar jag kommunikationssättet i protokollet och protokollets genre. Efter det redogör jag för dokumentationsprocessen från brottsanmälan till färdigt förundersökningsprotokoll⁴. Eftersom min undersökning är lingvistisk, fäster jag speciell uppmärksamhet vid lingvistiska aspekter i min beskrivning av utarbetningen av protokollet.

Samtliga egennamn har anonymiserats i mina egna exempel. *Misstänkta*, *målsägande* och *vittnen* tituleras med versalerna A, B, C och så vidare. *Utredare* tituleras med U och övriga egennamn, exempelvis ortsnamn och företagsnamn med X. I vissa protokoll har exempelvis den misstänkta förkortats med *MI* och äldre konstapel med *äk*. De förkortningar som finns i originaltexten överförs som sådana i exemplen. Samtliga personnamn i exemplen är fiktiva i de fall sådana förekommer. Eventuella stavfel i originaltexten har jag markerat med [sic]. För att urskilja vilka lingvistiska fenomen jag behandlar i exemplen i blockcitaten har jag valt att ställvis skriva delar av utdragen med fet stil. Kortare exempel anges med kursiv i brödtexten.

3.1 Förundersökningsprotokollets komplexa sändar- och mottagarrelation

Traditionellt har förundersökningsprotokollets text främst riktat sig till kollegiet inom polisen, men i större fall även till jurister och till åklagaren. I förundersökningslagen från 2011 (Finlex 2011:805 2 kap. 5 §) poängteras det att protokollet ska tjäna rättsväsendet, men också bevaka såväl målsägandes, som vittnenas och de misstänkts intressen. Enligt Vesterbacka (2014:314–316) är dock målgruppen större än så, omfattande exempelvis försäkringsbehandlare, psykologer, journalister och forskare.

⁴ Delar av texten i kapitel 3 är tagna ur min kandidatavhandling *"Jag har blivit informerad om mina rättigheter och skyldigheter: Han kallade mig Homo"*. *Texttyper, genrer och språkliga fenomen i polisens förundersökningsprotokoll* (2016), eftersom jag delvis har använt samma primärmaterial i båda undersökningarna. Med hjälp av små förändringar har jag modifierat texten till mer ändamålsenlig för den här undersökningen.

Protokollet påverkar sålunda beslut om såväl skadeersättning, som friförklarande från straff på grund av psykiskt tillstånd. Detta understryker ytterligare protokollets uppgift att bevaka en individs demokratiska rättigheter. Förundersökningsprotokollet kan med andra ord i första hand placeras i en institutionell kontext.

Juridiskt sett är protokollet en offentlig handling efter att åtalet har väckts gällande brottet (Helenius 2014a:55). Detta gör att varje finländsk medborgare har rätt att ta del i vad som står i protokollet, vilket gör det till ett öppet medium. Den breda mottagarskaran gör skribentens stilval utmanande och problematiserar därmed även synen på perspektiv i texten. Enligt Hellspong och Ledins (1997:158–169) teori om den interpersonella strukturen, utgör texten en relation mellan författaren och läsaren. Med en så bred mottagargrupp som förundersökningsprotokollet har, blir relationen komplex, eftersom det finns en risk att texten inte förstås på samma sätt av hela mottagargruppen. Mottagarna har skiftande förkunskaper och läsvanor, vilket kan resultera i att samma dokument kan tolkas på olika sätt.

I praktiken är det omöjligt för skribenten att skriva med hela målgruppen i åtanke, och därför prioriteras, enligt Vesterbacka (2014:316), de individer som protokollet rör personligen. Samtidigt är skribenten bunden till straffrättens lagparagrafer och dess terminologi. Detta kan tolkas som att huvudfokus ligger på den misstänkta, på målsägande och på rättsväsendets representanter.

3.2 Kommunikationssättet och genren i förundersökningsprotokollet

Enligt Haikansalo (2014:25–27) kan polisens språk definieras som en egen genre, vilken har institutionaliserats under polisväsendets drygt 200 år långa historia. Språkproducenterna inom polisen har ansetts tillhöra en sluten gemenskap, med förhållandevis lite impulser utifrån. Detta har med tiden resulterat i att konventionerna, producenterna och genren har matat varandra i en ständig växelverkan, vilket har lett till att både konventionerna och genren har förstärkts. Enligt Haikansalo (2014:28) karaktäriseras så kallat *cop speak* av *sägesätt, manerer, överbegrepp* och slang. De här är exempel på stilmarkörer. Samtliga stilmarkörer som används inom polisens språk bygger upp ett register som innefattar samtliga lexem som är typiska för språket inom polisen. (Se även 2.2.1).

Orsakerna till varför dessa specifika stilmarkörer har uppkommit är oklara även hos polisen själv, men Haikansalo (2014:25) drar paralleller till Koranders (2004:4–24) forskningsresultat rörande poliskulturen, i vilken han konstaterar att polisens språk kan liknas vid en kod med yrkesrelaterad terminologi. Korander (2004:4–24) beskriver att poliskulturen innefattar en isolerad yrkesgrupp med stor gruppsolidaritet, inom vilken man värdesätter *hegemonisk maskulinitet, konservatism, pragmatism* och *hierarki*, och att dessa kännetecken därför sätter sin prägel på polisernas språk.

Det går sålunda att tolka att polisens språkval styrs av funktion och effektivitet, framom stilval och språkriktighet. Vesterbacka (2014:319) säger att polisens språk främst är ett arbetsredskap, vilket polisen själv understryker. Språket kan användas på många olika sätt, men är enligt polisen ändå alltid ändamålsenligt. Gällande den här synen poängterar dock Vesterbacka (2014:319–320) att onödiga och innehållstomma ord nödvändigtvis inte åstadkommer någon rättslig skada, men vaga ordval och krångliga meningskonstruktioner kan dessvärre medföra semantiska problem.

Både Anu Haikansalo (2014:26–27) och Jutta Helenius (2014b:20–45) har indikerat att polisens förundersökningsprotokoll utgör en egen genre, vilken på grund av sin fragmentariska natur i sin tur består av olika *undergenrer*. Varken förhørsberättelsen eller redogörelsen kan, utifrån Cassirers (2015:113) kriterier, ses som utformade enligt den renodlade offentliga och juridiska kanslistilen.

Förhørsberättelsen kan anses vara en hybrid mellan *grovtranskriberat tal* och *narrativ berättelse* i jag-form, i vilken författarskapet är delat. Den innehåller talspråkliga konstruktioner, slang och kraftuttryck, vilka gör den förhörda röst närvarande. Förhørsledarens närvaro syns dels i förhørsberättelsens myndighets- och lagterminologi, dels i enstaka ordval av hög stil (Helenius 2014b:20–45).

Till skillnad från förhørsberättelsen visar redogörelsen tydligare drag av den offentliga och juridiska kanslistilen, såsom Cassirer (2015:113) definierar den. Den har ett högt *nominalvärde*, ordförrådet är ställvis ålderdomligt och stilvalet högt. Meningsuppbyggnaden är komplex och består av underordnade satser med många attributiv. Redogörelsen uppvisar även exempel på talspråk, känsloladdade ord, *parallellism*⁵ och bildspråk. Ytterligare förekommer det överdrifter, citat och en närhet i tid och rum i redogörelsen. Dessutom är texten personligt präglad av skribenten, samtidigt som skribenten strävar efter objektivitet. Likt nyhetsnotisen, placeras det viktigaste i redogörelsen i en ingress och texten besvarar frågorna: *när*, *var*, *vem* och *hur*. Dessutom behandlar den konsekvenser (Helenius 2014b:20–45).

Peter Cassirer har i sin bok *Stilistiken* (2015:113–116) listat drag som definierar olika textuella stilar. Om man tar de dragen i beaktande utgör redogörelsen en stilistisk kombination mellan nyhetsnotisen, propagandan och den polemiska stilen. Dessutom har den drag av kåseriet och kulturstilen. I och med att Helenius (2014b:23) beskriver språket i förhørsberättelsen som en hybridform, kunde språket och stilen i redogörelsen, och därmed inom genren *förundersökningsprotokoll*, lämpligen benämnas som en *multi-hybridform*. I följande delkapitel går

⁵ En parallellism är en fras som är uppbyggd på ett liknande sätt som en fras som har förekommit tidigare i texten, ofta med syftet att upprepat markera det subjekt, predikat eller objekt som förekommer i den föregående frasen. Parallellismen pekar med andra ord på bakomliggande samband. "Vårt parti" kan exempelvis omskrivas med parallellismen "vi" i påföljande fraser. (Hellspong 2011:133.)

jag närmare in på hur ett förundersökningsprotokoll dokumenteras och belyser samtidigt exempel på några av de språkliga stildrag som ingår i dess genre.

3.3 Förundersökningsprotokollets uppkomst och polisens arbetsordning

I förundersökningsprotokollet samlas alla handlingar från förundersökningen. Med syftet att uppnå så enhetliga förundersökningsprotokoll som möjligt, har Polisstyrelsen publicerat en handbok för protokollets upprättande, *Handbok för upprättande av förundersökningsprotokoll* (Polisstyrelsen 2016a). I den här uppsatsen refereras denna handbok härnäst till som *handboken*.

3.3.1 Brottanmälan

Förundersökningens dokumentation inleds med att en jourhavande polis tar emot en brottanmälan. Anmälan dokumenteras och förses med en brottsrubricering (se bilaga 1, s. 93). Om brottet kräver att patrullen besöker brottsplatsen antecknas alla observationer som görs på brottsplatsen så noggrant som möjligt. Slutligen skriver utredarna rent de anteckningar som har gjorts på brottsplatsen i vad som utgör grunden för förundersökningsprotokollets redogörelse (se bilaga 1, s. 94), till vilken de förhör som utförs med samtliga involverade personer adderas. (Polisstyrelsen 2016a:11–14.) Denna redogörelse utgör, tillsammans med det dokumenterade förhöret med den misstänkta, objektet för den här undersökningen. Redogörelsen behandlas mer genomgående i avsnitt 3.3.3, men före det beskriver jag hur förhörsdokumentationen går till.

3.3.2 Förhörsdokumentationen

Beroende på brottets omfattning kan förhöret ske genast, eller vid en senare tidpunkt på polisstationen. Förhörsdokumentet inleds med ett redogörande avsnitt⁶ om att den förhörda har informerats om sina juridiska rättigheter (se bilaga 1, s. 101). Detta redogörande avsnitt skrivs antingen i jag-form eller i tredje person. Förhöret utförs och dokumenteras på originalspråk, vilket styrs av den förhördas modersmål. Förhöret kan utföras på ett annat språk, om den förhörda så vill. I vissa fall utförs förhöret med hjälp av legitimerade tolkar. (Polisstyrelsen 2016a:18.)

I handboken ges inga specifika instruktioner om hur förhöret borde dokumenteras, men enligt Vesterbacka (2014:332) har förhörsberättelsen skrivits i jag-form under de senaste 30 åren. Förhörsberättelsen (se bilaga 1, s. 96) inleds ofta med rubriken *A berättar*, varefter polisen är skyldig

⁶ OBS! Inte att förväxla med förundersökningsprotokollets redogörelse.

att återge den förhörda syn på händelseförloppet så exakt som möjligt. Detta sker vanligtvis genom en sammanhängande text som polisen dokumenterar simultant med att den förhörda berättar. Om förhöret inte spelas in kan det sålunda finnas en risk för att den förhörda utsagor inte dokumenteras helt ordagrant under förhöret, utan att berättelsen återges på ett ungefärligt sätt. Vid behov kan förhørsberättelsen kompletteras med ordagrant citerade frågor och svar, i vilka bland annat den förhörda ordval kan vara av betydelse för utredningen. Slutligen ska förhørsberättelsen godkännas av den förhörda och skrivas under (se bilaga 1, s. 95).

Texten i förhørsberättelsen är inte transkriberad i den bemärkelse som Catrin Norrby (2014:103) till exempel definierar en *bastranskription*, det vill säga att talet är ordagrant omskrivet till text, inklusive alla omtagningar, felstarter och pauser. Däremot kunde den beskrivas som en mycket skriftspråksanpassad version av en grov transkription.

Enligt Helenius (2014) karaktäriseras förhørsberättelsens hybridpråk, både de som har upprättats på finska i Finland och de som har upprättats på svenska i Sverige, av talspråkliga termer kombinerade med myndighets- och lagspråk. Talet omskrivs så att det blir aningen mer koherent, rationellt, mindre vagt och mindre känslofyllt. (Helenius 2014b:23.) Samma karaktäristiska drag går att identifiera i de svenskspråkiga förhørsberättelserna i Finland. Utöver dessa drag uppvisar mitt undersökningsmaterial även prov på ofullständiga meningar, vilket framgår av exempel 1 genom avsaknad av subjekt och genom en oregelbunden interpunktion. Detta understryker likheten med en grovtranskriberad text.

Exempel 1: Vad heter han, vet ej vad han heter han heter A nånting
känner ej honom. Tror han heter A i förnamn. Han heter A.
(Utdrag ur en förhørsberättelse i min kandidatuppsats. Jordan 2016:18.)

Enligt mina jämförelser, både med finskspråkiga förhørsberättelser och förhørsberättelser upprättade i Sverige, verkar det här vara ett särdrag för finlandssvenska förhørsberättelser⁷. Detta påvisar att de finlandssvenska förhørsberättelserna eventuellt kan ha mer drag av transkriberat tal, jämfört med de finska förhørsberättelserna, eller med de förhørsberättelser som är dokumenterade i Sverige.

Handboken instruerar att de färdiga förhørsberättelserna bör arrangeras enligt ordningen: målsägande, den (eller de) misstänkta och vittnen. Efter det sammanfattar utredaren, eller utredarna, samtliga utsagor från förhørsberättelserna med såväl de misstänkta, målsägande som eventuella vittnen, och adderar de observationer som har gjorts på brottsplatsen. Utifrån dessa delar skapas det en sammanhängande och logisk berättelse, en redogörelse.

⁷ Jag har jämfört mitt material med fem finskspråkiga förhørsprotokoll och ett protokoll som är upprättat i Sverige.

3.3.3 Redogörelsen

Redogörelsen är som sagt en berättelse som utredaren skriver med egna ord, baserat på de förhörda utsagor och den resulterar i en så komplett beskrivning av brottets händelseförlopp som möjligt. Ur redogörelsen ska det framgå *var* och *när* händelserna har skett, och *vem* eller *vilka* som har gjort iakttagelser. Olika parter iakttagelser ska dokumenteras i separata stycken, vilket medför att redogörelsen ofta karaktäriseras av korta stycken.

Beroende på ärendets omfattning och brottsrubricering, struktureras texten i vissa fall med hjälp av underrubriker, som *Från/Om förundersökningen*, *Åtgärder*, *Stulna produkter* eller *Beslut* (se bilaga 1, s. 94). Enligt handboken bör bevisen klarläggas i en förutbestämd ordning. Först läggs bevisen fram, både för och emot den misstänkta. Därefter följer utlåtanden av både målsägande och vittnen. (Polisstyrelsen 2016a:11–14.) Dispositionen är sålunda till en stor del förutbestämd.

Då redogörelsen har skrivits klar sammanfattas det huvudsakliga händelseförloppet, enligt handboken, i en så kallad *ingress* på högst fyra rader⁸. Ingressen placeras allra först i redogörelsens textdel, med uppgifter om *vad* som har hänt, *hur*, *var* och *när* det har hänt, *av vem* och *till vem* brottet har anmälts (se bilaga 1, s. 94). (Polisstyrelsen 2016a:11–14.)

Enligt Hellspång (2015:107) är anföranden i vanliga fall uppbyggda enligt en *grovdisposition* och en *findisposition*. Med en grovdisposition avses den övergripande dispositionen av en text. Varje enskild sekvens i grovdispositionen kan ytterligare ha en egen disposition, en findisposition. Olika nivåer av dispositionssätt kan med andra ord kombineras. I detta fall kunde det tolkas som att grovdispositionen är *emfatisk*⁹. Findispositionen kan däremot tolkas följa både en *tidsdisposition* och en *temadisposition*, eftersom redogörelsen innehåller upprepningar av tidsperioder och händelseförlopp. Varje inblandads egen synpunkt på samma händelseförlopp adderas nämligen till redogörelsen. (Hellspång & Ledin 1997:96–101.)

3.3.4 Protokollets slutförande och dess bilagor

Då förundersökningsprotokollet är klart tilläggs, enligt handboken, eventuella sakkunnighetsutlåtanden i slutet av redogörelsen. Sedan förses förundersökningsprotokollet med ett pärmbblad (se bilaga 1, s. 92). På pärmbbladet antecknas bland annat personuppgifter över samtliga involverade personer, brottsrubriceringen och uppgifter om den behandlande polisenheten. Överst antecknas arkiveringsuppgifter (se bilaga 1, s. 92), i form av protokollnummer, datum och protokollets sidantal. Sist i förundersökningsprotokollet placeras bilagor, som fotografier, länkar till

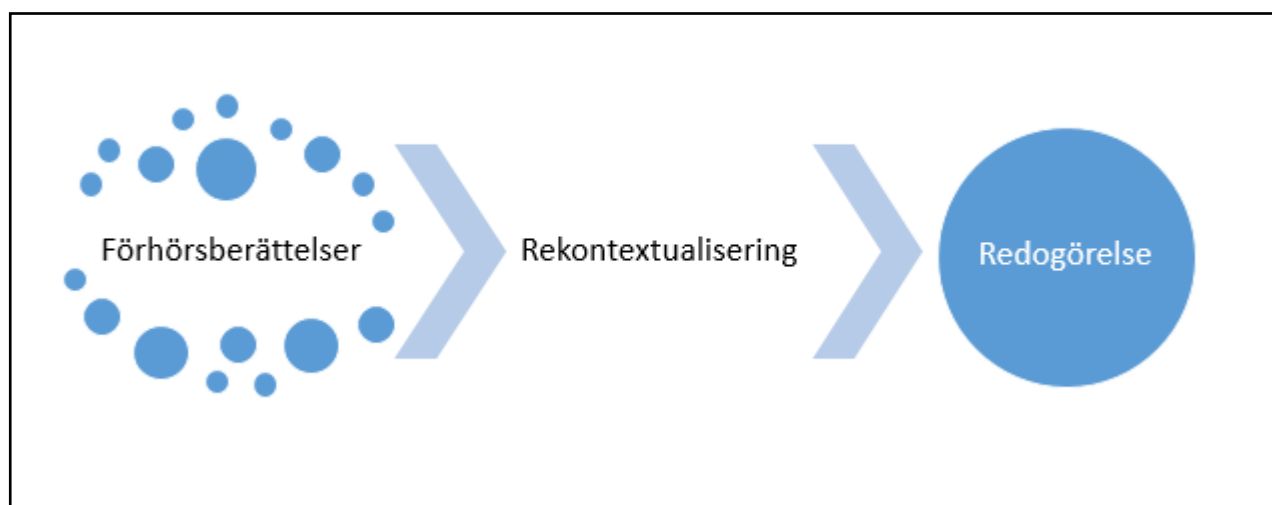
⁸ Radbegränsningen beror på att uppgifterna bifogas som sådana till polisens elektroniska anmälningssystem som bland annat ligger som grund för tidningsnotiser om polisens uttryckningsuppdrag. (Polisstyrelsen 2016a:12–13.)

⁹ Det viktigaste kommer först.

filmmaterial, läkarutlåtande, ritade skisser, egendomsförteckningar, intyg från försäkringsbyråer och fakturor (Polisstyrelsen 2016a:11–18).

3.4 Rekontextualiseringen mellan förhørsberättelse och redogörelse

Processen från förhör till färdig redogörelse innefattar med andra ord en omfattande omskrivningsprocess. Linell och Jönsson (1991a, 1991b) har identifierat en rekontextualisering i förvandlingen mellan muntligt förhör till dokumenterad förhørsberättelse. Utifrån det kan man tolka att en likadan rekontextualisering sker mellan den skrivna texten i förhørsberättelsen och redogörelsen. Redogörelsen i polisens förundersökningsprotokoll kan ses som en intertextuell kedja, enligt Linell (1998:145) (se delkapitel 2.3). Kedjan inleds i samband med det muntliga förhöret, och mynnar ut i redogörelsen. Figur 2 visualiserar hela den intertextuella kedjan gällande förundersökningsprotokoll. De mindre partiklarna symboliserar samtliga förhørsberättelser i protokollet, pilarna i mitten rekontextualiseringsprocessen och det blåa klotet den slutliga redogörelsen.

Figur 2. Skiss över rekontextualiseringsprocessen i förundersökningsprotokoll.

Eftersom Linell och Jönsson (1991a, 1991b) har identifierat en rekontextualisering i polisens förundersökningsprotokoll är det möjligt att undersöka röster och perspektivförändringar i dem med den intertextuella kedjan som utgångspunkt. Rekontextualiseringen medför i princip att budskapet i texten tolkas om två gånger innan redogörelsen är klar (se även kapitel 1). Detta kan innebära en ökad risk för semantiska feltolkningar av originalbudskapet. I det följande belyser jag några konkreta exempel på hur de här omskrivningarna kan se ut och vilka problem de kan medföra.

Då redogörelsen skrivs förvandlas det talspråkliga språket i förhørsberättelsen till mer formellt språk för att motsvara den institutionella kontexten. Det innebär att det i förhørsberättelsen ofta förekommer långa, komplexa och talspråkliga förklaringssekvenser, som behövs förkortas i redogörelsen. Exemplet 2 och 3 demonstrerar hur en omskrivning till mer formellt språk kan se ut.

Exempel 2: Det finns ingen sanning i detta att jag skulle ha stulit något.
(Utdrag ur en förhørsberättelse i min kandidatuppsats. Jordan 2016:18.)

Efter omskrivning:
Exempel 3: A nekar till stöld.
(Utdrag ur redogörelsen i samma protokoll.)

Eftersom dessa omskrivningar fysiskt görs av en polis innebär det att polisen i sista hand som skribent ansvarar för vad i texten som omskrivs och hur texten omskrivs. I vissa fall kan detta leda till att den semantiska betydelsen av en text förändras i processen. Exemplet 4 och 5 visar hur skribentens personliga val kan leda till vaghet och att omskrivningen potentiellt kan förändra den semantiska betydelsen.

Exempel 4: Samtidigt sade han att **jag ska nog döda dig**, din satans jävel
(Utdrag ur en förhørsberättelse i min kandidatuppsats. Jordan 2016:18.)

Efter omskrivning:
Exempel 5: A hotade B med orden: satans jävel, **du ska nog dödas du**
(Utdrag ur redogörelsen i samma protokoll.)

Att skribenten har valt att passivera omskrivningen i exempel 5, kan vid en semantisk närgranskning potentiellt tolkas som att någon utomstående, en tredje och anonym person, kommer att utföra dådet. Detta kan medföra att antalet involverade personer förblir vagt. I förhørsberättelsens version i exempel 4 kan citatet däremot tolkas som en personlig potentiell handling, i och med att meningen är skriven i aktiv form. Detta leder enligt Hellspong och Ledin (1997:115) till att den ideationella vinklingen förändras i och med omskrivningen, vilket kan påverka perspektivet (mer om handlingar i kapitel 4).

Att skribenten har valt att återge kraftuttrycken i exempel 5 påvisar eventuellt att skribenten har bedömt att hotet både är allvarligt och av betydelse för utredningen. Detta understryker att skribentens omdöme, ordval och personliga beslut spelar en viktig roll i rekontextualiseringen som sker mellan förhørsberättelsen och redogörelsen.

Exemplet 6 och 7 visar dels att förhørsberättelsens talspråkliga karaktär potentiellt också kan påverka skribentens ordval vid utformandet av redogörelsen, dels att en lexikalt *för* originaltrogen omskrivning också kan förorsaka semantiska problem.

Exempel 6: han **fick** en örfil
(Utdrag ur en förhørsberättelse i min kandidatuppsats. Jordan 2016:19.)

Efter omskrivning:

Exempel 7: A berättade åt äk¹⁰ U att han (person C) hade **tagit emot slag** av B
(Utdrag ur redogörelsen i samma protokoll.)

I exempel 7 hörs den förhörda röst, vilket framgår av att valet av både verb och substantiv kan anses vara variationer av standardspråket. En formell omskrivning av satsen kunde lyda *A berättade för äk U att han hade blivit slagen av B*, alternativt *A berättade för äk U att B hade slagit honom. Att ta emot någonting* kan tolkas som en frivillig handling, vilket troligen inte har varit skribentens avsikt att förmedla. I SAOB (1926, F 1936) framstår *få* och *ta emot* som synonymer, men eftersom man till exempel kan *få en sjukdom* tolkar jag att *få* också kan innefatta ofrivillig handling. Därför utgår jag ifrån att skribenten i det här fallet har påverkats av den förhörda talspråk.

Enligt en anonym källa inom polisen som jag intervjuade i samband med min kandidatavhandling leder bland annat de bråda arbetsförhållandena och de långa arbetsskiften till att polisen inte alltid reflekterar över att de väljer den förhörda talspråkliga uttryck i sin skriftliga dokumentation. Det här betyder att den förhörda med andra ord i någon mån enbart genom den här påverkningsförmågan själv kan bidra till både ordvalen och framställningsordningen i sin berättelse. Dessa ord verkar i sin tur delvis överföras till redogörelsen.

I ett av protokollen är en attitydförmedlande sekvens omskriven med en *eufemism*¹¹, vilket framgår av exemplen 8 och 9.

Exempel 8: Då knackade också jag försiktigt mannen på armen och **då började han ropa. Han kallade mig homo.**
(Utdrag ur en förhørsberättelse i min kandidatuppsats. Jordan 2016:20.)

Efter omskrivning:

Exempel 9: A berättade att han råkat stöta till C [på dansgolvet] och att **denne då börjat brusa upp sig.**
(Utdrag ur redogörelsen i samma protokoll.)

Att skribenten har valt att ersätta *homo* med slanguttrycket, *att brusa upp sig*, kan tolkas som att skribenten uppfattar spänningen i den förhörda uttryck och eventuellt också influeras av det i sitt ordval i redogörelsen.

¹⁰ äk= äldre konstapel

¹¹ Eufemism = en förskönande omskrivning.

Rekontextualiseringen är en komplex process, vilken kompliceras ytterligare av att förhöret i vissa fall utförs på ett annat språk än vad redogörelsen är skriven på. Det innebär att omskrivningen även innefattar översättning från ett språk till ett annat. I ett av de tretton protokoll som ingick i mitt material i min kandidatavhandling har dessutom en tolk anlitats vid förhöret. I några av protokollen har vidare enstaka finskspråkiga förhørsberättelser sammanfattats på finska och bäddats in i den för övrigt svenskspråkiga redogörelsen.

Enligt Linell (1998:151) möjliggör den intertextuella kedjan diskriminering av röster och rentav maktmissbruk. Trots att det förutsätts att till exempel en fackman tillförlitar sig på sin expertis och kunskap i processen att förmedla budskap är det i processen möjligt att sovra och poängtera de delar av texten som är betydelsefulla för deras egen agenda. Detta innebär också att om skribenten är ovetande av dessa samband kan hen göra sig skyldig till dylik sovring och prioritering utan att så har varit menat. I ljuset av detta bli polisens förundersökningsprotokoll intressant material för undersökning av rekontextualisering och växlingar av perspektiv och röster, vilket indirekt kan kopplas med både makt och demokrati.

Helenius (2014b:22) nämner i sin undersökning att förhørsberättelsen kan anses representera en praktisk demokrati. Det baserar hon på att den förhördas röst hörs i detaljrika och långa egna förklaringar. Att förklaringarna är långa och detaljrika kan stämma, men denna teori kunde utvecklas. Det är nämligen ytterligare antagbart att graden av demokrati är starkt beroende av en lyckad rekontextualisering, både mellan förhöret och förhørsberättelsen samt mellan förhørsberättelsen och redogörelsen. Detta förutsätter att skribenten är medveten om bland annat perspektivförändringarna som sker i samband med rekontextualiseringen.

4 Perspektiv och perspektivmarkörer

Jag inleder det här kapitlet med att behandla problematiken gällande upphovsmanskapet i förundersökningsprotokollet. Detta gör jag dels för att problematisera den ytterligare, dels för att komma in på undersökningens huvudbegrepp, *perspektiv*. I delkapitel 4.2 redogör jag för *perspektivet* enligt den ideationella strukturen, för att i delkapitel 4.3 komplettera definitionen av begreppet och för att konkretisera det med hjälp av Almström Perssons (2009) och Jönssons (1988) utgångspunkter samt metoder.

4.1 Upphovsmanskapet i förundersökningsprotokollet

På grund av rekontextualiseringen, eller omskrivningen, innehåller redogörelsen mer influens av polisen jämfört med förhørsberättelsen. Baserat på detta kunde åtminstone förhørsberättelsens upphovsmanskap uppfattas som delat. Det kunde möjligen även redogörelsens upphovsmanskap anses vara, men i mindre utsträckning. I båda fallen utför polisen det tekniska skrivarbetet, men förhørsberättelsen förmedlar den förhörda subjektiva tankar och den skrivs i jag-form. Enligt Peter Cassirer (2015:113) förs läsaren närmare en text genom att den skrivs i jag-form, vilket kunde tolkas som att läsaren genom detta förs närmare den förhörda i förhørsberättelsen. Jag-formen förstärker enligt Cassirer (2015:113) dessutom subjektiviteten i en text, medan en text som skrivs i tredje person ökar känslan av objektivitet. I enlighet med detta sker det med andra ord en växling från subjektivitet till objektivitet under rekontextualiseringen.

Enligt Hellspång och Ledins (1997:172–179) teori om den interpersonella strukturen kan en text som inte endast har *en* författare och *en* mottagare anses ha flera röster, exempelvis genom *anföringar* och *berättarröster*. Om rekontextualiseringen betraktas ur det ideationella *författarperspektivet* kan det enligt Hellspång och Ledin (1997:135–138) finnas en risk för att författarperspektivet förvrängs i processen. Trots att dokumentationen tekniskt utförs av en utredare förändras nämligen perspektivet från första persons pronomen till ett *utifrånperspektiv*. Eftersom redogörelsen kan anses vara en slutprodukt av förhørsberättelserna är *författaridentiteten* med andra ord komplicerad både i förhørsberättelsen och redogörelsen. Perspektiv och röster är inte alltid så enkla att urskilja och identifiera i en text, speciellt inte om den har blivit omskriven eller rekontextualiserad.

4.2 Perspektiv och perspektivmarkörer enligt den ideationella strukturen

I det här kapitlet redogör jag för perspektiv och perspektivmarkörer enligt den ideationella strukturen. Även här har jag huvudsakligen förlitat mig på Lennart Hellspångs och Per Ledins (1997) syn på begreppen i fråga. Som namnet indikerar förmedlar det ideella perspektivet en idé eller en synvinkel att se en text på. Texten kan till exempel ses med olika personers eller institutioners ögon. Synsättet styrs med andra ord bland annat av politiska ideologier och personliga värderingar. Perspektivet kan till exempel vara *liberalt* eller *konservativt*. (Hellspång & Ledin 1997:115–139.)

Perspektivmarkörerna, vilka som sagt förmedlar olika synsätt i en text, kan kategoriseras i *subjektperspektiv* och *jämförelseperspektiv*. De kan i sin tur indelas i en mängd underliggande begrepp. (Hellspång & Ledin 1997:135.) Dessa underliggande perspektiv redogör jag för i avsnitten 4.2.1 och 4.2.2.

4.2.1 Subjektperspektiv

Subjektperspektivet innebär kort och gott det betraktande subjektets synvinkel. Subjektet kan i detta fall vara en person, ett *kollektiv* eller en *institution*. Subjektperspektivet utgår ofta från sändaren och mottagaren. Det subjektperspektiv som förknippas med sändaren kallas *författarperspektiv*. Den främsta perspektivmarkören för författarperspektivet är användningen av första person singularis eller pluralis, *jag* eller *vi*. Om en författare inte är synlig genom personifiering kan man tala om en *frånvarande författare* som framkommer genom konstateranden, till exempel ”Det är så”. (Hellspong & Ledin 1997:136.)

Om det förekommer tilltal till mottagaren, som *du* eller *ni*, i texten, förmedlar den ett läsarperspektiv. Förutom sändar- och mottagaraspekten, kan texten också syfta på ett allmänt kollektiv, vilket förmedlar ett *aktörsperspektiv*. Aktörsperspektivet syns i fraser som ”Av detta kan vi dra slutsatsen att...”. (Hellspong & Ledin 1997:136.)

Subjektperspektivet kan vidare framgå genom språkhandlingar, *processer*, *jämförelseuttryck*, *känslouttryck* och värderingar (Hellspong & Ledin 1997:136). En språkhandling är kort och gott ett medel genom vilket man kan påverka andra genom sin egen språkanvändning. Språkhandlingar kan vara *påståenden*, *uppmaningar*, *frågor* och *utrop* och de uttrycks till exempel genom vissa *språkhandlingsverb*, som att *fråga*, *svara*, *lova*, *försäkra*, *förklara*, *förbjuda* med mera (Hellspong & Ledin 1997:161–164.) Processer är i sin tur kort och gott något som äger rum, det vill säga de beskriver någon form av verksamhet. Man kan tala om fyra typer av processer. Den första är en handling, det vill säga någon som gör något. Den andra är en *händelse*, det vill säga något som sker. Den tredje är ett *tillstånd*, det vill säga någonting som är något och den fjärde är slutligen en *mental process*, det vill säga en inre process, som skildrar att någon tänker, känner, ser eller hör något. (Hellspong & Ledin 1997:130.)

Jämförelseuttryck innefattar till exempel *adjektiv* som *långt* eller *längre*, vilka är subjektiva bestämmelser. Entusiasm av olika slag, som ”oerhört mycket” och ”våldigt mycket” är andra exempel på ord som uttrycker känslor och värderingar och som sålunda fungerar som perspektivmarkörer för subjektperspektivet. (Hellspong & Ledin 1997:137.)

Inom subjektperspektivet skiljer man på ett utifrånperspektiv och ett *inifrånperspektiv*. I utifrånperspektivet betraktar den som innehar perspektivet möjliga fenomen objektivt, som en iakttagare med en utomståendes ögon. I inifrånperspektivet upplever man sig själv i en viss situation. Bokrecensioner är utmärkta exempel på texter, i vilka perspektivet varierar mellan utifrån- och inifrånperspektivet. (Hellspong & Ledin 1997:138.)

Genom att betrakta det iakttagande subjektets avstånd till ämnet som behandlas i texten, går det att urskilja ett *fjärrperspektiv* och ett *närperspektiv*. En text kan med andra ord växla i distans likt

filmen, som omväxlande visar närbilder och mer översiktliga vyer. Detaljrika texter kan anses ha ett närperspektiv, medan mer allmängiltiga texter med hög abstraktion kan anses ha ett fjärrperspektiv. (Hellspång & Ledin 1997:138.)

Något som är av stor vikt gällande bedömningen av subjektets relation till texten är *modaliteten* i texten. Beroende på om den skrivande till exempel ser sin egen värld som verklig eller fiktiv kan man tala om ett *realistiskt* eller ett *fiktivt perspektiv*. I polisens förundersökningsprotokoll blir detta av intresse, i och med att om den misstänkte inte berättar sanning i sina utsagor resulterar det i att texten kan innehålla faktiska handlingar och propositioner i ett fiktivt perspektiv utan att läsaren vet om att perspektivet är fiktivt. Likaså om skribenten ser sin värld som antingen *samtida*, *förfluten* eller *framtida* kan man tala om ett *nutids-*, ett *dåtds-* eller ett *framtidsperspektiv*. (Hellspång & Ledin 1997:139.)

4.2.2 Jämförelseperspektiv

Om fenomen i texten jämförs med andra fenomen förekommer det ett jämförelseperspektiv i texten. Detta framgår främst ur användningen av *metaforer* eller liknelser. I populärvetenskaplig text kan metaforer användas i pedagogiskt syfte för att förklara fenomen, men i brukstexter kan metaforer också förorsaka förvirring, i och med att saker inte omnämns med sina faktiska termer. *Besjälning* är till exempel en term för då döda ting beskrivs som levande varelser. Dess användning leder till förmänskligande och inlevelse i texten. I förundersökningsprotokoll förekommer ofta fraser som ”polisbilen körde på plats”, vilket är ett exempel på besjälning. Ett närliggande begrepp är *metonymi* som innebär att saker som ingår i samma domän sammankopplas under ett överbegrepp. (Hellspång & Ledin 1997:140–42.) Som exempel på detta kan nämnas polisen som institutionell term i ”Polisen har beslutit att...”.

Slutligen kan även *perifraser*, det vill säga omskrivna uttryck, anses stå för perspektiv. Att till exempel ge en person ett nytt namn eller en ny titel kan verka styrande. (Hellspång & Ledin 1997:143.) I polisens förundersökningsprotokoll kan detta framkomma om den misstänkta först tituleras med sitt efternamn för att senare få tillägget ”den misstänkte” före sitt efternamn.

4.3 Forskningsfältets aspekter på perspektiv i förundersökningsprotokollet

Mig veterligen har det inte utarbetats någon enhetlig teori gällande perspektivet i polisens förundersökningsprotokoll. Därför har jag valt att komplettera den systemisk-funktionella strukturteorin om det ideationella perspektivet med den teori och de resultat som finns presenterade i två undersökningar som har gjorts gällande perspektiv i förundersökningsprotokoll i Sverige. De här

teorierna och undersökningarna utgör tillsammans min teoretiska referensram. Som redan framgick ur min inledning är den ena undersökningen Gunilla Almström Perssons doktorsavhandling *Perspektiv i polisprotokoll* (2009) och den andra Linda Jönssons avhandling *Polisförhören som kommunikationsmodell* (1988). I inledningen nämnde jag den övergripande orsaken till varför jag har valt just dessa undersökningar, men i det här kapitlet kommer jag att gå djupare in på de här orsakerna.

De svenskspråkiga förundersökningsprotokoll som är upprättade i Finland är inte juridiskt jämförbara med protokoll upprättade i Sverige, på grund av nationsbunden lagstiftning. På perspektivet i protokollet inverkar lagstiftningen dock inte. Av den orsaken anser jag att undersökningarna är ändamålsenliga i min teoretiska referensram. Vissa nationella skillnader i förhørsförfarandet förekommer dock. I Sverige spelas numer förhören allt som oftast in. Tidigare förekom det mer variation i dokumentationsstilen. Antingen spelades förhören in eller också dokumenterades de som grovtranskriberad text, i likhet med förfarandet vid polisinrättningar i kustområdet i Svenskfinland. Jönsson (1988:6) har till exempel använt sig av 30 inspelade förhör vid polisinrättningar i Stockholm, med tillhörande redogörelser, medan Almström Perssons (2009:23) material har bestått av 172 skriftligt dokumenterade förundersökningsprotokoll, upprättade vid polisinrättningar runt om i Sverige.

I avsnitten 4.3.1, 4.3.2 och 4.3.3 redogör jag för teoretiska utgångspunkter i dessa undersökningar, de metoder som har använts i dem och diskuterar undersökningarnas resultat. I delkapitel 4.4 speglar jag avslutningsvis utgångspunkterna för de här undersökningarna med utgångspunkterna för min egen undersökning.

4.3.1 Kort om den narrativa berättelsen och dess upptrappning

Almström Persson (2009:40) har valt att se på polisens förundersökningsprotokoll som ett *drama*, eftersom det enligt henne återger en *dramatisk händelse* och en *konflikt*. Det övergripande syftet med hennes forskning är att reda ut i vilken grad den misstänkta röst hörs i den slutliga redogörelsen. Detta har Almström Persson (2009) gjort genom att identifiera perspektivmarkörer i redogörelsen, för att ta reda på vems perspektiv som förmedlas i texten. Vidare har hon som syfte att testa huruvida den litterära analysen lämpar sig för texter inom någon annan domän än skönlitteraturen. Förutom det strävar hon efter att finna nya medel med vars hjälp man kan identifiera perspektiv på. (Almström Persson 2009:24.)

Enligt Almström Persson (2009:40) är händelsekedjan kronologisk och involverar samma deltagare hela vägen. Detta bidrar till hennes karaktärisering av förundersökningsprotokollet som en *narrativ*. Vidare har hon identifierat ett flertal *spatiala uttryck* i texten, vilka informerar om *personernas placeringar och rörelser*. De bygger enligt henne upp scener i texten. Hon beskriver

med andra ord redogörelsen i polisens förundersökningsprotokoll som en *återgiven dramatisk konflikt i en tids-och platskontext*, i vilken *dramats centrum* och *konfliktens struktur* ligger i fokus.

Almström Persson (2009:89–90) beskriver *dramats centrum* och *konfliktens struktur* i redogörelsen i polisens förundersökningsprotokoll genom att dra paralleller till klassiska dramastrukturmodeller av bland annat Nicolas Boileau (1674) och Gustav Freytag (1863). Modellerna inleds med en *exposition* som presenterar de involverade personerna, handlingens bakgrund och en beskrivning av konflikten, utan att gå in på själva *konfrontationen*. Det Almström Persson (2009) beskriver här är med andra ord redogörelsens ingress. Härfter följer konfrontationen, det vill säga startpunkten för *konfliktupptrappningen*, eller *stegringen*. Efter detta når konfliktupptrappningen sin *klimax*, varefter berättelsen övergår till en *upplösning* av konflikten. Almström Persson (2009:89) förliknar beskrivningen av själva brottet i redogörelsen med berättelsens klimax, varefter hon förliknar upplösningen med det dokumenterade erkännandet eller frihetsberövningen i redogörelsen. (Almström Persson 2009:89–90.)

Almström Perssons (2009) val att karaktärisera redogörelsen som en dramatisk berättelse påverkar också hennes syn på begreppet perspektiv. Hon anser att perspektivet påverkas av relationen mellan centrum och periferi i berättelsen. Därför ser hon begreppen perspektiv och fokalisation som närbelägna. Detta ger sig uttryck i att den vars perspektiv förmedlas står i centrum av händelserna, medan andra står i periferin. (Almström Persson 2009:40.)

Almström Persson (2009:65) resonerar att olika personer kan stå i centrum av berättelsen under olika faser av den. Sålunda har hon beaktat att det går att identifiera olika personer som ansvariga i olika delar av berättelsens upptrappning. Utifrån detta har hon sorterat sitt material i tre grupper. I den första gruppen är den misstänkta i fokus eller ansvarig, i den andra målsägande och i den tredje vittnet. Genom detta har hon kunnat bedöma i vilken grad den misstänkta röst kommer fram i det slutliga förundersökningsprotokollet. (Almström Persson 2009:89.) I följande delkapitel går jag in på hennes begreppsdefinitioner, och på vilket vis relationen centrum–periferi konkret kan framgå ur en text.

4.3.2 Fokalisation och centrum–periferi-tänkande som perspektivmarkörer i förundersökningsprotokollet

Enligt Almström Persson (2009:25) definieras perspektivet inom *narratologin*¹² som författarens val av vems version av berättelsen som framställs. Det kan tolkas som att ett perspektiv är en version av flera möjliga i och av en berättelse.

¹² berättelseläran

I narrationer innehas perspektivet av en *fokalisator*. Fokalisatorn är den person genom vilken berättaren väljer att se den berättade världen. Berättaren kan vara författaren själv och då berättas narrationen med ett utifrånperspektiv, av en utomstående betraktare. Detta kallas för *perceptionsperspektiv*. Berättaren kan också vara en person som medverkar i berättelsen, i jag-form, och då kallas perspektivet *tankeperspektiv*. Det förmedlar till exempel vad en karaktär känner, tänker och vet. I det perspektivet sker även ett urval av den information som förmedlas, i och med att den direkt sammanfaller med en karaktär i berättelsen. Med andra ord innebär narrationens perspektiv en begränsning av vad som kan ses i berättelsen, det vill säga vad man får tillgång till som läsare. Genom att fokusera på objektet för fokalisation är det sålunda möjligt att identifiera fokalisatorn i berättelser, eftersom objektet alltid omtalas ur någons perspektiv. (Almström Persson 2009:27–39.) Sålunda kan perspektivet identifieras genom att fokusera på det centrala i berättelsen.

Det är enligt Almström Persson (2009:33) inte endast *vad* man kan se som begränsas i berättelsen, utan också *hur* man kan se objektet som kan avslöja perspektiv. Ett objekt kan till exempel vara antingen *framför* eller *bakom* något annat objekt beroende på från vilken position man ser det. Med andra ord kan objektet antingen vara centralt eller i periferin för fokus.

Prepositioner kan sålunda avslöja något om perspektivet i en berättelse. Även andra rumsrelaterade ord, till exempel verben *komma* vs. *gå* för samma rörelse och händelse signalerar ur vems perspektiv berättelsen berättas. En person kan exempelvis beskrivas komma gående mot trappan, eller också kan personen gå i riktning mot trappan. (Almström Persson 2009:33.)

Almström Persson (2009:66) har sammanfattningsvis fäst uppmärksamhet vid ordparet *fram* och *bort* i sin undersökning samt vid ord i vilka de två orden ingår, till exempel *framåt* och *bakåt*. Vidare har hon fäst uppmärksamhet vid bland annat *uppmaningar*, *meningsutbyten*, *förolämpningar* och *fysisk kontakt*, eftersom de kan indikera var centrum för dramat ligger. (Persson 2009:99–125.)

Almström Perssons (2009) centrum–periferi-tänkande och hennes syn på perspektiv kan förliknas vid de processer rörande handlingar och tillstånd som Hellspong och Ledin (1997) beskriver inom ramarna för perspektiv enligt den ideationella strukturen. Fler likheter är till exempel att också Almström Persson (2009) betraktar värderande ord som perspektivmarkörer. Det som trots allt främst åtskiljer Almström Perssons (2009) och Hellspong och Ledins (1997) syn är kontexten. Hellspong och Ledin (1997) beskriver *vad* och *hur* man *kan* se gällande perspektiv i faktiska brukstexter, medan Almström Persson (2009) genom sin utgångspunkt i narrativen också öppnar upp för alternativen *vad* och *hur* man *vill* se objektet. Genom detta lyfter hon skribenten i fokus som makthavare över berättelsen.

4.3.3 Röstfördelningen i förundersökningsprotokollet genom återgivna citat

Linda Jönsson har i sin avhandling *Polisförhøret som kommunikationsmodell* (1988) forskat i respektive parter, den misstänkta och utredarens, kontroll över texten i redogörelsen. Detta har hon gjort med syftet att kunna belysa proportionerna av olika röster i redogörelsen. Jönssons (1988) utgångspunkt har varit att betrakta *kommunikationssituationen* i förundersökningsprotokollet som ett *kollektivt samtal*. Därför har hon tillämpat samtalsanalysen som metod i sin forskning.

Enligt Jönsson (1988:52) går den information som finns i förhørsberättelsen att hänföra till källan i det inspelade förhøret. I vissa fall är talet direkt citerat i text, i andra fall har polisen dragit slutsatser av det som har sagts och formulerat texten själv. Detta sker ofta som påföljd av en fråga som polisen ställer, vilken besvaras kort med antingen *ja* eller *nej* av den förhörda. Återgivningen av tal kan i förhørsberättelsen sålunda placeras på en *trogenhetsaxel*, baserat på hur trogen den är. (Jönsson 1988:52–53.)

Utifrån detta har Jönsson (1988) fått en utgångspunkt för sin analys av redogörelsen. Hon har med andra ord kategoriserat förhørsberättelsernas texter i sitt material enligt vad hon tolkar som *trogen återgivning* och som *ändrad återgivning*. I praktiken har Jönsson tolkat den misstänkta fria utsagor i förhørsberättelsen som trogen återgivning. Den förhörda längre svar på polisens öppna tillägsfrågor har Jönsson tolkat som en *samproducerad version*, eftersom polisen har tagit initiativ till frågan. Polisens ledande ja/nej-frågor har hon i förhørsberättelsen däremot tolkat som polisens egna utsagor, trots den förhörda medhåll eller nekande. Övrig text som inte platsar i någon av dessa tre kategorier kan karaktäriseras som polisens eget tillägg. (Jönsson 1988:53–54.)

Den tabellariska uppställningen i tablå 1 förtydligar denna kategorisering. För tydlighetens skull bör det påpekas att kategoriseringen gäller texten i förhørsberättelsen, inte i redogörelsen. Kategoriseringen gäller med andra ord utgångspunkten i Jönssons analys av redogörelsen, vilket betyder att rösterna redan till en viss del är uppblandade i förhørsberättelsen.

Tablå 1. Jönssons (1988) kategorisering av graden av återgivning i förhørsberättelsen.

MUNTIG KÄLLA	→	SKRIFTLIG FÖRHÖRSBERÄTTELSE
1. Den misstänkta fria berättelse		1. Trogen återgivning, den misstänkta utsaga
2. Svar på polisens öppna fråga		2. Ändrad återgivning, samproduktion
3. Svar på ja/nej-frågor		3. Polisens initiativ, polisens utsaga
4. (Polisens eget tillägg)		4. (Polisens utsaga)

Jönssons (1988) analys av redogörelsen och kategoriseringen av dess text kräver en grundlig genomgång av varje enhet. Detta innebär att varje sammanhängande påstående, och i vissa fall enskilda betydelsebärande ord måste spåras tillbaka till förhørsberättelsen. Spårningen resulterar

antingen i att källan för utsagorna kvarstår oförändrad, eller också kan källan förändras. Om till exempel ett påstående eller ett ord har förändrats i samband med rekontextualiseringen från förhørsberättelse till redogörelse, och påståendet eller ordet ifråga har identifierats som den förhörda egen utsaga i förhørsberättelsen, kan den version som står i redogörelsen anses vara polisens. Återgivningen har med andra ord bedömts i relation till respektive källa. (Jönsson 1988:53–55.)

Citat av den misstänkta fria berättelse har Jönsson (1988:57) kategoriserat som trogen återgivning i redogörelsen. Men redan en smärre omskrivning har resulterat i att hon har kategoriserat texten som samproducerad, det vill säga att den består till hälften av den misstänkta utsagor, till hälften av polisens. Exemplet 10 och 11 exemplifierar Jönssons (1988) bedömning av var gränsen för omskrivning går för att en text ska kunna tolkas som samproducerad.

Exempel 10: Jag eh jag får ju erkänna att jag åkte ju med,
men eh – det var ju han Kalle som gick in å hämta nycklarna
å öppnade bilen å körde hela ti'n, å det enda jag erkänner då,
det är att jag åkte med då. (Utdrag ur en förhørsberättelse.)
(Jönsson 1988:56.)

Efter omskrivning:
Exempel 11: Ahl erkänner de faktiska omständigheterna men
bestrider brott enär han inte tyckt att han gjort något annat än
bara följt med. (Utdrag ur redogörelsen i samma protokoll.)
(Jönsson 1988:56.)

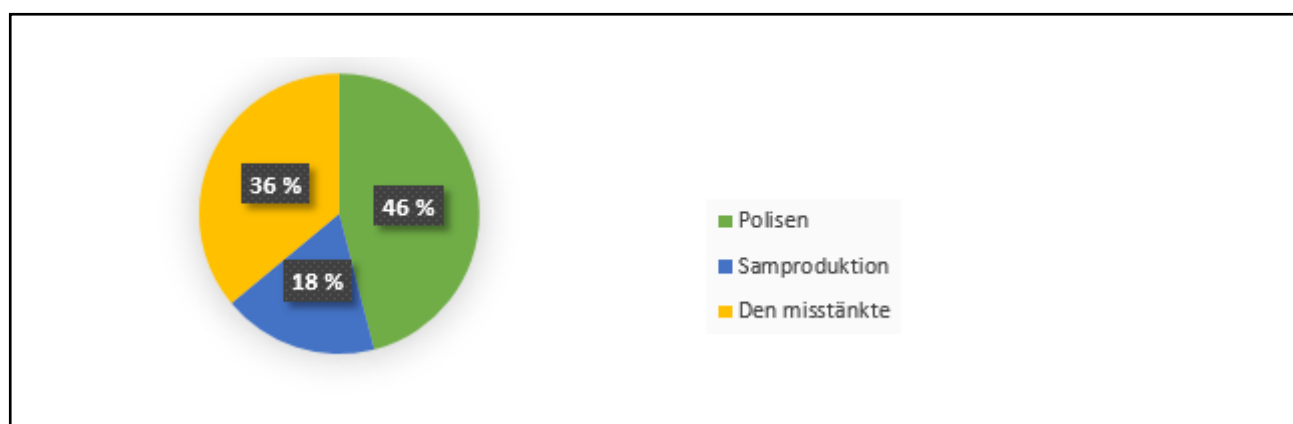
Detta tolkar jag som att mindre omskrivningar än detta har tolkats som trogna återgivningar. I sista hand är det med andra ord Jönsson (1988) själv som har bedömt var gränsen går för att en återgivning ska kunna klassificeras som trogen. Förutom denna tolkningsproblematik har Jönsson (1988) själv lyft fram två konkreta utmaningar gällande kategoriseringen.

Den första är att redogörelsen är en sammanfattning av flera personers utsagor och då kan varje enskild version påverka den slutliga formuleringen av en viss händelse. I vissa fall innebär detta att en mening behöver delas. (Jönsson 1988:54.) Trots detta är det ändå tolkningsbart att varje förändring i berättelsen sker genom den fysiska skribenten.

Den andra är att det enligt Jönsson (1988:67–68) har visat sig att polisen använder citattecken dels för att återge den misstänkta ord, dels för att uttrycka slang. Detta har försvårat hennes kategoriseringsarbete, eftersom hon i några texter inte omedelbart har kunnat ta fasta på hur citattecknen har använts. I de fallen har hon varit tvungen att tolka citattecknens egentliga syfte utifrån den omkringliggande kontexten. I oklara fall har hon bland annat fäst uppmärksamhet på användningen av språkhandlingsverb, som *säger*, *berättar* och *påstår* som stöd för sin tolkning. (Jönsson 1988:67–75.)

Ställvis har Jönsson (1988) med andra ord varit tvungen att tillförlita sig på tolkning av textens härrörande, men trots det har hon kommit fram till ett resultat som belyser hur röstfördelningen ser ut i redogörelsen i polisens förundersökningsprotokoll. Resultatet presenterar hon i procentuella tal.

I sitt resultat presenterar Jönsson (1988) procentuella andelar av vad som kan tolkas vara den misstänkta eller utredarens röst. Som framgår av figur 3 har Jönsson (1988) kommit fram till att 36 % av utsagorna kan anses ha sitt ursprung i den misstänkta utsagor. Ungefär hälften av dessa utsagor, cirka 18 % kan enligt Jönssons kategorisering tolkas vara troget återgivna, och cirka 18 % en ändrad version av den misstänkta utsagor. Polisen kan tolkas vara upphovsperson till 46 % av utsagorna. Av dessa 46 % är 29 % sådana utsagor, i vilka den misstänkta bekräftar polisens ledande frågor med ett ja/nej-svar. De utsagor som utgör cirka 18 % av alla utsagor kan tolkas vara samproducerade.

Figur 3. Jönssons (1988:57) syn på den misstänkta och polisens andelar av utsagorna i redogörelsen i förundersökningsprotokollet.

Almström Persson (2009) redovisar däremot inte för sitt resultat med hjälp av procenttal, utan hon har kvantifierat sitt resultat genom att räkna ut fördelningen av aktörer i centrum för händelserna. Trots det påstår hon att hennes resultat inte skiljer sig nämnvärt från Jönssons (1988) gällande i vilken mån den misstänkta röst framgår (Almström Persson 2009:134).

I Almström Perssons (2009) material finns det sammanlagt 288 centrummarkerande uttryck. Den misstänkta befinner sig i centrum i 89 fall och den målsägande i 68 fall. I 68 fall har hon tolkat att den misstänkta och målsägande befinner sig tillsammans i centrum. Vittnet är i centrum i endast 30 fall, medan 25 av fallen har tolkats som att vittnet befinner sig i centrum tillsammans med den misstänkta och målsägande. Dessa tal ger summan 280. I de återstående 8 fallen har utomstående personer identifierats i centrum eller som ansvariga, exempelvis en vän, en partner eller en kollega. (Almström Persson 2009:126–127.)

Om man fördelar ansvaret jämnt mellan aktörerna i de kategorier i vilka Almström Persson (2009) anser att aktörerna befinner sig tillsammans i centrum, går det i princip att räkna ut ett

procentuellt tal gällande den misstänkta aktörskap. Detta bör dock göras med en viss reservation, eftersom Almström Persson (2009) inte specifikt anger några proportioner för hur ansvaret är fördelat mellan de aktörer som har tolkats stå i centrum tillsammans. Dessutom har hon, som sagt, inte själv angett några procentuella tal.

Genom att addera de 89 fall, i vilka Almström Persson (2009) har tolkat att den misstänkta har varit i centrum, med 34, som är hälften av de fall, i vilka hon har tolkat att den misstänkta och målsägande tillsammans har ansetts befinna sig i centrum, blir summan 123. Om man ytterligare adderar till en tredjedel av 25, det vill säga 8,3, som hon har tolkat vara den misstänkta andel i de fall, i vilka den misstänkta, målsägande och vittnet tillsammans har stått i centrum blir slutsumman 131,3. Om man sålunda utifrån Almström Perssons siffror (2009:126–127) beaktar att den misstänkta är i centrum i 131,3 fall av 288, betyder det att den misstänkta andel är cirka 45 %. Om man dessutom beaktar att hon inte har tagit polisens roll i beaktan i sitt kvantitativa resultat, är den misstänkta reella andel i sista hand antagligen mindre än 45 %. Almström Perssons (2009) resultat kan med andra ord mycket väl stämma överens med Jönssons (1988) resultat.

Almström Persson (2009) ifrågasätter däremot Jönssons (1988) uträknade procentuella andelar av röster i protokollet även om hon inte fokuserar på att lyfta fram polisens roll i sin undersökning. Hon anser nämligen att det kan ifrågasättas om utredarens eget tillägg verkligen är hens eget tillägg, baserat på hens personliga ideologier. Hon menar nämligen att andelen är ett resultat av att utredaren faller tillbaka på de etablerade litterära berättelsemönster som existerar i den västerländska kulturen. (Almström Persson 2009:134.) Därför ligger vikten av Almström Perssons (2009) undersökning just på berättelsen och dess upptrappning (mer om detta i avsnitt 4.3.1).

Eftersom Almström Persson (2009) beskriver att hennes resultat inte nämnvärt skiljer sig från Jönssons (1988), tolkar jag att hon har kommit fram till att perspektivet i redogörelsen varken påverkas nämnvärt av att förhöret är inspelat eller inte, eller av rekontextualiseringen. I ljuset av detta är min hypotes om att förhörssättet påverkar fördelningen av röster i redogörelsen intressant. Slutsatsen av Almström Perssons (2009:134) resonemang är ändå att hon tolkar att resultaten av de här två undersökningarna är jämförbara, trots att utgångspunkterna och metoderna har varit olika. En tydlig gemensam faktor för undersökningarna är dock att båda har fokuserat på den misstänkta perspektiv och röst i sina undersökningar.

4.4 Avhandlingens teoretiska utgångspunkter gällande perspektiv

Eftersom förhörssituationen inte nämnvärt har förändrats sedan 1988 då Jönsson genomförde sin undersökning anser jag både Jönssons (1988) och Almström Perssons (2009) resultat vara relevanta för min jämförande undersökning. Numer baserar sig dock den skriftliga redogörelsen nästan

uteslutande på inspelade förhör i Sverige. (Umeå universitet 2017.) I Finland dokumenteras förhören tillsvidare (Polisstyrelsen 2016a). Eftersom Almström Persson (2009:134) resonerar att hennes och Jönssons (1988) resultat är jämförbara trots att metoderna och utgångspunkterna i dokumentationen har varit olika anser jag att resultaten av deras undersökningar fortfarande är aktuella och jämförbara med min undersökning.

Almström Persson (2009) har inte beaktat rekontextualiseringsprocessen¹³ i sin undersökning, utan hon har enbart fokuserat på berättelserna som separata texter. Jönsson (1988) har utgått ifrån att förhöret är en kommunikationssituation och närmar sig protokollet som en dialog, vars perspektiv i huvudsak framgår ur mängden citat från den ursprungliga källan i förhørsberättelsen. Almström Persson (2009) utgår i sin tur ifrån att redogörelsen är en narrativ litterär berättelse och hon närmar sig det som en skönlitterär berättelse, vars perspektiv i huvudsak förmedlas genom olika röster, eller fokalisation.

Jag har däremot i första hand valt att utgå ifrån att förundersökningsprotokollet är en juridisk brukstext, vilket jag har valt att göra eftersom förundersökningsprotokollet i första hand är ett arbetsredskap inom polisen. Eftersom jag utgår ifrån att protokollet är en brukstext så har jag till exempel valt att utgå ifrån att perspektivet främst kan identifieras utifrån det ideationella perspektivet som jag har presenterat i delkapitel 4.2. Däremot har jag till exempel gått in för att använda termerna *upphovsperson* och *upphovsmanskap* istället för *författare* och *författarskap* gällande textens sändare. Det finns dock vissa orsaker till varför jag i andra hand även vill beakta både Jönssons (1988) och Almström Perssons (2009) syn på perspektiv. De här orsakerna grundar sig i bådars redogörelse för vilka faktorer som enligt dem kan påverka hur förundersökningsprotokollet formas och sålunda även indirekt påverka perspektivet. Dessa faktorer belyser jag i det följande.

Jönsson (1988:22–24) har bland annat nämnt att aktiviteten och samarbetsvilligheten hos den misstänkta leder till att den misstänkta röst hörs mer i protokollet. Även om den misstänkta är samarbetsvillig, påpekar hon att kommunikationssituationen under förhöret ändå är hierarkiskt ojämförbar. Det är polisen som ställer frågorna och sovrar materialet, det vill säga att polisen alltid har övertaget i situationen. Medan den misstänkta oftast lägger stor vikt på att förklara sitt beteende och sina motiv, prioriterar polisen den information som kan avslöja om, och i så fall på vilket sätt, den misstänkta har gjort sig skyldig till ett brott. (Jönsson 1988:15–36.)

Polisen skriver ur polisens perspektiv, och sovrar materialet enligt vad som är relevant för utredningen. Sålunda lämnas en del av det som den misstänkta säger bort ur det slutliga protokollet. Information som utelämnas rör ofta de personliga omständigheter som den förhörda har informerat

¹³ Termen rekontextualisering förekommer i Linells och Jönssons gemensamma undersökningar (1991a och 1991b). I Jönssons (1988:76) undersökning beskriver hon ännu den här processen enbart som ett byte av modalitet, men fenomenet är sålunda beaktat redan i undersökningen från 1988.

om under förhöret, till exempel sociala problem, depression och andra faktorer som enligt den förhörda förklarar och motiverar brottet. Eftersom en del av berättelsen utelämnas är polisen tvungen att lägga till information och bindande ord för att texten ska bli läsbar och koherent. (Jönsson 1988:51.)

Jönsson (1988:51) bedömer att vissa tillägg är nödvändiga för koherensens skull och för att kommunikationen ska förlöpa friktionsfritt. Därmed kan tilläggen inte helt och hållet ses som personliga val av polisen. Däremot anser hon att vissa ordval ofta sker rutinmässigt och påverkar perspektivet i det slutliga protokollet (Jönsson 1988:51). Av ovanstående orsaker vill jag inte frånsä Jönssons (1988) syn på förhöret som en kommunikationssituation.

Enligt Jönsson (1988:62–63) ger inspelade förhör polisen en större möjlighet att återge den misstänkta utsagor ordagrant. Samtidigt kan de inspelade förhören anses vara en förlängning av processen från tal till protokoll, i och med att polisen blir tvungen att lägga till ett stort antal bindeord för att texten ska bli koherent. Om förhöret däremot antecknas anser Jönsson (1988:63) att den misstänkta har större inflytande på den slutliga texten, eftersom steget med inspelning faller bort. Av den här orsaken vill jag inte frånsä rekontextualiseringsprocessen.

Utifrån detta har jag heller inte velat frånsä Jönssons (1988) konkreta uppfattning om citat som perspektivmarkörer, i och med att förundersökningsprotokollet grundar sig på muntliga utsagor som citeras. Citaten går dessutom att identifiera efter rekontextualisering om de bevaras intakta och fungerar således som konkreta perspektivmarkörer.

Jag har dessutom valt att inte frånsä Almström Perssons (2009:134) syn på centrum och periferi, eller hennes aspekt på den västerländska berättelsekulturens påverkan på polisprotokollets utformning. Inom rättslingvistiken beaktas texten nämligen också som en del av den kulturkontext som beskrivs i figur 1 (Mattila 2002:15). Det motiverar ytterligare till att beakta Almström Perssons (2009:134) synvinkel på kulturell och intertextuell påverkan. Därför beaktar jag hennes syn på fokalisation som perspektivmarkör, trots att jag inte har valt att förlikna texten i protokollet vid en fiktiv berättelse.

Min egen utgångspunkt är dock att beakta protokollet som en *realistisk berättelse*, eftersom det är en brukstext. Men jag frånsä inte att den har intertextuella influenser från den västerländska fiktiva berättelsen. En utmaning i mitt synsätt är Hellspong & Ledins (1997:139) kriterium för om ett perspektiv kan ses som realistiskt eller fiktivt, vilket jag nämnde i avsnitt 4.2.1. Enligt deras teori är det nämligen berättarens egen syn på om hens värld är realistisk eller fiktiv som avgör. Om den misstänkta till exempel gör sig skyldig till mened genom en falsk berättelse, förvrängs innebörden av min definition av *realistisk berättelse*. Jag har dock utgått ifrån att det som har dokumenterats står för en realistisk framställning, eftersom förundersökningsprotokollet har blivit slutfört.

Enligt Almström Persson (2009:138) är det utmanande att hitta ett ultimt och komplett verktyg för analys av perspektiv. Möjligen beror detta på att själva begreppet perspektiv är förknippat med olika definitioner och synvinklar, vilket även framgår ur min teoridel. Förundersökningsprotokollets komplexa natur underlättar inte definitionen på begreppet perspektiv, utan problematiserar det tvärtom ytterligare. Dessutom kan även möjliga dolda och underliggande samband och strukturer, vilka inte framgår genom att enbart beakta enskilda lingvistiska fenomen, tolkas vara perspektivmarkörer. I den här undersökningen beaktas dessa bakomliggande faktorer som också kan tänkas påverka perspektivet, men främst i diskussionssyfte.

I min undersökning har jag med andra ord utgått från en kombination av de synpunkter på perspektiv som är presenterade i min teoridel i kapitel 4. Utifrån dessa tre teorier, det vill säga den systemisk-funktionella teorin om det ideationella perspektivet (Hellspong & Ledin 1997), Almström Perssons (2009) teori om den narrativa berättelsens centrum-tänkande och Jönssons (1988) samtalsanalyslika teori har jag utarbetat ett eget redskap för analys av perspektiv. Den analysmetoden beskriver jag genomgående i följande kapitel. Jag inleder dock kapitlet med att redogöra för mitt material.

5 Material och metod

I det här kapitlet presenterar jag mitt material och min metod. Jag inleder med en kort beskrivning av materialet och datainsamlingen. I samband med det tar jag upp de forskningsetiska aspekter jag har varit tvungen att beakta i mitt arbete. Efter det går jag över till att motivera materialvalet och redogöra för avgränsningarna. Därefter redogör jag för hur materialet sovrades inför analysen. Först grovsovrade jag nämligen materialet för att kunna reducera textmängden till att omfatta endast de partier i texten i vilka den misstänktas ageranden går att spåra i någon form. Efter denna grovsovring sovrade jag materialet ytterligare för att kunna precisera det material som bevisligen berör den misstänktas utsagor och ageranden i materialet. På det viset fick jag slutligen fram det material som ingår i mitt kärnmaterial. Den senare sovringen gjordes genom att utnyttja Almström Perssons (2009) syn på berättelsens upptrappning som arbetsredskap (se avsnitt 4.3.1). Sovringsfasen och analysfasen flyter sålunda delvis in i varandra, men för att sovringen som helhet kan tolkas vara ett förmoment inför analysen har jag valt att presentera hela sovringen som en separat avslutad arbetsfas. Jag inleder med andra ord min metodbeskrivning med att först redogöra för hur jag slutförde sovringen av materialet. I samband med detta beskrivs det kärnmaterial som har ingått i analysen mer ingående. Därefter går jag grundligare in på att beskriva min analys.

Samtliga procenttal som presenteras från och med materialbeskrivningen är ungefärliga. Talen baseras på tolkning och är dessutom avrundade till närmaste heltal, med två undantag. Det första är sådana tal jag av tekniska skäl är tvungen att dela om jag exempelvis tolkar att två personer fungerar som källa för samma ord. Det andra är om talen är förhållandevis små, exempelvis kring 1 % och det utan decimaler är svårt att särskilja möjliga skillnader och tendenser. Sålunda kan talen inte anses vara exakta, utan en felmarginal på 0,5–1 % förekommer sannolikt i de angivna talen. I och med att det poängteras att talen är menade att avläsas som ungefärliga tal anges inte ordet *cirka* framför talen. Ett ytterligare skäl till detta är att ett utskrivet *cirka* i exempelvis en tabell kan bidra till att tabellen blir så ordfylld att den blir utmanande att avläsa. Möjliga utmaningar som uppstår under uträkningarna och i analysen redogörs för separat i samband med att olika exempel presenteras i den mer ingående metodbeskrivningen i delkapitel 5.5.

5.1 Presentation av materialet

För att kunna studera perspektivbyten, och för att kunna ta reda på i hur stor grad den misstänkta röst hörs i redogörelsen, krävs det att den misstänkta förhørsberättelse inkluderas i materialet som undersöks. Det räcker med andra ord inte att enbart studera redogörelsen i förundersökningsprotokollen, utan man måste spåra utsagorna till den ursprungliga källan i förhørsberättelsen. Mitt material består sålunda av både förhørsberättelser och redogörelser.

Materialet är insamlat under våren 2015 inför min kandidatavhandling. Genom mitt arbete på Polisyreshögskolan i Tammerfors fick jag behövliga kontaktuppgifter till polisinrättningar i Svenskfinland¹⁴ och till Ålands polismyndighet. På min begäran levererade de sammanlagt 32 förundersökningsprotokoll. Av dessa var 7 protokoll från Åland, 7 från Österbotten och 18 från andra regioner i Svenskfinland. Ungefär hälften av protokollen var försedda med brottsrubriceringen *misshandel*, resten med *stöld*. En orsak till varför jag bad om ett material som omfattar just dessa två brottsrubriceringar beror på att brotten i fråga toppar statistiken över brottsrubricering i Finland (Statistikcentralen 2014). Sålunda är de ofta förekommande teman i förundersökningsprotokoll och därigenom lättast tillgängliga. En annan orsak var att jag strävade efter att kunna behandla ett så jämförbart material som möjligt, vilket var orsaken till att jag inför min kandidatavhandling avgränsade min materialinsamling till att inkludera enbart två brottsrubriceringar och inte exempelvis flera. Jag bad specifikt om att polisinrättningarna skulle välja ut sådana protokoll som enligt dem själva är typiska för deras sätt att dokumentera brott.

¹⁴ Med begreppet Svenskfinland avses här kustregionerna från Österbotten till Östra Nyland.

För att undersöka förundersökningsprotokoll som är upprättade i Finland krävs inget separat forskningslov, eftersom förundersökningsprotokollen juridiskt sett är offentliga handlingar efter att åtalet har väckts gällande brottet (Helenius 2014a:55). Personuppgifter är trots detta oftast sekretessbelagda, vilket är orsaken till att samtliga personuppgifter är anonymiserade i den här undersökningen.

5.2 Materialets avgränsning och motiveringar till avgränsningen

Det slutliga antalet protokoll jag har valt att inkludera i den här undersökningen baserar sig på de slutsatser som jag drog ur min reflektion över materialets mängd i min kandidatuppsats. Kandidatuppsatsen baserar sig på material från tretton protokoll. Av de 32 protokollen valde jag nämligen ut alla de protokoll, i vilka det förekom svenskspråkiga förhørsberättelser utifrån de misstänkta utsagor. Mängden material visade sig dock vara i överkant för en undersökning av den omfattningen. För att kunna fördjupa mig bättre i materialet i den här undersökningen har jag avgränsat det tidigare materialet ytterligare och på följande sätt.

För jämförbarhetens skull har jag i likhet med Jönsson (1988), valt att fokusera enbart på den misstänkta utsagor i min undersökning, inte till exempel på vittnenas eller målsägandes. Jag har beslutat mig för att behålla kriteriet gällande att åtminstone de misstänkta förhørsberättelser och redogörelsen i protokollet är skrivna på svenska. Dessutom har jag denna gång valt ut de förundersökningsprotokoll som behandlar i stort sett lika omfattande brottsfall för att få ett förundersökningsmaterial av liknande karaktär att arbeta utifrån. Dessutom har jag beslutat mig för att utgå ifrån att jag undersöker lika många protokoll från Åland och lika många från en annan region på fastlandet, inom vilken förhöret dokumenteras på ett annat sätt än på Åland, för att få ett så jämnt material som möjligt.

För att kunna verifiera eller falsifiera min hypotes om att antalet misstänkta eventuellt kan påverka perspektivet i redogörelsen (se delkapitel 1.2), har jag avgränsat materialet ytterligare. Avgränsningarna innefattar protokollens längd, brottets omfattning och involverade personer, vilket har gjort att flera protokoll har fallit utanför ramarna för den här undersökningen. Resultatet av materialets avgränsning presenteras i tabell 1.

Materialvalet har med andra ord skett utifrån fem huvudsakliga kriterier. Det första kriteriet har varit att de misstänkta förhørsberättelser och redogörelserna är skrivna på svenska. Det andra har varit att båda dokumentationssätten som används i Svenskfinland representeras. Det tredje har varit att protokollen är försedda med någondera av de två vanligaste förekommande brottsrubriceringarna i Finland. Det fjärde har varit att protokollen innefattar förhørsberättelser utifrån antingen en eller två misstänkta (eller delaktigt misstänkta) utsagor och ett femte har varit att protokollen behandlar

ungefär lika långa och omfattande brottsmål. Som ett sjätte och även som ett övergripande kriterium kunde dessutom nämnas att materialet fördelas så jämnt som möjligt mellan de kriterier som listats ovan.

Ålands polismyndighet är ett naturligt val som mitt ena område, utifrån de upptäckter gällande skillnader i dokumentationssättet jag gjorde i samband med min kandidatavhandling (se kapitel 1). För en jämförande undersökning krävs dock ett annat område i Svenskfinland, vilket leder till följande språkrelaterad utmaning.

Tvåspråkiga personer kan nämligen själva välja behandlingsspråket, vilket leder till att protokollets språk ofta är finska om finsk- och svenskspråkiga personer är involverade i ett och samma fall (se avsnitt 3.3.2). Indirekt leder det här till att svenskspråkiga protokoll är relativt ovanliga på starkt tvåspråkiga orter. På dessa orter förekommer däremot ofta enstaka förhör dokumenterade på svenska, medan protokollet i övrigt är skrivet på finska. Som redan nämnts strävade jag ursprungligen efter att enbart undersöka sådana förundersökningsprotokoll i vilka både förhørsberättelserna och redogörelserna är skrivna på svenska. På grund av det här har jag behövt avgränsa mitt andra geografiska område till att omfatta förundersökningsprotokoll från en starkt svenskspråkig region i Svenskfinland, vilket efter noggrant övervägande har lett till att jag har valt Österbotten.

Till denna undersökning har jag sålunda valt att inkludera protokoll från två polisinrättningar i Österbotten, eftersom jag anser dem som typiska representanter för det dokumentationssätt som är typiskt för övriga Svenskfinland. Protokoll Ö2S från Österbotten utgör dock ett undantag i min materialavgränsning, i och med att den ena av de två förhørsberättelserna med de misstänkta är på finska. Orsaken till varför jag har valt att inkludera detta protokoll i mitt material är att det uppfyller mina övriga och redan nämnda kriterier för min materialavgränsning. Det här protokollet särbehandlas i min analys, och detta återkommer jag till dels i samband med metodbeskrivningen i delkapitel 5.5, dels i samband med att jag redogör för perspektivmarkörer i materialet i delkapitel 6.1. Avgränsningen utifrån samtliga ovannämnda kriterier har resulterat i att åtta förundersökningsprotokoll återstår. Trots att materialet är relativt litet bedömer jag det som tillräckligt för en undersökning av den här omfattningen och för att uppnå dess syfte. Kriterierna för materialvalet är nämligen förhållandevis detaljrika och genomtänkta.

Som framgår av tabell 1 består materialet av åtta förundersökningsprotokoll. Fyra av förundersökningsprotokollen är upprättade av polisinrättningar i *Österbotten* och fyra av *Ålands polismyndighet*. Inom dessa regioner är två av förundersökningsprotokollen försedda med brottsrubriceringen *misshandel* och två med *stöld*. I det ena protokollet av respektive brottsrubricering och område figurerar enbart *en* misstänkt person, medan det i det andra protokollet figurerar två misstänkta eller delaktigt misstänkta personer.

Över varje förhör upprättas det en förhørsberättelse. I ett av protokollen är en misstänkt förhörd två gånger (mer om detta i tabell 2). Eftersom samma sakfråga har behandlats i båda förhören tolkar jag det andra förhöret som en naturlig fortsättning på det första, så jag beräknar att det totala antalet förhørsberättelser är 12, och inte 13.

Hädanefter hänvisar jag till protokollen med hjälp av de förkortningar som syns i den sista kolumnen i tabell 1, och som är utarbetade enligt område (Å=Åland, Ö=Österbotten), antal misstänkta i fallet (1 eller 2 personer) och brottsrubricering (M=misshandel, S=stöld).

Tabell 1 De förundersökningsprotokoll som utgör materialet i undersökningen enligt område, antal misstänkta och brottsrubricering

Protokoll	Område	Misstänkta	Brottsrubricering	Kod
1.	Åland	1	Misshandel	Å1M
2.	Åland	2	Misshandel	Å2M
3.	Åland	1	Stöld	Å1S
4.	Åland	2	Stöld	Å2S
5.	Österbotten	1	Misshandel	Ö1M
6.	Österbotten	2	Misshandel	Ö2M
7.	Österbotten	1	Stöld	Ö1S
8.	Österbotten	2	Stöld	Ö2S
Totalt antal förhørsberättelser		12		

5.3 Textmängden i den misstänkts förhørsberättelse och i redogörelsen

Textmängden i förundersökningsprotokollet beror bland annat på brottets omfattning och på antalet förhörda personer i ett fall. Textomfattningen i förhørsberättelserna varierar mellan några rader upp till flera A4-sidor text. Av tabell 2 framgår antalet ord i respektive misstänkts förhørsberättelse. Den misstänkta är försatt med förkortningen MI1 (misstänkt 1) eller MI2 (misstänkt 2). Utöver den misstänkts ord anges det antal ord som består av polisens frågor. Orsakerna till varför jag har valt att ange polisens ordantal är tre. För det första vill jag försätta ordmängden i förhørsberättelsen i en helhetskontext. För det andra är polisens utsagor av vikt i min analys, eftersom jag delvis med hjälp av dem kan bestämma hur trogen ursprungskällan återgivningen av den misstänkts utsagor är, i enlighet med Jönssons (1988) kategorisering som förevisas i tablå 1. Detta återkommer jag till i avsnitten 5.5.2 och 5.5.3. För det tredje tyder eventuella utsagor från en polis på att förhöret har skett

antingen helt eller delvis med hjälp av frågor och svar och inte helt genom att den misstänkta har fått berätta fritt.

I kolumnen *Förhör med MI1* i tabell 2 redogörs det för det antal ord som har dokumenterats som MI1:s uttalanden under förhöret. Kolumnen *Förhör med MI2* påvisar motsvarande antal ord för MI2. Kolumnen *Polisens frågor i förhör 1* anger antalet dokumenterade ord gällande polisens utsagor under förhöret med MI1 och kolumnen *i förhör 2* motsvarande antal ord för förhöret med MI2. Med polisens utsagor avses i detta fall de frågor som polisen har ställt som dokumenteras i förhørsberättelsen.

Tabell 2 Det totala antalet ord i förhørsberättelserna av de misstänkta personerna och antalet ord i polisens frågor i de förhör som innehåller frågor

Protokoll	Förhör med MI1	Förhör med MI2	Polisens frågor i förhör 1 i förhör 2	
Å1M	232		214	
Å2M	113	128	30	22
Å1S	262*		259*	
Å2S	179	231	144	188
Ö1M	361			
Ö2M	747	799		
Ö1S	1653*		604	
Ö2S	659	159*		
Totalt antal ord	4206	1317	1251	210

*) I protokoll Å1S är den misstänkta förhörd två gånger. Antalet ord är det totala antalet ord ur båda förhören. I protokoll Ö1S har den misstänkta berättelse först dokumenterats fritt, varefter polisen har ställt några tillägsfrågor. I det totala ordantalet i den misstänkta förhör ingår både den fria berättelsen och svaren på polisens frågor. I protokoll Ö2S har förhöret med MI2 utförts och dokumenterats på finska.

Som framgår av tabell 2 består förhørsberättelsen Å1M av totalt 446 ord, varav 232 är den misstänkta ord och 214 polisens. Det kortaste förhöret som ingår i mitt material återfinns i protokoll Å2M. I förhöret av MI1 i protokoll Å2M har nämligen 113 ord noterats vara den misstänkta ord och 30 polisens ord. Det längsta förhöret ingår i protokoll Ö1S, i vilket 1653 ord har dokumenterats vara den misstänkta utsagor och 604 polisens. I alla åtta förhørsberättelser ingår det med andra ord totalt 5523 ord av de misstänkta och 1461 ord av polisen. Utifrån detta verkar det som om det dokumenteras fler ord av den misstänkta än av polisen i förhørsberättelsen.

Trots att man i Österbotten i huvudsak dokumenterar den förhörda berättelse som en fri berättelse innebär det dock inte att polisen inte skulle avbryta den förhörda under hens taltur, exempelvis med uppmaningar att upprepa någonting. Sådana avbrott dokumenteras inte, utan det är enbart de preciserande frågorna efter den fria berättelsen som antecknas. (Vesterbacka 2017). Protokoll Ö1S i tabell 2 är ett exempel på en förhørsberättelse, i vilken tilläggsfrågor både har ställts och dokumenterats, men de övriga protokollen från Österbotten innehåller inga preciserande frågor.

Textomfattningen i redogörelsen i förundersökningsprotokoll verkar vara mer standardiserad än i förhørsberättelsen oberoende av brottets omfattning. I mitt primärmaterial varierar redogörelsens längd mellan 249 och 568 ord. Medeltextlängden ligger sålunda på 408 ord per redogörelse.

Som framgår i kapitel 3 beskrivs brottets och personernas bakgrundsinformation i redogörelsen. Utöver det beskrivs också rådande omständigheter samt både målsägandes och vittnens utsagor. Vidare utgörs texten i redogörelsen också av polisens slutsatser och observationer på brottsplatsen. Det är med andra ord endast en bråkdel av texten i redogörelsen som sist och slutligen behandlar den misstänkta utsagor. Före min analys var jag med andra ord tvungen att göra en grovsovring av mitt material för att gallra bort sådant material som utan tvekan inte involverade den misstänkta utsagor. I det följande beskriver jag hur denna grovsovring, genom vilken jag kunde avgränsa mitt kärnmaterial för min analys, gick till.

5.4 Grovsovring av materialet

Kärnan i analysmaterialet är den del av texten som potentiellt behandlar den misstänkta ageranden eller utsagor i redogörelsen. För att kunna sovra ut kärnan inför djupanalysen blev jag tvungen att systematiskt jämföra innehållet i hela redogörelsen i varje förundersökningsprotokoll med innehållet i de misstänkta förhørsberättelser. I denna sovring valde jag ut varje sektion i redogörelsen som jag kunde avgöra att potentiellt innehåller utsagor av den misstänkta. Jag valde också ut sådana sektioner som jag inte omedelbart kunde avgöra om de är den misstänkta utsagor, men som behandlar hans agerande i någon mån. Jag använde mig av en uteslutningsmetod som beskrivs i det följande.

I texten fanns det sådana partier jag omedelbart kunde exkludera, exempelvis målsägandes uttalanden om den misstänkte, i stil med *Må: A berättade att de hade suttit och haft lite meningsskiljaktigheter* (Protokoll Å1M). Utöver det innehöll texten polisens egna slutsatser om den misstänkta agerande, till exempel *Patrull X kunde konstatera att A hade tagit sig in genom att slå sönder ett mindre fönster på knähöjd på apotekets nordvästra sida* (Protokoll Å1S). Vidare kunde jag exkludera nästan alla passiveringar i redogörelsen redan i detta skede. Med andra ord valde jag ut kärnmaterial till min undersökning genom att systematiskt granska redogörelsen. Utöver detta inkluderade jag de partier i samtliga förhørsberättelser som motsvarar de valda avsnitten i

redogörelsen i mitt kärnmaterial. Av tabell 3 framgår resultatet av denna grovsovrning. Först presenteras det totala antalet ord i varje redogörelse och det totala antalet ord ifrån de partier i redogörelserna som potentiellt kan anses innehålla de misstänkts utsagor. I de fall som inkluderar två misstänkta anges antalet ord med ett snedstreck emellan, det vill säga den första siffran står för MI1 och den andra för MI2. Efter detta presenteras hur stor den procentuella andelen av den misstänkts potentiella utsagor är jämfört med den totala ordmängd som finns i redogörelsen.

I tabellen syns också antal andra förhör. Den här siffran ger riktlinjer för hur många andra personers utsagor protokollet innefattar och genom det hur många röster som tävlar om textutrymmet i redogörelsen. Jag har även valt att notera om den misstänkta har erkänt eller inte. Det har jag gjort dels eftersom jag bedömer att informationen kan vara till hjälp och bra att ha i åtanke under närgranskningen av perspektivet i de utvalda textpartierna, dels för att en av mina hypoteser före undersökningen var att ett möjligt erkännande kan påverka perspektivet (se delkapitel 1.2).

Tabell 3 Resultatet av grovsovrningen av materialet i antal ord och i procentuella andelar

Protokoll	Hela redogörelsen	Från förh. MI1 / MI2	Andel av redogörelsen	Övriga förhör	Erkänt
Å1M	319	13	4 %	4	nej
Å2M	271	54 / 74	20 % / 27 %	5*	nej/nej
Å1S	412	33	8 %	3	ja
Å2S	249	17* / 17*	7 % / 7 %	-	ja/ja
Ö1M	339	44	13 %	1	nej
Ö2M	564	82,5* / 79,5*	15 % / 14 %	2	ja/nej
Ö1S	502	40	8 %	2	nej
Ö2S	568	57,5* / 11,5*	10 % / 2 %	2	ja/ja
Totalt antal ord	2222	523 (MI1+MI2)			

*) I protokoll Å2M har de båda misstänkta personerna förhörts i egenskap av både misstänkt och målsägande, och bådars målsägandeförhör är inräknade i antalet övriga förhör, men målsägandeförhöret är inte inkluderat i antalet ord i förhöret. I de tre protokollen Å2S, Ö2M och Ö2S går det att spåra information i redogörelsen till båda förhören och då har det tolkats som att hälften av ordantalet i uttrycket i fråga tillhör den ena förhörda personen, och hälften av ordantalet den andra personen. I de fall då ordantalet är ojämnt resulterar detta i decimaltal.

Som framgår av tabell 3 består exempelvis redogörelsen i förundersökningsprotokoll Å1M av totalt 319 ord, varav enbart 13 ord kan identifieras som att potentiellt behandla den misstänkts uttalanden

och ageranden i någon form. Detta utgör endast 4 % av hela redogörelsen. Vidare kommer det fram att det i förundersökningsprotokoll Å1M, förutom förhöret med den misstänkta, finns fyra andra förhørsberättelser. I protokoll Å1M har den misstänkta inte erkänt brottet.

Av det totala antalet ord i samtliga redogörelser, 2222, är det sålunda enbart 523 ord som kan anses att potentiellt förmedlar utsagor från de misstänkts förhørsberättelser. I medeltal utgör med andra ord 24 % av redogörelsen sådant material som går att kvalificera som kärnmaterial i undersökningen, det vill säga partier som potentiellt går att spåra tillbaka till den misstänkts utsaga.

I protokoll Å2M kan det anses att de misstänkts ageranden och uttalanden går att spåra i någon form i 20 %, respektive 27 % av redogörelsens text. De höga siffrorna kan bero på att de misstänkta i det här fallet också har förhörts som målsägande¹⁵, och sålunda är det svårt att avgöra från vilket av förhören texten i redogörelsen härrör. Andelen dokumenterat material gällande MI2:s ageranden i protokoll Ö2S är däremot enbart 2 %. Om det är en slump eller inte är svårt att avgöra, men av någon orsak är detta den förhørsberättelse som har dokumenterats på finska i mitt material. Språkets inverkan och en eventuell särbehandling av den misstänkts utsagor på dessa grunder går jag dock inte närmare in på inom ramarna för den här undersökningen, men det är något man kunde granska närmare inom ramarna för någon annan undersökning.

Det som däremot måste beaktas i den här undersökningen, gällande det förhör som har utförts på finska, är att de andelar som går att spåra till den misstänkts förhørsberättelse i protokoll Ö2S har översatts från finska till svenska i redogörelsen. Inga motsvarande fall har ingått i varken Jönssons (1988) eller Almström Perssons (2009) material, vilket exempelvis leder till att man bör överväga om en översättning i sig kan tolkas som en rekontextualisering, och om man då kan tolka att polisen är till 100 % upphovsperson för den översatta texten i redogörelsen. Till detta dilemma återkommer jag närmare i kapitel 6.1.

De procentuella andelarna som presenteras i tabell 3 är inte att förväxla med ett analysresultat, utan de representerar endast den del av det ursprungliga insamlade materialet som ingår som kärnmaterial i min undersökning. Jag har valt att presentera resultatet av min grovsovrning för att kunna förevisa hur stor den andel av redogörelsens text är som potentiellt kan anses förmedla den misstänkts röst. Den egentliga perspektivanalysen utförs endast på denna del av materialet, så resultatet av sovringen utgör sålunda utgångspunkten för min mer djupgående analys. Det textmaterial som efter grovsovrningen utgör kärnan i min analys omfattar slutligen 6046 ord, vilket är summan av de misstänkts totalt 5523 ord i förhørsberättelserna och de 523 ord som jag har identifierat beskriva de misstänkts ageranden i redogörelserna.

¹⁵ En person kan figurera som både målsägande och misstänkt i samma protokoll. Detta är ofta fallet då exempelvis slagsmål reds ut.

Då jag räknade ord under sovringen utgick jag ifrån att kluster av förkortningar och klockslag räknas som ett enda ord. Likaså räknade jag datum som ett enda ord, eftersom datum skrivs numeriskt i löpande text i förundersökningsprotokoll, det vill säga exempelvis *1.12.2010* i stället för 1 december 2010. Däremot räknade jag ord med snedstreck emellan som två separata ord trots avsaknad av mellanslag, exempelvis *armen/axeln*. Om det i redogörelsen förekom listor över exempelvis stöldgods valde jag att inte inkludera dem då jag räknade antalet ord i samband med sovringen. Vidare valde jag att inte heller inkludera eventuella mellanrubriker, som *Från förundersökningen* eller *Åtgärder*. Sättet på vilket orden räknades under sovringen används genom hela analysen.

I protokollen nämns de involverade personerna ställvis med både för- och efternamn, ställvis enbart med efternamn. Eftersom jag har valt att kodifiera samtliga namn med enbart en bokstav kan detta ställvis leda till ett kast på ett ord i uträkningen av antal ord i någon sekvens.

5.5 Metodbeskrivning

I det här kapitlet beskriver jag först kort metoden *strukturell perspektivanalys av en realistisk berättelse* i stora drag, för att sedan gå in på varje steg i metoden i detalj i avsnitten 5.5.1–5.5.4. Metodbeskrivningen inleds med en beskrivning av den noggrannare sovring som gjordes efter den första grovsovringen av materialet, som beskrivs i delkapitel 5.4. Den noggrannare sovringen skedde utifrån Almström Perssons (2009) teori om berättelsens upptrappning som presenteras i sin helhet i avsnitt 4.3.1. Detta gjorde jag för att kunna precisera vilka utsagor som kan anses vara den misstänktas, och sovringen skedde genom att identifiera händelsernas centrum i redogörelsen. Sovringen avslutades med att jag parade ihop partier i redogörelserna med dess innehållsliga motsvarigheter i förhørsberättelserna med hjälp av sifferkoder, för att kunna avgränsa de exakta partier som kan anses vara den misstänktas utsaga. Genom denna sovring kunde jag med andra ord avgränsa materialet ytterligare inför djupanalysen, som beskrivs i det följande.

I analysen närgranskar jag dessa utvalda partier genom en metod som kan beskrivas som en riktad innehållsanalys, med syfte att identifiera specifikt de perspektivmarkörer som Hellspong och Ledin (1997), Almström Persson (2009) och Jönsson (1988) anger i sina respektive teorier (se kapitel 4). Som nämnts har jag valt att kalla denna metod för *strukturell perspektivanalys av en realistisk berättelse*, eftersom den kan anses vara en syntes av de metoder och teorier som återfinns i samtliga tre nyss nämnda källor.

De identifierade perspektivmarkörerna och analysen av dem redogörs för separat i delkapitel 6.1, eftersom de utgör en central del av den här undersökningen. För att här ändå kort beskriva tillvägagångssättet jämförs i princip varje betydelsebärande enhet i redogörelsen med dess

motsvarighet i förhørsberättelsen. Genom att spegla eventuella förändringar i ordval mot undersökningens teoretiska referensram gällande perspektivet, vilken presenteras i kapitel 4, går det att dra slutsatser om vilka ord eller uttryck som fungerar som perspektivmarkörer i texterna.

Följande steg i analysen är att kategorisera de utvalda partierna i förhørsberättelserna utifrån Jönssons (1988) teori gällande hur trogen den misstänkta utsaga kan anses vara i förhørsberättelsen (se avsnitt 4.3.3). Kategoriseringen tas detaljerat upp i delkapitel 5.5.2, men i korthet kategoriseras materialet utifrån vilken typ av fråga polisen har ställt, exempelvis om frågan är öppen eller sluten, eller om den misstänkta exempelvis har berättat fritt.

Efter denna kategorisering av förhørsberättelsen övergår jag till att kategorisera partierna i redogörelsen i tre kategorier utifrån hur troget jag bedömer att partierna är återgivna från förhørsberättelsen. Denna indelning gör jag också i enlighet med Jönssons (1988) teori, utifrån om jag anser att den misstänkta utsagor är näst intill troget citerade i redogörelsen, om texten med säkerhet kan anses vara polisens utsagor, eller om den kan anses vara samproducerad.

För att kunna jämföra andelen röster och kunna räkna ut ett jämförbart resultat är det nödvändigt att kvantifiera samtliga andelar, och detta är en av orsakerna till att det huvudsakligen används procentenheter i analysen, och inte exempelvis enbart exakta antal ord. Att räkna antal ord har dessutom visat sig vara utmanande i den analys jag utför, och orsaken till detta förklaras i det följande. För att kunna räkna ut hur stor procentuell andel av den misstänkta röst som förmedlas i den slutliga redogörelsen behöver man subtrahera de procentuella enheter som utgör resultatet av kategoriseringen av redogörelsens textpartier från de procentuella andelar som utgör förhørsberättelsens trogenhetsgrad. Denna analys är utmanande eftersom förhørsberättelsen som sådan är en blandning av röster. Utgångspunkten kan exempelvis vara att ett parti i förhørsberättelsen kan anses vara samproducerat. Sålunda förmedlar det partiet, enligt den tillämpade teorin, endast 50 % av den misstänkta utsagor. Om det partiet ytterligare har omskrivits av polisen under rekontextualiseringen, men fortfarande är identifierbart med den misstänkta utsaga, kan det anses att den misstänkta utsagor har reducerats med ytterligare 50 %. I redogörelsen resterar sålunda endast 25 % av den misstänkta röst. Varje betydelsebärande enhet kan med andra ord i princip få ett individuellt utgångsvärde i förhørsberättelsen, vilket påverkas av graden av återgivning i det motsvarande partiet i redogörelsen. Mer om denna analysfas i delkapitel 5.5.3.

Genom kategorisering utifrån Jönssons (1988) metod räknar jag ut hur stor procentuell andel av den misstänkta röst som hörs, eller på sätt och vis resterar av hans originalutsagor, i de utsovrade partierna i redogörelsen. Genom att jämföra det resultatet med textmängden för hela redogörelsen räknar jag också ut hur stor den procentuella andelen av hela redogörelsen är som kan anses förmedla den misstänkta röst. Slutligen jämför jag mitt resultat dels regionvis i Svenskfinland, dels med Jönssons (1988) och Almström Perssons (2009) resultat.

I det följande beskrivs metoden och analysen mer detaljrikt. Dessutom beskrivs också hur de analysmodeller som ligger som grund för den här undersökningen, det vill säga Hellspong och Ledins (1997), Almström Perssons (2009) och Jönssons (1988) har tillämpats i den här undersökningen.

5.5.1 Berättelsens upptrappning som analysredskap i sovringsarbetet

Efter den första grovsovringen av materialet som beskrivs i delkapitel 5.4 fortsatte jag, som redan nämnts, att sovra kärnmaterialet utifrån Almström Perssons (2009) teori om berättelsens upptrappning som presenteras i sin helhet i avsnitt 4.3.1. Vilket har framgått förliknar hon redogörelsens ingress med dramats exposition, i vilken de involverade personernas bakgrund presenteras. Därefter börjar, enligt Almström Persson (2009), berättelsens upptrappning, för att uppnå klimax som i redogörelsen utgörs av beskrivningen av själva brottet. Dramats upplösning utgörs enligt Almström Persson (2009) av erkännandet eller frihetsberövandet i redogörelsen. (Almström Persson 2009:40, 89–90).

I enlighet med Almström Perssons (2009) metod fokuserade jag i denna sovring först på dramats klimax för att genom det kunna identifiera den misstänkta röst i redogörelsen. Det visade sig dock att det inte alltid nödvändigtvis nämns något om den misstänkta förfaranden i dramats klimax om den misstänkta inte har erkänt brottet. I de fallen har nämligen målsägandes eller vittnets beskrivning av brottet i flera fall lyfts i centrum i klimax, som framgår av exempel 12, i vilket A är misstänkt och B målsägande.

Exempel 12: A blev mycket förargad över detta och tog tag i ett vedträ och hotade slå B med detta. B blockerade detta och tryckte ner handen som A hade vedträt i. A tog då ett kraftigt tag i B:s vänstra axel och tryckte till med tummen på axelns framsida. A hotade B med orden ”satans jävel, du ska nog dödas du”. B slet sig lös från A:s grepp och flydde ut från pannrummet. (Klimax i sin helhet i redogörelsen i protokoll Ö1M)

I exempel 12 återges redogörelsens klimax i sin helhet. Ingenting av innehållet återfinns i den misstänkta förhørsberättelse, medan klimax i sin helhet är identifierbart med utsagorna i målsägandes förhör. Det är endast i dramats upplösning man kan identifiera den misstänkta röst, vilket framgår av exemplen 13 och 14.

Exempel 13: A har i förhör nekat till att ha misshandlat, hotat eller vållat kroppsskada åt B (Utdrag ur upplösningen i redogörelsen i protokoll Ö1M.)

I MI1 förhørsberättelse:

Exempel 14: Jag har inte i något skede hotat henne till livet och inte lyft något vedträ och hotat att slå henne med det. Inte heller har jag tagit tag om hennes ena axel och knipit om kraftigt. Jag har inte i något skede begått våld mot B och de skador som hon eventuellt har fått så har hon orsakat sig själv på något annat sätt.

Jag nekar till brott i ärendet. (Utdrag ur MI1 förhørsprotokoll i protokoll Ö1M.)

I de protokoll som behandlar misshandel verkar det vara så att den misstänkta utsagor inte alltid går att identifiera i dramats klimax om det saknas utomstående vittnen till misshandeln och om den misstänkta inte har erkänt. Vidare verkar det vara så att om protokollet behandlar stöld, ligger fokus på upplösningen, det vill säga den misstänkta erkännande eller nekande och inte på själva brottstidpunkten. Om brottsrubriceringen är *stöld* kan man sålunda uppfatta det som att det är upplösningen och det eventuella erkännandet eller nekandet som utgör klimax, och inte själva brottstidpunkten. I redogörelsen i protokoll Å2S går det dessvärre inte att identifiera någonting ur någon av de båda misstänkta förhørsberättelser i varken klimax eller upplösningen, utan det enda som nämns gällande de misstänkta finns i ingressen i redogörelsen, som framgår av exemplen 15, 16 och 17.

Exempel 15: MI: A och MI: B har tillgripit en avsevärt stor mängd produkter i taxfree ombord på M/S X utan att betala för den.

(Utdrag ur ingressen i redogörelsen i protokoll Å2S)

Exempel 16: Ja, vi tog parfymer och tobak whiskey också vad jag mins [sic]. Vi gick till hytten med varorna utan att ha betalat för dem. Jag medger stöld.

(Utdrag ur M1 förhørsberättelse i protokoll Å2S)

Exempel 17: Vi går sedan till taxfree och tar en massa grejer och går ut från butiken utan att betala. Jag erkänner ju men jag viste [sic] inte att dom var värda 30000 sek.

(Utdrag ur M2 förhørsberättelse i protokoll Å2S)

Under sovringen uppdagades det sålunda två utmaningar beträffande Almström Perssons (2009) teori. För det första verkar det inte gå, utifrån det som påvisas med hjälp av exemplen 12–17, att dra den slutsatsen att den misstänkta röst hörs i dramats klimax i redogörelsen, vilket är Almström Perssons (2009:89–90) teori. För det andra menar Almström Persson (2009:40) att ingressen i redogörelsen fungerar som en exposition, i vilka de involverade parterna presenteras, men att själva konfrontationen i berättelsen inte beskrivs ännu i det skedet. Eftersom flera av ingresserna i materialet i den här undersökningen dessvärre påvisar konfrontationer, indikerar det att Almström Perssons (2009) metod möjligen inte är lämplig i alla lägen, eller också avviker de finlandssvenska redogörelsernas struktur från redogörelser upprättade i Sverige.

Eftersom jag redan i ett tidigt skede av sovringen kunde dra den slutsatsen att fokus i protokoll rubricerade med *stöld* ligger på erkännandet eller frihetsberövningen har jag valt att inkludera både klimax och upplösningen som centrala punkter i min analys. Jag har ytterligare valt att inkludera ingressen i analysen, eftersom den tekniskt sett är en sammanfattning av redogörelsen, och innehåller sålunda också möjligen information som kan spåras till såväl klimax som upplösningen. Almström Perssons (2009) teori om att den misstänkta utsagor går att spåra genom att studera dramats

upptrappning visade sig med andra ord inte vara tillämpningsbar som sådan på mitt material, men den hjälpte mig att sovra mitt analysmaterial ytterligare.

Efter denna fas i sovringen kopierade jag det textmaterial jag hade sovat från redogörelserna till ett eget dokument. Därefter markerade jag varje sekvens i redogörelsen som går att spåra från förhørsberättelserna och försatte den med en sifferkod. Den motsvarande sekvensen i förhørsberättelsen försatte jag med samma siffra. På det viset kunde jag para ihop sekvenser från förhørsberättelserna med redogörelsen, vilket framgår av exemplen 18 och 19. De sekvenser i redogörelsen som inte gick att para ihop med förhørsberättelsen är tolkade att vara polisens tillägg. De sekvenser i förhørsberättelserna som inte har någon motsvarighet i redogörelsen har i sin tur ingen egentlig uppgift i den här undersökningen, i och med att fokus ligger på att studera hur mycket av den misstänkta utsagor som går att spåra i redogörelsen. De partierna är av den orsaken exkluderade ur undersökningen.

Exempel 18: A höll en plastkasse i sin hand innehållande en stor mängd Xanor-tabletter (1). Båda två berättade att de ätit några Xanor-tabletter per man (2).
(Utdrag ur redogörelsen i protokoll Ö2S)

Exempel 19: Vi sökte snabbt efter ex. Xanor-tabletter och vi hittade dem snabbt och tog med oss allt vi såg och kunde få med oss. Jag satte tablettaskarna i en plastpåse (1). Vi gick igenom det som vi tagit sen vi kom in i lägenheten. Enligt min bedömning tog det bara 20-25 minuter förrän polisen var på lägenhetsdörren och bultade på. Vi drabbades av panik och hann inte gömma undan någonting förrän poliserna slitit upp dörren. Jag erkänner att jag gjort mig skyldig till stöld av en större mängd narkotika-klassad medicin av märket Xanor vid apoteket X här i X (ort) tillsammans med B. Jag godkänner straffbart bruk av narkotika genom intaget av de två Xanor-tabletterna (2) i natt just före polisen stormade in i lägenheten.
(Utdrag ur MII förhørsberättelse i protokoll Ö2S)

Detta förarbete har underlättat det för mig att påbörja min analys beträffande att identifiera citat och perspektivmarkörer i de avgränsade partierna, vilket jag inleder min analys med. I delkapitel 6.1 går jag närmare in på analysen av perspektivmarkörer. Före det redogör jag för de övriga analysfaserna efter sovringen. Jag redogör bland annat för hur jag kategoriserar materialet enligt trogenhetsgrad och återgivna citat enligt Jönssons (1988) modell (se avsnitt 4.3.3).

5.5.2 Materialets kategorisering enligt trogenhetsgrad i förhørsberättelsen

Den valda analysmetoden förutsätter att samma textpartier behandlas flera gånger om, vilket innebär att textpartierna behöver hållas intakta genom hela analysen för att bibehålla sin koherens. Textpartierna förses därför med markeringar efter varje steg i analysen, och samtliga tidigare

markeringar följer med i varje steg. I det följande redogör jag för hur trogen återgivningen i förhørsberättelserna kan anses vara utifrån Jönssons (1988) teori. Varje parti som under grovsovringen har försetts med sifferkoder i förhørsberättelserna delas in i kategorier utifrån om det som har dokumenterats i förhöret kan tolkas vara den misstänkta egen utsaga, polisens utsaga eller en samproducerad utsaga, till vilken både den misstänkta och polisen har bidragit. Detta görs enligt Jönssons (1988) indelning, vilken redogörs för i tablå 1.

Denna indelning resulterar i tre kategorier enligt följande. Om den misstänkta utsagor är återgivna genom en fri berättelse i förhöret tolkar jag i enlighet med Jönssons (1988) indelning, textpartiet som den misstänkta egen utsaga. Om polisen hade ställt en öppen fråga som kräver ett längre svar än ja eller nej hade jag tolkat det som en samproducerad textsnutt, eftersom polisen i det fallet har bestämt temat i den fasen av förhöret, medan den misstänkta har tillfört detaljerna. Om polisen hade ställt en sluten fråga, på vilken den misstänkta hade svarat antingen ja eller nej hade jag tolkat detta som polisens egen utsaga, eftersom initiativet, temat och detaljerna är tillförda av polisen.

Gällande polisens slutna frågor kom jag i ett tidigt skede av analysen dock fram till att de har blivit besvarade på olika sätt. Förutom sådana svar som inkluderar endast ett ja eller ett nej, kunde jag identifiera ytterligare tre typer av svar, vilka kan anses förmedla olika mängd information. Den första typen är att den misstänkta har svarat ja eller nej, och eventuellt därtill tillagt någonting som inte tillför någon avgörande ny information. Ett exempel¹⁶ på ett sådant svar är om polisen exempelvis har frågat *Svalde du något preparat?* och den misstänkta har svarat *Nej, det tror jag inte*. Dessa svar tolkar jag som polisens utsaga. Den andra typen är om den misstänkta självant har valt att lägga till något, exempelvis om hen på samma fråga hade svarat: *Ja, jag svalde tre tabletter*. De svaren tolkar jag vara delvis styrda av den misstänkta, men i mindre utsträckning än i svaren på polisens öppna frågor. Den tredje typen av svar är de som förblir vaga, och de är de mest svårtolkade svaren. Ett exempel på ett vagt svar är om polisen har frågat *Skadade du dig vid inbrottet?* och den misstänkta inte har svarat specifikt ja eller nej, utan har valt att formulera sig *Nja, bara lite små sår på händerna*, trots att hen hade haft en möjlighet att svara antingen ja eller nej. Även de svaren kan tolkas vara delvis styrda av den misstänkta.

Beträffande slutna frågor särbehandlar Jönsson (1988) varken tvetydiga svar eller svar som den misstänkta har valt att lägga till något i, men för att analysen om möjligt kunde bli noggrannare och rättvisare har jag valt att dela in mitt material ytterligare. Jag behåller sålunda kategorierna för *fri berättelse* och *öppen fråga*, men jag har valt att dela in svaren på polisens slutna frågor ytterligare i två kategorier enligt hur den misstänkta har svarat. Jag har nämligen valt att räkna sådana svar i vilka det är tolkningsbart om hen svarar ja eller nej, eller om hen förutom att svara tillför detaljerad ny

¹⁶ Samtliga fem exempel i det här stycket är fiktiva för att skillnaderna mellan frågetyperna ska bli så tydliga som möjligt.

information till förhöret att vara till hälften polisens utsaga, till hälften en samproducerad utsaga. Till skillnad från Jönsson (1988) har jag med andra ord valt att utgå från en mer detaljerad indelning av ursprungsutsagan då jag analyserar hur trogen originalet utsagan kan anses vara. Kategorierna som används i analysen presenteras i tablå 2, i vilken jag även anger den procentuella andel jag förvandlar utsagorna till i analysen för att kunna kvantifiera resultatet. I praktiken visade det sig dock vara utmanade att följa dessa kategoriseringar konsekvent, vilket jag återkommer till i avsnitt 5.5.3.

Tablå 2. Kategoriseringen av graden av återgivning i förhørsberättelsen.

MUNTLLIG KÄLLA	SKRIFTLIG FÖRHÖRSBERÄTTELSE
1. Den misstänkta's fria berättelse	1. Trogen återgivning, den misstänkta's utsaga till 100 %
2. Svar på polisens öppna fråga	2. Ändrad återgivning, samproduktion 50 %
3. Oklara svar på ja/nej-frågor med den misstänkta's eget tillägg	3. Ändrad återgivning, samproduktion den misstänkta's utsaga till 25 %
4. Svar på ja/nej-frågor	4. Polisens initiativ, polisens utsaga till 100 %
5. (Polisens eget tillägg)	5. (Polisens utsaga)

Ur förhørsberättelsen exkluderar jag det textparti om den förhörda's rättigheter och skyldigheter som dokumenteras i någon form i början av varje förhör. Jag exkluderar både den fritt skrivna versionen och de fall i vilka informationen om rättigheterna och skyldigheterna har dokumenterats i form av frågor och svar. Endast den text som kan anses ingå i förhöret, det vill säga sakfrågan, inkluderas i analysen.

I vissa fall upprepas samma innehåll på olika ställen i förhöret. Någon detalj kan vara nämnd i den fritt återgiva berättelsen för att senare upprepas i svaren på polisens upprepande frågor. I de fallen beaktar jag den sekvens som finns i den fritt återgivna berättelsen, och sålunda klassificerar jag ifrågavarande sekvens som den misstänkta's egen utsaga.

5.5.3 Systematisk identifiering av återgivna citat

I det följande beskrivs det sätt på vilket jag systematiskt granskar den kvarvarande texten utifrån vad Jönsson (1988) har klassificerat vara antingen återgivna citat av den misstänkta's förhørsberättelse, samproducerad text eller polisens eget tillägg i redogörelsen. Som framkommer av exemplen 10 och 11 har Jönsson (1988) inte utgått ifrån att citat behöver vara direktcitat för att kunna klassificeras som troget återgivna citat. Jönsson (1988) kunde dock kritiseras för att använda begreppet *trogen* i detta sammanhang, eftersom exemplen 10 och 11 påvisar en relativt stor skillnad både beträffande formulering och innehåll. Trots detta har jag valt att använda samma begrepp som Jönsson (1988),

det vill säga *återgivet citat*, för de sekvenser som kan tolkas återge den misstänkta utsaga till 100 %. Detta har jag gjort dels för att tydligare kunna markera skillnaden mellan den misstänkta utsaga, polisens utsaga och den samproducerade utsagan, dels för att inte förvirra genom att ta i bruk något annat begrepp. Dessutom kan det i kategorin *återgivet citat* naturligtvis också förekomma direktcitat. Jag kategoriserar materialet genom att använda mig av bakgrundsfärger. Jag markerar den misstänkta utsaga med gult, polisens med grönt och det som kan tolkas vara en samproducerad sekvens med blått. I exemplen 20–23 visualiseras hur jag kategoriserar materialet.

Exempel 20: A har i förhör **nekat**¹⁷ till att ha **misshandlat, hotat** eller **vållat kropps-skada** åt B. (Utdrag ur upplösningen i redogörelsen i protokoll Ö1M)

Exempel 21: **Jag har inte** i något skede **hotat henne** till livet och inte lyft något vedträ och **hotat** att slå henne med det. Inte heller har jag tagit tag om hennes ena axel och knipit om kraftigt. **Jag har inte** i något skede **begått våld mot B** och de **skador** som hon eventuellt har fått så har hon orsakat sig själv på något annat sätt. **Jag nekar** till brott i ärendet. (Utdrag ur MI1 förhørsberättelse i protokoll Ö1M)

I analysen fokuserar jag först och främst på aktiva verb i de båda sekvenserna. *Nekat* i exempel 20 kan tolkas motsvara *Jag har inte* och *jag nekar* i exempel 21. *Hotat B* i exempel 20 kan tolkas motsvara *hotat henne* i exempel 21. *Ha misshandlat* i exempel 20 kan tolkas motsvara *begått våld mot B* i exempel 21. Utöver dessa verb kan exempelvis substantivet *Kroppsskada* i exempel 20 tolkas motsvara *skador* i exempel 21.

Pronomenet *jag* i exempel 21 och adresseringen A (namn) i exempel 20 utgör en utmaning. I förhørsberättelsen beskrivs den misstänkta uttalanden nämligen i jag-form, som framgår i kapitel 3, medan hans uttalanden skrivs om i tredje person i redogörelsen. Sålunda figurerar den misstänkte antingen under sitt namn eller som *han* eller *hon* i redogörelsen. Tolkat som återgivet citat kunde man bedöma ett utskrivet namn som polisens eget tillägg, men utifrån Almström Perssons (2009:40) tolkning som den misstänkta eget perspektiv, eftersom den misstänkte försätts i centrum av händelsen (se avsnitt 4.3.2). Enligt Hellspong och Ledin (1997:135–138) är den främsta markören för författarperspektivet användningen av exempelvis första person singularis, *jag* (se avsnitt 4.2.1), och enligt det skulle en adressering med tredje person inte tolkas förmedla upphovspersonens perspektiv. Eftersom polisen kan tolkas vara den huvudsakliga upphovspersonen för redogörelsen innebär det att Hellspong och Ledins (1997) syn strider med Jönssons (1988) syn på den här punkten (se delkapitel 4.4).

¹⁷ Jag har valt att ange de lingvistiska fenomen, uttryck eller ord som poängteras i exemplen med fet stil (se kapitel 3).

Hur man än väljer att tolka detta kvarstår det faktum att det enligt Almström Perssons (2009:27–39) teori om berättelsens fokalisator sker en perspektivförändring från ett tankeperspektiv till ett perceptionsperspektiv under rekontextualiseringen, vilket utifrån Almström Perssons (2009) teori innebär att perspektivbytet skulle frånta karaktären dess känslor, tankar och insikter (se avsnitt 4.3.2). I detta fall har jag valt att utgå ifrån protokollets funktionella krav. Eftersom det ligger i protokollets särdrag att det sker en personförändring under rekontextualiseringen bedömer jag det som rimligast att tolka samtliga liknande sekvenser som en samproducerad sekvens.

Genom att först summera samtliga kategoriers ordantal i redogörelsen och förvandla ordantalen till procentuella andelar av hela uttrycket, och genom att sedan beakta varje uttrycks trogenhetsgrad i procent i den motsvarande sektionen i förhørsberättelsen, går det att räkna ut hur stor andel av den misstänkta utsagor som kan anses restera i redogörelsen.

Beträffande exempel 20 tolkar jag exempelvis att 76 % av exemplet är ett återgivet citat från den misstänkta förhørsberättelse och 12 % är en samproducerad sekvens, medan 12 % är polisens eget tillägg. Sekvensen ur redogörelsen i exempel 20 består nämligen av 15 ord. Bokstäverna A och B i exemplet symboliserar personernas för- och efternamn. Det verkliga antalet ord i sekvensen är med andra ord 17. Den misstänkta utsaga består av 13 ord, det vill säga 76 % av hela sekvensen¹⁸. Polisens utsaga består av två ord, det vill säga 12 % av hela sekvensen. Den samproducerade sekvensen består likaså av två ord, i och med att bokstaven A symboliserar ett för- och efternamn. Den samproducerade sekvensen utgör med andra ord också 12 % av sekvensen. Den sekvens jag jämför meningen i exempel 20 med i förhørsberättelsen är en del av den fria berättelsen, som i enlighet med Jönssons (1988) teori kan tolkas vara den misstänkta utsaga till 100 % (se avsnitt 4.3.2). Utifrån detta bedömer jag att exempel 20 är till 76 % den misstänkta trogna utsaga i redogörelsen och till 12 % en samproducerad utsaga, medan polisens tillägg utgör 12 %.

I redogörelsen i exempel 22 figurerar däremot två misstänkta, och exempel 23 är ett utdrag ur den ena misstänkta personens förhör. Flera involverade misstänkta personer gör analysen mer komplex jämfört med exempel 20, i vilket endast en misstänkt person figurerar. I detta fall räknar jag det antal ord som hör till respektive kategorier i hela textpartiet i redogörelsen. De gröna partierna tolkar jag att är polisens tillägg och förmedlar sålunda 0 % av den misstänkta utsaga. De gula partierna tolkar jag att förmedlar den misstänkta utsagor till 100 %, medan de blå partierna tolkas vara till 50 % polisen utsagor och till 50 % den misstänkta utsagor, det vill säga en samproduktion.

¹⁸ Talet har i detta fall räknats ut genom formeln: $13 \times 100 : 17$.

Exempel 22: B förhörd i egenskap av misstänkt skyldig 25.05.2013 varvid han erkände sig ha slagit en för honom obekant man två gånger i ansiktet(7)¹⁹ på dansgolvet vid X. Detta efter att mannen inte varit villig att diskutera när B och hans bror C velat reda ut situationen strax innan när C blivit knuffad. Enligt B hade mannen bakifrån knuffat till honom (8) när bröderna redan var på väg bort från situationen.

Båda bröderna B och C bestriider att så skulle ha varit fallet utan C har endast kortfattat omnämmt hur han blivit behandlad och av ren nyfikenhet har B följt efter för att se vad som händer.(2,5) (Utdrag ur redogörelsen i protokoll Ö2M)

Exempel 23: C berättade att en knuffat till honom (8) på dansgolvet och jag förstod, att C nästan fallit omkull då. Händelsen torde ha inträffat alldeles strax innan och förstod jag rätt hade C bara sneddat över dansgolvet för att se om några bekanta fanns där. Något gräl eller bråk hade inte förekommit. Desto mera förklaringar eller detaljer om det hela kom inte fram och C sade sedan att han skall fara och se vad det riktigt var frågan om.(2) På inget sätt bad C mig följa med eller komma honom till hjälp utan av ren nyfikenhet gick jag efter honom för att se vad som händer.(5) Vi svängde oss om och började gå bort när jag plötsligt kände en kraftig knuff i ryggen. (8) Jag fick den uppfattningen att mannen vill slåss med mig och tänker gå till attack så i försvarssyfte och nästan reflexmässigt slog jag till mannen med högra handens knytnäve två gånger i ansiktet.(7) Jag träffade mannen på kinden och han hölls nog på fötter och glasögonen flög inte heller av. (Utdrag ur MI1 förhørsberättelse i protokoll Ö2M)

I min analys av exempel 22 inleder jag med att räkna samtliga ord i hela sekvensen, det vill säga 105. Därefter analyserar jag och räknar ut de ord som specifikt rör MI1. Det gör jag enligt följande. *Erkänner sig ha slagit en* och *man två gånger i ansiktet* utgör tillsammans 10 ord. *Bestriider* på den näst sista raden kan anses tillhöra båda misstänkta, så gällande det ordet räknar jag med 0,5 ord till MI1:s utsaga. De resterande orden efter *fallet*, markerat med blått är sådant innehåll som polisen har överfört från MI2:s förhørsberättelse till den gemensamma redogörelsen och de ingår sålunda inte i analysen av MI1:s utsagor. Denna analys och beräkning resulterar dels i att 10,5 ord är MI1:s utsaga, dels i att 24,5 ord från totalt 105 är uteslutna ur MI1:s sekvens. Det antal ord som rör MI1:s utsagor är efter det här steget 80,5. Genom att räkna ut hur många procent 10,5 ord är av 80,5 ord går det att räkna ut att den misstänkta röst hörs till 13 % i sekvensen.

Därefter räknar jag ut de utsagor som kan tolkas vara polisens utsagor. De gröna orden i exempel 22 tolkar jag vara polisens tillägg. Det första stycket innehåller 42 ord som kan tolkas vara polisens utsagor. I det andra stycket tolkar jag att sekvensen *Båda bröderna B och C bestriider att så skulle ha varit fallet* rör MI1, resten av meningen rör MI2 och faller sålunda bort från räkningen som polisens utsaga i MI1:s fall. I den frasen ingår sålunda tre ord som kan tolkas vara polisens tillägg rörande MI1. Totalt består polisens utsaga gällande MI1 av 45 ord av totalt 80,5 ord, vilket innebär 56 % av hela sekvensen.

¹⁹ Siffrorna inom parentes är de sifferkoder, med vars hjälp jag har parat ihop sekvenser i redogörelsen med sekvenser i förhørsberättelsen.

För de brottsfall som involverar utsagor av två misstänkta och dessutom en utredare är det utmanande att räkna ut den samproducerade delen. Det antal ord man borde relatera utsagorna till är nämligen hälften mindre beträffande de misstänkta i relation till polisen, i och med att samma fysiska ord kan anses tillhöra två olika personers utsagor. Att dividera utsagorna i tre delar skulle också förvränga uträkningarna då man relaterar orden till det totala antal ord i sekvensen. Därför har jag valt att tillförlita mig på uteslutningsmetoden gällande de fall som innehåller tre personers utsagor. Om man adderar den misstänkta och polisens utsaga, 13 % + 56 % blir summan av utsagorna 69 %. Om man subtraherar 69 % från 100 % blir differensen 31 %, vilket jag sålunda tolkar vara en samproducerad utsaga i sekvensen.

I detta fall hade det varit relativt enkelt att räkna antalet samproducerade ord, eftersom samtliga utsagor återfinns i den fria berättelsen i förhörsdokumentationen, vilken kan tolkas vara den misstänkta utsagor till 100 %. Orsaken till att jag ändå har valt att använda mig av uteslutningsmetoden är att i de fall, i vilka frågetyperna reducerar den misstänkta röst redan under förhöret, blir räkneprocessen mer komplex och resulterar i att talen efter de avrundningar och uträkningar man gör på vägen inte utgör 100 % tillsammans. Hade man räknat ut siffran för den samproducerade sekvensen hade det i detta fall resulterat i 30 %, det vill säga ett kast på 1 %, och därför bedömer jag att detta är ett tillräckligt tillförlitligt sätt att räkna ut fall av denna typ. I sekvensen går i detta fall alla ord att spåra till den fria berättelsen i förhöret, som kan anses förmedla den misstänkta utsagor till 100 %. Fördelningen MI1 13 %, samproduktion 31 % och polisen 56 % representerar sålunda den slutliga andelen av röster som förmedlas i den utvalda sekvensen.

Om sekvensen däremot hade ingått i ett svar på en öppen fråga som polisen har ställt under förhöret hade ursprungskällan kunnat anses vara till 50 % den misstänkta egen utsaga, till 50 % polisens utsaga, och då hade också den slutliga procenten för utsagan i redogörelsen sjunkit med 50 %. Då hade motsvarande siffror för exempel 22 varit 6,5 % gällande den MI1:s utsaga, 15,5 % gällande den samproducerad utsaga, medan polisens tillägg hade utgjort 78 % av sekvensen. Hade svaret ingått i en sluten fråga som har bedömts förmedla 25 % av den misstänkta röst hade slutresultatet för den misstänkta del sjunkit till en fjärdedel av de siffror den nu utgörs av. Om materialet däremot hade återfunnits i ett kort ja- eller nej-svar på polisens slutna fråga, hade jag klassificerat materialet till 100 % som polisens. Om den misstänkta hade svarat ja eller nej och lagt till något av informationsvärde hade jag klassificerat att sekvensen innehåller 25 % den misstänkta utsaga och 75 % polisens.

Denna logik är tillämpad på hela materialet, men i vissa fall har jag varit tvungen att överväga och göra kompromisser beträffande polisens slutna frågor. Då har jag jämfört de sekvenser som analyseras med liknande uttalanden i andra protokoll och gjort mitt beslut utifrån på vilket vis jag har

kunnat bedöma uttalandenas relation till varandra. Varje sekvens har med andra ord utvärderats dels individuellt, dels i relation till andra sekvenser.

I exempel 24 förevisas räkneprocessen beträffande det mest komplexa protokollet som ingår i materialet, Ö1S. Protokollet är komplext eftersom det i samma sekvens nämligen ingår sådana fraser vars ord går att tolka som den misstänktas röst, dels som polisens eller så kan orden tolkas vara samproducerade. Dessutom går i vissa fall delar av fraserna i samtliga av dessa kategorier i sin tur att spåra till både den fria berättelsen och till svaren på polisens dokumenterade öppna eller slutna frågor i förhørsberättelsen. I och med att redogörelsen dessutom kan anses vara antingen direkt återgivning, samproducerad utsaga eller polisens egen utsaga blir man tvungen att utföra en komplex uträkning för att få till stånd åtminstone ett ungefärligt resultat av hur de slutliga rösterna kan anses fördelas i redogörelsen.

Den största utmaningen beträffande protokoll Ö1S är att varje gång man räknar någon sekvens till godo för den ena av de båda involverade personerna förändras andelen för den andra personen, eftersom fördelningen av rösterna förändras. Samtidigt förändras den fördelning man redan har relaterat till då man har räknat ut den andelen för den andra personen. I en relativt kort sekvens kunde detta eventuellt vara möjligt att behärska, men beträffande den relativt långa sekvensen på 41 ord bedömde jag efter flera försök att det helt enkelt inte går att uppnå konsensus i uträkningen med så många rörliga delar. Slutresultatet blev nämligen att det totala antalet ord blev ungefär hälften mer än i den ursprungliga sekvensen, vilket betyder att räkneprocessen i sig förorsakade överlopps ord som inte kunde placeras till godo för någon. Därför har jag valt att göra en kompromiss beträffande sekvensen i exempel 24, och beräknar först andelar av den samproducerade sekvensen till godo för både den misstänkta och för polisen. Alla de ord som genom uträkningarna så att säga blir ”överlopps” tolkar jag sedan motsvara den samproducerade delen. Detta uträkningssätt kan möjligen förvränga resultatet till en viss del, men eftersom orden vid en samproduktion kan tolkas delas jämt, oberoende av hur de har beräknats vara påverkade av frågetypen i förhöret bedömer jag detta att vara en rimlig lösning på det praktiska räkneproblemet.

Exempel 24: A nekar till stöld(1), men medger att han varit in i B:s växthusanläggning(2) och att det är han som filmats av övervakningskamerorna.(3) Vid förhörstillfället uppgav A att han haft på sig sina arbetsskor då han var in till B:s växthusanläggning.(4) (Utdrag ur redogörelsen i protokoll Ö1S)

- 1) fri berättelse 100 % MI
- 2) polisens öppna fråga, 50 % MI
- 3) slutna fråga med tillägg, 25 % MI
- 4) polisens slutna fråga, 0 % MI (100 % polisen)

Sekvensen i exempel 24 består av sammanlagt 41 fysiska ord, eftersom B på sista raden står för både ett för- och ett efternamn. Siffran inom parentes gäller för det uttryck som står framför siffran.

Jag räknar den misstänkta ord enligt följande: den sekvens som är kodad med en etta går att spåra till den fria berättelsen, så den ger enligt färgkategoriseringen den misstänkta totalt 3,5 ord, eftersom A i blått kan räknas vara till hälften den misstänkta och till hälften polisens utsaga.

Den sekvens som är kodad med en tvåa, sammanlagt 9 ord, går att spåra till ett svar på polisens öppna fråga, som beräknas förmedla den misstänkta utsaga med 50 %. Den sekvensen är blå, det vill säga en samproducerad version som räknas förmedla den misstänkta utsagor till 50 %, så den sekvensen resulterar enligt färgkategoriseringen i 2,25 ord ($9:2 = 4,5 \rightarrow 4,5:2 = 2,25$).

Sekvens tre återfinns i svaret på en slutna fråga som den misstänkta har valt att tillägga information i, vilket enligt beräkningen förmedlar 25 % av den misstänkta utsaga. Sekvens tre består av 7 blå ord som tolkas som en samproducerad utsaga och av 2 gröna ord som kan anses vara polisens utsaga. Den blåfärgade sekvensen, som gäller den misstänkta utsaga, resulterar sålunda i 0,9 ord som kan anses vara den misstänkta utsaga. I den grönfärgade sekvensen kan det sålunda tolkas att den misstänkta utsaga består av 0,5 ord.

Sekvens fyra härstammar från en sekvens i förhørsberättelsen i vilken den misstänkta har svarat *ja*, och tillagt sådant som kan tolkas att inte tillför någon avgörande information. I det här fallet tolkar jag att sekvensen förmedlar polisens utsaga till 100 %, eftersom sekvensen dessutom är relativt grovt omskriven från förhørsberättelse till protokoll och innehåller polisens egna tillägg för att göra redogörelsen koherent. Detta bedömer jag med andra ord att hierarkiskt utesluter systemet med färgade ord, enligt vilken sekvensen till en viss grad skulle förmedla den misstänkta ord. Beträffande polisens slutna frågor förlitar jag mig med andra ord till en relativt stor grad på min egen tolkning, vilket innebär att de slutna frågorna innebär den största risken för en eventuell förvrängning av resultatet i hela undersökningen. Det totala antalet ord av den misstänkta i utdraget är sålunda 7,15 ord ($3,5+2,25+0,9+0,5$) av 41, det vill säga 17 %. Om man enligt ovanstående system räknar ut polisens utsaga blir det en summa på 28,1 ord ($0,5+4,5+2,6+1,5+19$) av 41, det vill säga 69 %. Den resterande procentuella andelen tolkar jag vara en samproducerad utsaga, det vill säga beträffande den andelen är inga ord uträknade. Om man adderar den misstänkta utsaga på 17 % till polisens utsaga på 69 % och subtraherar summan av den additionen från 100 är resultatet 14 %, vilket sålunda kan tolkas vara en samproducerad utsaga.

Jag räknar med andra ord först den del som kan tolkas vara trogen återgivning av den misstänkta eller samproduktion av en sekvens i utdragen på ordnivå. Sedan beaktar jag graden av trogenhet på sekvensens källa i förhöret. Med hjälp av utdragets totala ordantal räknar jag ut en procentuell andel av den misstänkta utsagor, en procentuell andel av polisens utsagor och utifrån de här uträkningarna

går det att dra en slutsats om hur stor andel av utsagan som kan anses vara samproducerad i varje sekvens.

Vilket framgår av exemplen 20–24 är analystekniken i denna undersökning anpassad efter olika faktorer som frågetyper och antal misstänkta. I några enstaka fall beträffande polisens slutna frågor är det dessutom nödvändigt att tolka sekvenser relativt fritt och utifrån en bedömning av svarens natur i de slutna frågor polisen har ställt. Med så många rörliga faktorer kan räkneshetssystemet omöjligtvis bedömas som helt vattentätt, men utifrån att analysen görs genom grundlig reflektion och strukturerat beträffande de faktorer som kan påverka resultatet bedömer jag att systemet fungerar tillräckligt ändamålsenligt för att urskilja riktgivande skillnader och eventuella förändringar i perspektivet. För att materialet ska kunna jämföras behövs någon form av kvantifiering, och detta är ett sätt av många möjliga att göra det på.

5.5.4 Tolkning och analys av återgivna citat och perspektivmarkörer

Jönsson (1988) har varken beaktat det ideationella perspektivet eller Almström Perssons (2009) syn på perspektiv i sin analys. Almström Persson (2009) har i sin tur inte beaktat rekontextualiseringen, så för att få ett jämförbart resultat analyserar jag först mitt material enbart utifrån vad som tolkas vara troget återgivna citat av den misstänkta utsagor, enligt Jönssons (1988) modell. Därefter analyserar jag materialet på nytt och beaktar då också Almström Perssons (1988) modell, till vilken jag adderar perspektivmarkörer enligt det ideella perspektivet. Detta har jag valt att göra eftersom jag under närgranskningen har kommit fram till att sådana sekvenser som kan uppfattas som ett troget återgivet citat, eller till och med ett direktcitat, kan innehålla en tydlig perspektivmarkör som gör att yttrandet kan anses vara polisens och inte den misstänkta. På motsvarande sätt har jag hittat sådana sekvenser som genom att studera troget återgivna citat eller direktcitat inte kan anses vara sådana, men som likväl förmedlar den misstänkta perspektiv om man beaktar det ideationella perspektivet.

Ett exempel på detta är exempelvis om polisen har skrivit *Enligt A har han inte...* så är *enligt A* polisens eget tillägg om man enbart fokuserar på direktcitat. Om man däremot tolkar *enligt A* som att polisen vill poängtera att det som följer är den misstänkta egen utsaga kan det tolkas som en perspektivmarkör som utmärker den misstänkta utsaga. Ett undantag är om själva utsagan för övrigt kan tolkas vara samproducerad. Då är det mest logiskt att räkna *enligt A* som en samproduktion, eftersom innehållet inte helt och hållet kan räknas vara den misstänkta utsaga. Av den orsaken har jag valt att göra så i den här undersökningen.

Ett annat exempel är om polisen har omskrivit en sekvens från den misstänkta förhör med en metafor. Eftersom man känner igen ursprunget och kan koppla ihop metaforen med utsagan, trots att

den är förändrad, går det enligt Jönssons (1988) modell att tolka som en samproducerad sekvens i texten. Om man däremot beaktar det ideationella perspektivet kan metaforen tolkas som ett jämförelseperspektiv med polisen som upphovsperson, och sålunda kan samma sekvens i texten tolkas som polisens egen utsaga.

Det strukturella och det ideationella strider med andra ord i vissa fall med varandra, vilket kan påverka den slutliga andelen av vad som kan anses vara den misstänkta utsagor. Jag har valt att beakta både de återgivna citaten enligt Jönssons (1988) modell (se avsnitt 4.3.3), det ideationella perspektivet (Hellspong & Ledin 1997) (se avsnitt 4.3.1) och perspektivet enligt Almström Perssons (2009) modell (se avsnitt 4.3.2) och spegla det mot förundersökningsprotokollets särdrag och funktion i kategoriseringen av samtliga ord och sekvenser i texten. Genom det kan analysen möjligen ge ett resultat med en större validitet, eftersom analysen då också innefattar eventuella underliggande betydelser som inte kommer fram genom att enbart studera texten utifrån tekniska strukturer. För att möjliggöra jämförelsen med Jönssons (1988) resultat är jag dessvärre tvungen att också bibehålla perspektivanalysen genom enbart de återgivna citaten som en skild och fristående analys.

Under analysen sker det en växelverkan mellan kategoriseringen och min tolkning av samtliga sätt att tolka perspektiv på och i sista hand speglas kategoriseringen till protokollets särdrag och funktion. Den tolkning som sker utifrån detta bedömer jag vara konsekvent och rimlig i den bemärkelsen att jag i första hand har valt att arbeta utifrån protokollets funktion.

Efter att samtliga motstridiga ställen i texten är analyserade räknar jag de antal ord, i vilka jag tolkar att perspektivet förändras. Utifrån att jämföra dessa antal ord med det totala antalet ord gör jag en ungefärlig bedömning av hur de procentuella delarna i resultatet av analysen enligt Jönssons (1988) teori borde justeras mellan de involverade parterna. Eftersom räknesystemet i analysen behöver anpassas från fall till fall, och sålunda inte kan anses vara helt vattentätt bedömer jag att en ungefärlig justering räcker till för att kunna bedöma om perspektivförändringarna förändrar röstfördelningarna märkbart i protokollet.

Denna analysfas gör det för det första möjligt att räkna ut andelarna som kan anses vara den misstänkta röst i redogörelsen i de sekvenser som berör den misstänkta uttalanden och ageranden i samtliga protokoll. För det andra får man fram hur stort utrymme den misstänkta röst kan anses få i hela redogörelsen. För att göra detta jämför jag resultatet av min analys med det totala antal ord i respektive redogörelse, det vill säga medräknat all den text som jag sovrade bort i den första grovsovringen.

Efter detta jämför jag protokollen geografiskt med varandra, och tar genom det reda på om det eventuellt går att anta att sättet på vilket förhöret dokumenteras kan ha någon inverkan på i vilken grad den misstänkta röst kan anses höras i redogörelsen. Utöver det spårar jag indikationer på

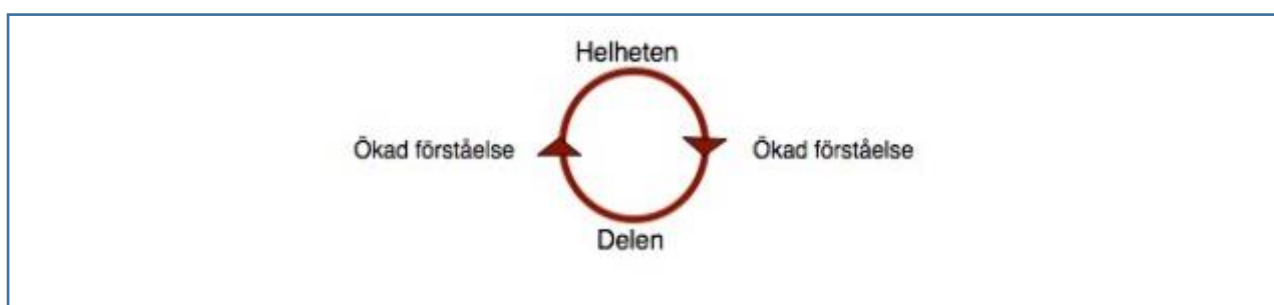
eventuella övriga faktorer som kan tänkas påverka perspektivet, som brottsrubriceringen, antal involverade misstänkta, ett eventuellt erkännande eller någon annan dold bakomliggande faktor.

Till sist försätter jag mitt resultat i en internationell kontext genom att jämföra mina siffror med Jönssons (1988) resultat. Genom detta kan jag läsa ut potentiella samband mellan dokumentationssätt och perspektiv samt reflektera över bakomliggande orsaker till eventuella likheter och skillnader i respektive regioners och undersökningars resultat. Före jag går närmare in på mitt resultat behandlar jag några av de hermeneutiska faktorer som kan tänkas påverka tolkningen i min analys.

5.6 Kort om hermeneutikens roll och funktion i avhandlingen

Hermeneutik innebär i stort sett tolkningslära och är ett viktigt redskap då man strävar efter att tolka mänsklig existens. Hermeneutiken växte fram under 1600-talet som en tolkningslära för religiösa texter, men har sedermera kommit att innefatta tolkning av texter inom samtliga humanistvetenskaper. Den allmänna synen inom hermeneutiken är att det går att tolka och förstå mänskligheten genom språket. (Patel & Davidson 2011:28.) Därför kan hermeneutiken anses vara ett ypperligt arbetsredskap i textanalyser.

Den tolkning en individ gör påverkas alltid av den *förförståelse* och bakgrundskunskap individen besitter. Förförståelsen och kunskapen kan fungera både som ett hinder och som en tillgång i tolkningsprocessen. För att undvika att låsa sig till ett snävt tänkesätt eller för att tolka ett fenomen för frimodigt förbinder sig undersökaren att relatera detaljer till helheten gällande det fenomen som studeras. Genom att ömsom växla perspektiv från att närstudera till att reflektera över detaljernas relation till helheten behandlas det studerade fenomenet flera gånger om, med allt bredare nyvunnen kunskap om själva fenomenet. Denna process som ofta beskrivs som en *hermeneutisk spiral* eller en *hermeneutisk cirkel* illustreras i figur 4. Genom att undersökaren beaktar nyvunnen kunskap som har uppstått ur detta pendlande kan det anses att hen reflekterar över fenomenet i olika ljus varje gång fokus växlar. Sålunda får undersökaren verktyg att kunna bedöma fenomenet ur olika perspektiv, vilket stärker tolkningens objektivitet. (Patel & Davidson 2011:29–30.)

Figur 4. Skiss över den hermeneutiska spiralen (Skoglund 2012).

Hermeneutiker använder ofta begreppet *förståelsehorisont* för gränsen mellan vad en människa vet eller förstår och vad hen ännu inte vet eller förstår. Genom den hermeneutiska spiralen strävar undersökaren sålunda efter att utvidga sin förståelsehorisont gällande det studerade fenomenet.

Genom hermeneutisk tolkning strävar man inte efter någon absolut sanning, utan främst att kunna beskriva fenomenet så som det kan tolkas. Hermeneutiken är med andra ord abduktiv, eftersom man studerar potentiella möjligheter för att sedan dra en försiktig slutsats utifrån dem genom att spegla dem mot det man redan vet om fenomenet. (Patel & Davidson 2011:30.)

Det som är utmanande gällande all slags textanalys är att det inte går att se skribentens tankar utifrån den text hen har producerat, utan man kan enbart se spår av utvalda delar av skribentens tankar (Skoglund 2012:1). I all texttolkning är det med andra ord nödvändigt att påminna sig om att det man når genom att analysera texten begränsar sig till det som skribenten har valt att skriva, inte vad hen har tänkt då hen har skrivit texten. Den tolkning som sträcker sig utöver det som går att tolka ur texten bör med andra ord relateras till med försiktighet och uppfattas som möjliga tolkningar.

Varje tolkning är unik och en undersökare är fri att argumentera sig fram gällande vilken tolkning som är mest sannolik, och därför förmedlar också denna undersökning en synvinkel på förundersökningsprotokollets perspektiv bland många andra potentiella sådana. I den här undersökningen har jag strävat efter att beakta helheten och spegla mina tolkningar dels mot den bakgrundsteori jag har utgått ifrån i undersökningen, dels mot att mitt textmaterial är ett arbetsredskap som har en speciell karaktär. I all tolkning har jag utgått ifrån förundersökningsprotokollets natur, funktion och dess lingvistiska särdrag som presenteras i kapitel 3.

6 Perspektiv och röster i förundersökningsprotokollets redogörelse

I det här kapitlet redogör jag för resultatet av min analys. Jag inleder med att redogöra för de perspektivmarkörer jag har kunnat identifiera i mitt material, och för vems perspektiv markörerna potentiellt förmedlar i texten. Därefter redogör jag för hur stor andel som kan tolkas vara den misstänkta röst i redogörelsen dels genom att analysera enbart återgivna citat, dels genom att också ta eventuella perspektivbyten i beaktan. Efter detta presenteras en nationell jämförelse, vilken indikerar om dokumentationssättet påverkar graden av hur mycket den misstänkta röst förmedlas i redogörelsen. Dessutom framgår eventuella skillnader i resultatet på grund av exempelvis brottsrubricering, antal involverade misstänkta personer eller eventuella erkännanden. I samband med detta diskuteras också övriga faktorer som potentiellt kan påverka resultatet. Resultatredovisningen avslutas med en jämförelse med Jönssons (1988) resultat och en diskussion om eventuella likheter och olikheter samt orsaker till dessa.

6.1 Perspektivmarkörer i redogörelserna i finlandssvenska förundersökningsprotokoll

Som har framgått i kapitel 4 finns det ett flertal sätt att tolka perspektiv på. Almström Persson (2009) har närmat sig perspektivet bland annat genom att fokusera på berättelsens fokalisator och genom ett centrum–periferi-tänkande. Hellspång och Ledin (1997) presenterar däremot det ideella perspektivet genom teorier kring bland annat subjekt- och jämförelseperspektiv. I samband med analysen har jag kommit fram till att Almström Perssons (2009) syn på perspektiv har en hel del gemensamt med Hellspång och Ledins (1997) syn. De övergripande sakfrågorna kan tolkas vara de samma, men de omtalas genom olika termer. Almström Perssons (2009) termer kunde potentiellt fungera som överbegrepp till de olika perspektivmarkörerna Hellspång och Ledin (1997) presenterar, eftersom de positioner, *framför* och *bakom* samt de rörelseverb, *komma* och *gå* hon lyfter fram som perspektivmarkörer indirekt ofta verkar förmedla processer. Utöver detta verkar exempelvis adjektiv kunna förmedla ett tankeperspektiv. Om den misstänkta exempelvis har sagt *stor* i förhöret och ordet återfinns i redogörelsen överför det den misstänkta omdöme och tankeverksamhet. Det går med andra ord att tolka att Almström Persson (2009) samt Hellspång och Ledin (1997) använder sig av olika benämningar för samma fenomen. Därför har jag valt att presentera samtliga perspektivmarkörer jag har kunnat identifiera i mitt material i det här delkapitlet, också citat, som enligt Jönsson (1988) förmedlar perspektiv. I detta delkapitel presenteras med andra ord perspektivmarkörer utifrån den helhet beträffande perspektiv och perspektivmarkörer som presenteras i den teoretiska bakgrunden i kapitel 4.

Subjektperspektivet är, som redan har kommit fram i kapitel 3, utmanande att behandla i förundersökningsprotokollet, i och med att förhørsprotokollet skrivs av polisen, men förmedlar den misstänkta berättelse i jag-form. I redogörelsen upprepas samma innehåll i tredje person, så enligt Almström Perssons (2009) teori förändras alltid tankeperspektivet till ett perceptionsperspektiv (se avsnitt 4.3.2) i samband med rekontextualiseringen mellan förhørsberättelse och redogörelse. Eftersom det här är ett arbetssätt som ingår i rekontextualiseringsprocessen har jag valt att tolka samtliga jag-former i förhørsberättelserna som återkommer i tredje person i redogörelsen som den misstänkta perspektiv. Sålunda har jag inte beaktat detta personbyte som någon perspektivmarkör. Däremot har jag valt att studera eventuella perspektivbyten utifrån fokalisatorn i texten, det vill säga genom vilken person skribenten har valt att se den berättade världen, vilket gällande förundersökningsprotokoll kan tolkas representera subjektperspektivet.

Enligt Hellspång och Ledin (1997:136) kan subjektperspektivet framgå genom processer, språkhandlingar, jämförelseuttryck, känslouttryck och värderingar (se avsnitt 4.2.1). Meningen som är kodad med (1) i förhørsberättelsen i exempel 19 lyder: *Jag satte tablettaskarna i en plastpåse*. Den mening jag har identifierat som en potentiell motsvarighet i redogörelsen i exempel 18 och som också

är försedd med kod (1) lyder: *A höll en plastkasse i sin hand innehållande en stor mängd Xanor-tabletter*. Medan meningen i exempel 19 uttrycker en handling som förmedlar den misstänkta perspektiv, kan meningen i exempel 18 tolkas förmedla ett statiskt tillstånd i ett ögonblick som har bevitnats av någon annan. Det som ytterligare påverkar tolkningen av perspektivet är att meningarna återfinns på olika ställen av tidsaxeln i händelseförloppet. Meningen i exempel 19 är någonting den misstänkta har gjort under stölden, medan meningen i exempel 18 återfinns i samband med upplösningen under gripandet. Utifrån detta tolkar jag att det är polisens och inte den misstänkta perspektiv som förmedlas i exempelmening 18 i fråga. Handlingar kan sålunda tolkas förmedla den misstänktes utsagor medan statiska tillstånd potentiellt kan förmedla polisens perspektiv, beroende på berättelsens kontext och var på tidsaxeln i händelseförloppet ifrågavarande process återfinns.

Jag har kunnat verifiera en stor del av de misstänkta utsagor genom att identifiera språkhandlingsverb i mitt material. Verben *neka*, *misshandla*, *hota*, *vålla* som återfinns i exemplen 13 och 14 förmedlar exempelvis språkhandlingar. Samtliga handlingsverb som återfinns i både förhørsberättelsen och redogörelsen i mitt material har med andra ord fungerat som perspektivmarkörer som förmedlar den misstänkta perspektiv.

I ett av protokollen har jag fäst uppmärksamhet vid rörelseverben *komma* och *gå* som lätt modifierade framgår av exemplen 25 och 26. De här orden är rumsrelaterade, vilket enligt Almström Persson (2009:33) signalerar ur vems perspektiv berättelsen berättas (se avsnitt 4.3.2).

Exempel 25: På inget sätt bad jag B **komma med** eller hjälpa mig i situationen.
(Utdrag ur MI1 förhørsberättelse i protokoll Ö2M)

Exempel 26: Båda bröderna BC bestrider att så skulle ha varit fallet utan C har endast kortfattat omnämnt hur han blivit behandlad och **av ren nyfikenhet** har B **följt efter** för att se vad som händer. (Utdrag ur redogörelsen i protokoll Ö2M)

Förhørsberättelsens *komma med eller hjälpa mig* i exempel 25 har uttryckts med *följt efter* i redogörelsen i exempel 26, vilket kan tolkas att perspektivet förändras från den misstänktes till polisens i rekontextualiseringen. Meningen inleds dessvärre med *...på inget sätt bad jag B...* i exempel 25 som i redogörelsen i exempel 26 uttrycks med: *...C bestrider*, vilket jag tolkar förmedla den misstänkta perspektiv. Sålunda tolkar jag att perspektivet förändras mitt i meningen, från att förmedla den misstänkta perspektiv i början, till att i slutet förmedla polisens perspektiv. I detta fall tolkar jag med andra ord *komma med* och *följt efter* som perspektivmarkörer.

I MI2:s förhørsberättelse i samma protokoll, Ö2M, upprepas uttrycket, *av ren nyfikenhet*, som kan tolkas vara ett sägessätt, både i förhørsberättelsen och i redogörelsen. Uttrycket innehåller ett adjektiv, vilket jag tolkar som en perspektivmarkör och att det i det fallet är den misstänkta

perspektiv som förmedlas i redogörelsen. Jämförelseuttryck, innefattande exempelvis *adjektiv* är enligt Hellspång och Ledin (1997:137) subjektiva bestämmelser. Frasen kan dessutom tolkas förmedla entusiasm, som enligt Hellspång och Ledin (1997:137) förmedlar subjektsperspektivet (se avsnitt 4.2.1).

Om texten innehåller metaforer, det vill säga att ett fenomen jämförs med andra fenomen, förekommer det enligt Hellspång och Ledin (1997:140–142) ett jämförelseperspektiv i texten. (Se avsnitt 4.2.2). Exempel 27 och 28 påvisar att metaforen *brusat upp sig* i redogörelsen istället för *fortsatte med några fula ord* i förhållsberättelsen förmedlar polisens perspektiv. Uttrycket kunde också tolkas som en perifrasis, en omskrivning av ett originaluttryck, vilket enligt Hellspång och Ledins (1997:143) syn på jämförelseperspektivet också leder till att det i detta fall är polisens perspektiv som förmedlas (se avsnitt 4.2.2.).

Exempel 27: C berättade att han råkat stöta till A och att denne då börjat **brusa upp sig**.
(Utdrag ur redogörelsen i protokoll Ö2M)

Exempel 28: Då gav mannen mig en liknande knuff, flinade och sade på finska eller svenska: Du står för nära och **fortsatte med några fula ord**.
(Utdrag ur MI1 förhållsberättelse i protokoll Ö2M)

I protokoll Ö2M återfinns ett exempel på att det är utmanande att avgöra vems perspektivet är, vilket framgår av exemplen 29 och 30.

Exempel 29: Vi svängde oss om och började gå bort när jag plötsligt kände en **kraftig** knuff i ryggen. (Utdrag ur MI1 förhållsberättelse i protokoll Ö2M)

Exempel 30: **Enligt** B hade **mannen bakifrån** knuffat till honom när bröderna redan var på väg bort från situationen. (Utdrag ur redogörelsen i protokoll Ö2M)

I exempel 30 understryker prepositionen, i detta fall också anföringen, *enligt* att uttalandet är en återgivning, det vill säga en upprepning av en berättelse från en annan persons perspektiv. Enligt Hellspång och Ledins (1997:172–179) teori om den interpersonella strukturen (se delkapitel 4.1) kan en text som har mer än en författare och mottagare anses ha flera röster, exempelvis genom anföringar och berättarröster. Trots att *enligt* gör att det blir vagt vems perspektiv som förmedlas i det här fallet, tolkar jag det som att skribenten har haft för avsikt att poängtera att det hen skriver är ur MI1:s perspektiv och därför valt att inleda med *enligt*. Sålunda tolkar jag att *enligt* är en perspektivmarkör som förmedlar den misstänkta perspektiv. Det samma gäller *A berättar att*, som jag också har valt att tolka som den misstänkta perspektiv. Vidare står det *mannen bakifrån*, vilket försätter MI1 i centrum av händelsen, eftersom det som beskrivs upplevs ske ur MI1:s perspektiv. Adjektivet *kraftig*

i exempel 29 återges inte i redogörelsen, men eftersom redogörelsen förväntas förmedla den misstänkta berättelse så objektivt som möjligt räknar jag inte avsaknaden av *kraftig* som någon perspektivmarkör. Med andra ord tolkar jag att hela utdraget i exempel 30 förmedlar den misstänkta eget perspektiv.

I protokoll Ö2S har MI2 förhörts på finska, men redogörelsen är skriven på svenska, vilket framgår av exemplen 31 och 32.

Exempel 31: En muista miten monta Xanor tablettia söin ennen kuin poliisit tulivat. Minä myönnän että murtauduin Xkadulla olevaan apteekkiin.
(Utdrag ur MI2 förhørsberättelse i protokoll Ö2S)

Jag kommer inte ihåg hur många Xanor tabletter jag åt förrän poliserna kom.
Jag erkänner att jag bröt mig in i apoteket på Xgatan. (Min översättning.)

Exempel 32: A och B gjort inbrott i Apotek X på Xgatan i Xstad. Båda två berättade att de ätit **några** Xanor-tabletter per man.
(Utdrag ur redogörelsen i protokoll Ö2S)

I redogörelsen står det att *båda två berättade att de ätit några Xanor-tabletter per man* trots att MI2 uttryckligen uttalar sig om att hen inte kommer ihåg hur många tabletter han har intagit. MI1 har uttalat sig om att hen intagit två tabletter i sitt förhör, och utifrån detta har jag tolkat att polisen själv har dragit den slutsatsen att båda har ätit några tabletter. Av de två meningarna i exempel 32 tolkar jag att den senare förmedlar polisens perspektiv, emedan den första förmedlar den misstänkta perspektiv. I det här fallet fungerar med andra ord pronomenet *några* som perspektivmarkör, men det går även att tolka att den slutsats polisen drar fungerar som en perspektivmarkör. Av detta har jag dragit den slutsatsen att slutsatser förmedlar skribentens perspektiv. MI1 har däremot inte uttryckligen erkänt inbrott, enbart stöld, i sitt förhör, men eftersom stölden i det här fallet har förutsatt ett inbrott tolkar jag det som den misstänkta utsagor och hens perspektiv.

I analysen har det visat sig vara utmanande att avgöra vad man kan tolka som adjektiv, som slutsats eller som exempelvis värdering. Detta gäller de flesta exempel som har presenterats, men exemplen 33 och 34 förmedlar detta tydligast.

Exempel 33: **B berättade åt äk U** att det blivit **någon sorts gräl** i taxin mellan honom och A, och någon av dem hade hoppat eller fallit ut ur taxin.
(Utdrag ur redogörelsen i protokoll Å2M)

Exempel 34: Han släppt ej ut mej ur taxin de var så de börja sen var de **lite tumult**
(Utdrag ur MI2 förhørsberättelse i protokoll Å2M)

Lite tumult i exempel 34 har i redogörelsen i exempel 33 uttryckts med *någon sorts gräl*, vilket förmedlar polisens bedömning eller värdering av situationen. Värderingar förmedlar enligt Hellspong och Ledin (1997:136) subjektsperspektivet (se avsnitt 4.2.1). I detta fall tolkar jag frasen *B berättade åt ik U* i redogörelsen i exempel 33 som den misstänkta perspektiv i enlighet med hur anföringen är tolkad i exempel 30. Däremot tolkar jag *att det blivit någon sorts gräl i taxin mellan honom och A* i exempel 33 som polisens perspektiv. I ingressen i protokoll Å2M nämns det att *A och B ska ha haft meningsskiljaktigheter i taxin och slagits med varandra*. Den här frasen tolkar jag som polisens perspektiv i och med ordvalen *ska ha haft*, som i praktiken också förmedlar polisens tolkning och bedömning av de misstänkta utsagor.

I protokollen förekommer också ord som inom sin kontext kan tolkas som känslouttryck, exempelvis ordet *homo* i förolämpande syfte i protokoll Ö2M i exempel 8, eller kraftuttrycket *satans jävel* i protokoll Ö1M i exempel 12. De kan tolkas förmedla den förhörda perspektiv i och med att uttrycken förmedlar hens åsikter om en annan person.

På grund av att en del av polisen fältanteckningar också ingår i redogörelsen förekommer det beskrivningar av omständigheter på brottsplatsen, exempelvis *säkerhetskedjan var påkopplad* i protokoll Ö2S. Dessa beskrivningar av omständigheter kan tolkas förmedla polisens perspektiv, men de bör försättas i tidskontexten i berättelsens händelseförlopp, och bedömas utifrån det. Sålunda fungerar också omständigheter som perspektivmarkörer.

I tablå 3 presenteras slutligen samtliga perspektivmarkörer jag har kunnat identifiera i mitt material. En del av passiveringarna har uteslutit den misstänkta perspektiv så tydligt att de inte ens har inkluderats i kärnmaterialet för analys, men trots det förekommer det några oklara fall med passiveringar också i kärnmaterialet. Ett exempel på en sådan ingår i exempel 24, *han som filmats*. Jag har även valt att klassificera både återgivna citat och direktcitat som perspektivmarkörer, eftersom Jönsson (1988) i princip har tolkat de återgivna citaten som perspektivmarkörer.

Tablå 3. Samtliga identifierade perspektivmarkörer i redogörelserna.

passiveringar	sägensätt	perifraser
handlingar	metaforer	rörelseverb (komma vs. gå)
statiska tillstånd	slutsatser	citat
omständigheter	värderingar	pronomen
adjektiv	anföringar	

Genom dessa markörer, och genom att jag har kunnat identifiera på vilket ställe i berättelsens tidsaxel ett potentiellt uttalande återfinns anser jag mig ha kunnat identifiera perspektivet i materialet på ett tillfredsställande sätt. Både i den första sovringen och i själva analysarbetet har jag stött på oklara och

svårt identifierbara fall. I dylika situationer har jag haft nytta av att återgå till både Almström Perssons (2009) fokus på fokalisation och centrum–periferi-tänkande samt Hellspong och Ledins (1997) när- och fjärrperspektiv.

I och med att Almström Persson (2009) inte har beaktat det ideationella perspektivet i sin undersökning är det svårt att bedöma om perspektivmarkörerna är av samma natur i de förundersökningsprotokoll som är upprättade i Sverige och i de svenskspråkiga protokollen som är upprättade i Finland. Den här undersökningens syfte har inte varit att reda ut det, men det hindrar inte att kort spekulera i frågan. En försiktig gissning vore att perspektivmarkörerna i stort sätt är av samma typ i båda länderna, eftersom samtliga protokoll är skrivna på svenska. Detta vore dock intressant att undersöka närmare och mer tillförlitligt inom ramarna av någon annan undersökning. I det följande presenterar jag fördelningen av röster i de svenskspråkiga förundersökningsprotokollen upprättade i Finland.

6.2 Fördelningen av röster i redogörelsen i finlandssvenska förundersökningsprotokoll

I det här delkapitlet redogör jag för fördelningen av röster i svenskspråkiga förundersökningsprotokoll som är upprättade i Finland. Först redogör jag för i vilken grad den misstänktas röst kan tolkas förmedlas i redogörelsen om man enbart beaktar återgivna citat enligt Jönssons (1988) modell. Efter det redogör jag för i vilken grad den misstänktas röst kan tolkas förmedlas i redogörelsen om man förutom att beakta återgivna citat också beaktar Almström Perssons (2009) samt Hellspong och Ledins (1997) syn på perspektivbyte. En jämförelse av de här resultaten påvisar eventuella skillnader mellan om man beaktar perspektivet som en helhet i form av en kombination av ovannämnda tre synvinklar, eller enbart som ett fenomen som förmedlas via återgivna citat.

Vilket kommer fram bland annat i kapitel 5 är de siffror som finns i tabellerna ungefärliga och baserar sig till en stor del på tolkning. Protokollen är analyserade efter den modell som är presenterad i delkapitlen 5.4 och 5.5. Varje studerad sekvens har analyserats utifrån den unika situationskontext de återfinns i och därför bör man beakta att den eventuella tolkning som ligger bakom siffrorna kan förvränga det uträknade resultatet i någon mån.

I tabell 4 anges hur stor andel av utsagorna som kan tolkas vara den misstänktas egen utsaga, en samproduktion och polisens eget tillägg enligt Jönssons (1988) modell. Samtliga misstänkta är redogjorda för på en egen rad. Den sista kolumnen i tabellen redogör för om den misstänkta har erkänt eller inte. Andelarna är i genomsnitt uträknade för varje spalt skilt och därefter avrundade. För att talen efter dessa avrundningar ska kunna utgöra en total procent på 100 % kan genomsnittstalen i tabellfoten innehålla ett kast på ungefär 1 %. Jag återkommer till tabell 4 i delkapitel 6.3 i samband

med jämförelsen med Jönssons (1988) resultat. I tabell 5 presenterar jag nämligen resultatet av min slutliga analys, i vilken jag beaktar såväl Jönssons (1988) modell som Almström Perssons (2009) och i vilken jag ytterligare beaktar det ideationella perspektivet enligt Hellspong och Ledin (1997). Av den orsaken öppnas tabellen inte desto mer upp i detta skede.

Tabell 4 Den procentuella fördelningen av röster om man kategoriserar materialet enligt Jönssons (1988) modell och tredelning, det vill säga återgivna citat som kan tolkas vara den misstänkta utsaga, samproduktion och polisens tillägg

Protokoll	Person	MI andel	Samproduktion	Polisens tillägg	Erkänt
Å1M	MI1	0 %	0 %	100 %	nej
Å2M	MI1	19 %	11 %	71 %	nej
Å2M	MI2	7 %	12 %	81 %	nej
Å1S	MI1	4 %	1 %	95 %	ja
Å2S	MI1	8 %	1 %	91 %	ja
Å2S	MI2	10 %	4 %	86 %	ja
Ö1M	MI1	76 %	12 %	12 %	nej
Ö2M	MI1	13 %	31 %	56 %	ja
Ö2M	MI2	41 %	16 %	47 %	nej
Ö1S	MI1	17 %	14 %	69 %	nej
Ö2S	MI1	10 %	20 %	70 %	ja
Ö2S	MI2	10 %	20 %	70 %	ja
Andelen i genomsnitt		18 %	11 %	71 %	

Tabell 5 är uppbyggd på samma sätt som tabell 4, med ett undantag. Tabell 5 innehåller dessutom en kolumn, i vilken den totala andelen för den misstänkta röst anges. Detta räknar jag ut genom att addera hälften av den samproducerade utsagan till den misstänkta egen utsaga. Genom att utöver de återgivna citaten beakta det ideationella perspektivet och perspektivet enligt Almström Perssons (2009) modell, förändras andelarna i hälften av protokollen, vilket framgår av tabell 5. I största delen av protokollen förändras perspektivet med endast 1–2 %, vilket härrör exempelvis ur anföringar som *A berättade* och *enligt A*. I protokoll Ö2S är den samproducerade andelens förändring 7 %. Detta beror delvis på att sekvensen i sig är så kort att små förändringar inverkar drastiskt på de procentuella andelarna. Utöver detta beror det på att polisen har skrivit *båda två berättade*, vilket tillför ett ord till

den andel som kan tolkas förmedla polisens perspektiv. I en kort sekvens kan ett enda adderat ord få tydliga påföljder i en kvantifiering.

I protokoll Ö2M har andelen för MI2 förändrats mest. Gällande den misstänkta rösten verkar andelen minska från 41 % till 32 % efter att man beaktar samtliga perspektivmarkörer. Polisens röst kan däremot tolkas öka från 47 % till 52 %. Detta beror till en stor del på metaforen i exempel 27, men också på att polisen i det här fallet har valt att upprepa flera anföringar jämfört med i andra protokoll. Perspektivförändringen leder till att polisens andel kan tolkas stiga från 62 % till 64 %, så om polisen använder metaforer verkar det utifrån detta leda till att polisens perspektiv accentueras.

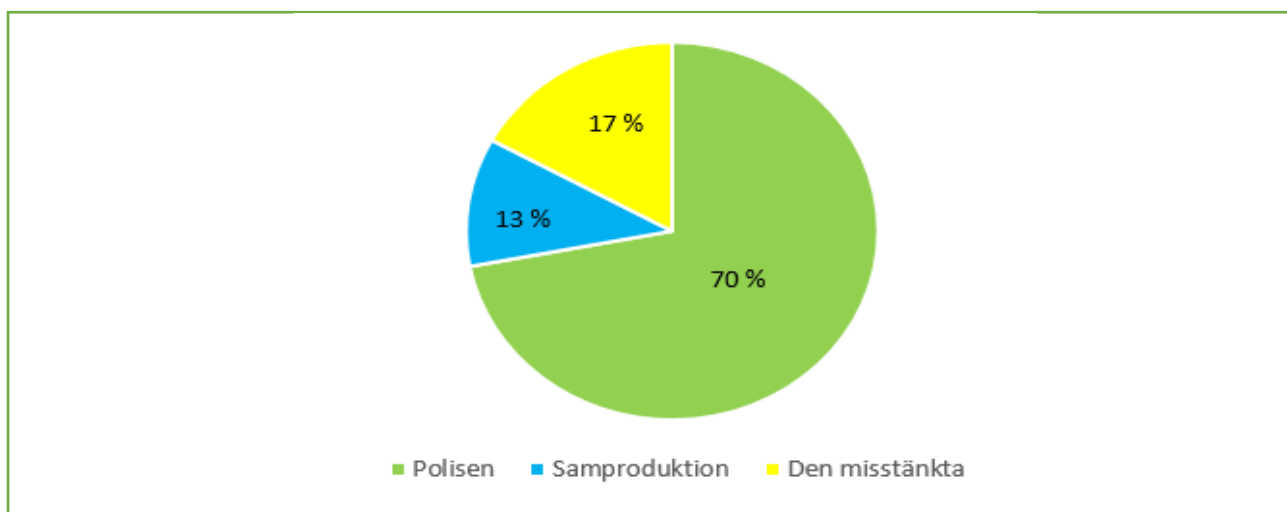
Tabell 5 Den procentuella fördelningen av röster om man, förutom att beakta Jönssons (1988) modell med återgivna citat, också beaktar det ideationella perspektivet enligt Hellspong och Ledins (1997) och Almström Perssons (2009) tolkning av perspektivet

Protokoll	Person	MI andel	Samprod. andel	Polisens tillägg	MI totalt	Erkänt
Å1M	MI1	0 %	0 %	100 %	0 %	nej
Å2M	MI1	19 %	13 %	68 %	25,5 %	nej
Å2M	MI2	7 %	14 %	79 %	14 %	nej
Å1S	MI1	4 %	1 %	95 %	4,5 %	ja
Å2S	MI1	8 %	1 %	91 %	8,5 %	ja
Å2S	MI2	10 %	4 %	86 %	12 %	ja
Ö1M	MI1	76 %	12 %	12 %	82 %	nej
Ö2M	MI1	13 %	31 %	56 %	28,5 %	ja
Ö2M	MI2	32 %	16 %	52 %	40 %	nej
Ö1S	MI1	17 %	14 %	69 %	24 %	nej
Ö2S	MI1	10 %	27 %	63 %	23,5 %	ja
Ö2S	MI2	10 %	27 %	63 %	23,5 %	ja
Andelen i genomsnitt		17 % (19 %)	13 % (14 %)	70 % (67 %)	24 % (26 %)	

I likhet med tabell 4 är de genomsnittliga andelarna i tabellfoten i tabellerna 5–8 också uträknade för varje spalt skilt och därefter avrundade. För att talen efter dessa avrundningar ska kunna utgöra en total procent på 100 % innehåller genomsnittstalen i tabellfoten ett kast på ungefär 1 %.

I protokoll Å1M återfinns endast ett kort parti gällande den misstänkta förfaranden i ingressen i redogörelsen, men redan i ett tidigt skede av närgranskningen visade den sig innehålla passiva konstruktioner som ledde till att jag inte kunde tolka texten som den misstänkta utsaga. Därför är

den procentuella andelen av den misstänkta röst 0 % för protokoll Å1M, vilket framgår av tabell 5. Efter att ha fått fram dessa resultat blev jag tvungen att överväga huruvida protokoll Å1M kan anses representera normen, det vill säga ett standardprotokoll. Det är dessutom det enda protokollet i mitt material, i vilket det inte går att tolka någonting i redogörelsen som den misstänkta egen utsaga. Eftersom mitt material består av enbart åtta protokoll kunde jag inte avgöra detta, så för att inte riskera att det avvikande protokollet skulle förvränga mitt resultat har jag valt att presentera ett alternativt resultat inom parentes, i vilket protokoll Å1M inte är inkluderat, som jämförelse. Talen under strecket i tabell 5 förevisar sålunda både det resultat som inkluderar alla åtta protokoll samt det resultat som inkluderar sju protokoll.

Figur 5. Cirkeldiagram över fördelningen av röster i det analyserade materialet.

Utifrån detta kan det anses att den procentuella andelen av den misstänkta röst i redogörelsen är 17 % (19 %), vilket framgår av figur 5. Andelen samproducerade utsagor kan anses utgöra 13 % (14 %) och polisen eget tillägg 70 % (67 %). Om man vidare tolkar att de samproducerade utsagorna är till hälften den misstänkta utsagor kunde man tolka att den misstänkta totala andel är 24 % av alla utsagor. Siffrorna är ungefärliga eftersom jag upprepningsvis inte beaktar decimaltal och eftersom siffrorna är baserade på tolkning, men de kan ändå ses som riktgivande siffror.

Denna jämförelse påvisar att felmarginalen i resultatet möjligen ligger runt 3 % på grund av det utmärkande protokollet Å1M. Procenten är relativt låg, men kan ändå förvränga min geografiska jämförelse, och därför har jag valt att presentera båda alternativa resultaten gällande Ålands protokoll. Eftersom procenten är relativt låg har jag ändå valt att fortskrida min analys i de kommande jämförelserna med de siffror som inkluderar samtliga protokoll, det vill säga alla åtta.

Utifrån siffrorna i tabell 5 verkar det vara så att ett eventuellt erkännande inte skulle påverka perspektivet i protokollet, så därför har jag valt att inte inkludera den informationen i de tabeller som följer. Det resultat som finns presenterat i tabell 5 och i figur 5 fungerar som grund i min geografiska

jämförelse mellan protokoll upprättade på Åland och i Österbotten, vilken jag presenterar i det följande. Tabellerna 6 och 7 är uppbyggda enligt samma princip som tabell 5.

Tabell 6 Den procentuella fördelningen av röster i redogörelser i protokoll upprättade på Åland

Protokoll	Person	MI andel	Samprod. andel	Polisens tillägg	MI totalt
Å1M	MI1	0 %	0 %	100 %	0 %
Å2M	MI1	19 %	13 %	68 %	25,5 %
Å2M	MI2	7 %	14 %	79 %	14 %
Å1S	MI1	4 %	1 %	95 %	4,5 %
Å2S	MI1	8 %	1 %	91 %	8,5 %
Å2S	MI2	10 %	4 %	86 %	12 %
Andelen i genomsnitt		8 % (9 %)	6 % (7 %)	86 % (84 %)	11 % (13 %)

Tabell 7 Den procentuella fördelningen av röster i redogörelser i protokoll upprättade i Österbotten

Protokoll	Person	MI andel	Samprod. andel	Polisens tillägg	MI totalt
Ö1M	MI1	76 %	12 %	12 %	82 %
Ö2M	MI1	13 %	31 %	56 %	28,5 %
Ö2M	MI2	32 %	16 %	52 %	40 %
Ö1S	MI1	17 %	14 %	69 %	24 %
Ö2S	MI1	10 %	27 %	63 %	23,5 %
Ö2S	MI2	10 %	27 %	63 %	23,5 %
Andelen i genomsnitt		26 %	21 %	53 %	37 %

Som framgår av tabellerna 6 och 7 verkar det med andra ord som om den misstänkta röst förmedlas i mindre utsträckning i de förundersökningsprotokoll som har upprättats på Åland jämfört med de som har upprättats i Österbotten. I redogörelserna i de protokoll som upprättats på Åland förmedlas enligt tabell 6 11–13 % av den misstänkta röst, medan motsvarande andel i redogörelserna i de protokoll som är upprättade i Österbotten är 37 %.

Det här är en märkbar skillnad som självfallet kan vara slumpmässig, men till följande presenterar jag några av de tänkbara alternativa orsakerna till skillnaden. Den kan givetvis förklaras åtminstone delvis bero på skribentens personlighetsdrag.

En annan möjlig orsak är att det har utvecklats en egen genre gällande förundersökningsprotokollet på Åland, vilket förstärks av både Hellspong och Ledins (1997:54) teori om att en genre utvecklas över tid och i en relativt isolerad kontext (se avsnitt 2.2.1), och av Haikansalo (2014:25–27) om att en sluten gemenskap påverkar genrens utveckling. Åland kan nämligen i historiskt perspektiv räknas ha utgjort en isolerad kontext i egenskap av en ö. Polisväsendet har existerat i drygt 200 år i Finland, vilket betyder att genren har haft tid att utvecklas före den har fått de influenser som dagens kommunikationsteknologi har medfört (se delkapitel 3.2).

Skillnaderna kan givetvis också bero på att Ålands polismyndighet regelbundet samarbetar med polisen i Sverige, på grund av brotten som sker ombord på bilfärjorna som trafikerar mellan Finland och Sverige. Med andra ord kan sociokulturen påverka språkbruket, vilket också skulle betyda att skillnaderna i dokumentationssättet kan påverka perspektivet och vad som slutligen kan tolkas vara den misstänkta röst i redogörelsen. Det är med andra ord möjligt att ett förhör som har dokumenterats genom en fri berättelse förmedlar den misstänkta röst mer än ett förhör som är utfört genom fråga-svar-tekniken.

I tabellerna 6 och 7 ingår två iögonfallande avvikande protokoll, Å2M och Ö2M, vilka presenteras till följande tillsammans med tänkbara orsaker till varför de utmärker sig. I protokoll Å2M verkar MI1:s röst förmedlas med en andel av 25,5 % och MI2:s med 14 %, vilket är mer än i de andra protokollen. I protokollet har båda misstänkta förhörts både som målsägare och som misstänkta. Trots att endast det förhör, i vilket den misstänkta har figurerat i egenskap av misstänkt ingår i analysen verkar det som om personerna har fått mer utrymme i protokollet eftersom de också fungerar som målsägare. I och med det har de haft en möjlighet att framföra olika aspekter av samma händelse, vilket eventuellt kan leda till att berättelserna kompletterar varandra, oberoende av i vilken roll berättarna har figurerat. Polisen kan med andra ord ha tagit fasta på preciserande detaljer som har kommit fram under förhöret som målsägare, men som egentligen gäller själva brottsutövandet.

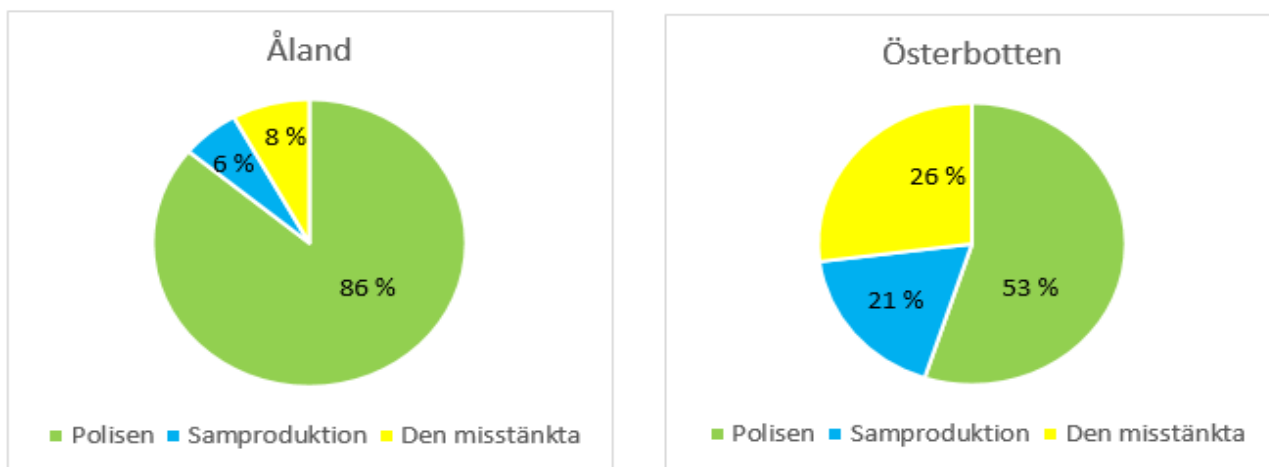
En möjlig orsak kan också ligga i de särdrag som går att urskilja i sådana brottsfall som inkluderar flera personer, vilket Å2M är ett exempel på. Om två misstänkta vittnar mot varandra, eller om det dessutom finns utomstående vittnen, verkar polisen nämligen välja att presentera sådan information ur förhöret som kan bekräftas av någon av de andra involverade. Om två personer vidare är misstänkta för ett brott, men om endast den ena av dem med säkerhet exempelvis har utövat våld, verkar det resultera i att den person vars illegala handlingar kan bekräftas genom vittnesutsagor hörs mindre i protokollet. I protokoll Å2M verkar nämligen MI2 har gjort sig skyldig till grövre våldsbrott jämfört med MI1, vilket har resulterat i att MI2:s röst förmedlas mindre än MI1:s röst. I MI1:s

förhørsberättelse ingår vidare sådan information som vanligtvis hittas i vittnesutsagor, vilket kan ha påverkat perspektivet i redogörelsen.

Samma fenomen kan urskiljas i protokoll Ö2M i tabell 7, i vilket MI1:s röst kan anses förmedlas till 28,5 %, medan MI2:s röst kan anses förmedlas till 40 %. I protokollet kommer det fram att MI1 har slagit offret, medan MI2 har tolkats vara endast delaktigt skyldig till brottet genom att medverka. Detta kunde möjligen indikera att i fall som innehåller fler än en misstänkt får den misstänkta som, så att säga, kan anses vara mindre skyldig till brottet sin röst mer hörd, jämfört med den så kallade huvudutövaren. Brottsens allvarlighetsgrad kan sålunda tänkas påverka perspektivet. Däremot visar det relativt smala materialet inga indikationer på att brottsrubriceringen skulle göra det. Ett bredare material kunde möjligtvis belysa den aspekten mer reliabelt.

I protokoll Ö1M kan den misstänkta röst tolkas bli förmedlad till 82 % i utsagan. Detta beror troligen på att det enda som har noterats som den misstänkta utsaga i redogörelsen är: *A har i förhör nekat till att ha misshandlat, hotat eller vållat kroppsskada åt B.* Person A:s hela förhørsberättelse består till en stor grad av parafraser av att hen inte har gjort sig skyldig till brottet, så innehållsmässigt förmedlas det mesta ur hens förhör, men eftersom förhöret är fattigt på andra detaljer resulterar det i att den misstänkta utsaga inte har fått så mycket utrymme i redogörelsen. Detta indikerar att Jönssons (1988:22–24) slutsats om att den förhörda samarbetsvillighet påverkar perspektivet stämmer (se delkapitel 4.4.).

I figur 6 presenteras avslutningsvis resultaten för protokoll upprättade på Åland och i Österbotten i separata cirkeldiagram sida vid sida. Detta visualiserar skillnaderna i resultatet inom dessa två regioner.

Figur 6. Cirkeldiagram över perspektivfördelningen i protokoll upprättade på Åland och i Österbotten.

Resultatet som är presenterat i tabellerna 5–7 i och figurerna 5 och 6 påvisar som sagt enbart fördelningen av röster i de partier i redogörelsen som efter en grovsovrning kan tolkas potentiellt innehålla den misstänkta röst. Uträkningen har gjorts enligt Jönssons (1988) modell (se avsnitt 4.3.3). Om man jämför denna andel med hela texten i redogörelsen, det vill säga om man inkluderar all text som har sovrats bort från redogörelsen inför analysen av kärnmaterialet, torde man få fram hur stor andel av hela redogörelsen som kan anses förmedla den misstänkta röst. Resultatet av denna jämförelse presenteras i tabell 8.

I kolumnen *Ord i redogörelsen* i tabell 8 visualiseras antalet ord i hela redogörelsen i varje protokoll. I kolumnen *Varav ord gällande den misstänkta* visualiseras det antal ord som efter sovrning kan tolkas förmedla den misstänkta ord i någon form. Invid presenteras hur stor procentuell andel dessa ord utgör av hela redogörelsen.

Kolumnen *Den misstänkta ord efter analys* presenterar det antal ord som efter analysen bedöms vara den misstänkta utsaga. Hälften av den samproducerade andelen är medräknad i denna andel. Den procentuella del dessa ord utgör av det material som sovrades ut efter den första sovrningen, det vill säga av de ord som anges i kolumnen *Varav ord gällande den misstänkta* visualiseras i kolumnen *Procent av ord i MIS:s sekvens*.

Siffrorna i kolumnen *Källans trogenhetsgrad* anger en procentuell bedömning av hur trogen förhörsdokumentationen är, beroende på om förhöret är dokumenterat som fri berättelse eller genom olika frågetyper (se avsnitt 5.5.2). Den siffra som anges är ett uträknat medeltal för samtliga utsagor i förhören.

Kolumnen *Slutliga ord av den misstänkta* påvisar hur många ord man utifrån att beakta originalkällans trogenhet kan anse vara den misstänkta ord av de antal ord som presenteras i kolumnen *Den misstänkta ord efter analys*. Den sista kolumnen *Procent av redogörelsen* påvisar hur många procent av hela redogörelsen som kan anses förmedla den misstänkta röst.

Tabell 8 En uträkning av hur stor andel av hela redogörelsen som kan tolkas vara den misstänkta utsagor efter att man beaktar samtliga perspektivmarkörer som i denna undersökning har visat sig påverka perspektivet

Proto- koll	Person	Ord i redo- görel- sen	Varav ord gällande MI	I pro- cent	Den miss- tänkta ord efter analysen	Procent av ord i MI:s sekvens	Källans trogen- hets- procent	Slutliga ord av den miss- tänkta	Procent av redo- görelsen
Å1M	MI1	319	0	0 %	0	0 %	0 %	0	0 %
Å2M	MI1	271	55	20 %	14	25,5 %	32 %	4,5	1,5 %
Å2M	MI2	271	52	19 %	7,3	14 %	50 %	3,7	1,5 %
Å1S	MI1	412	32	8 %	1,4	4,5 %	25 %	0,4	1 %
Å2S	MI1	249	22	9 %	1,9	8,5 %	50 %	1	0,5 %
Å2S	MI2	249	22	9 %	2,6	12 %	50 %	1,3	0,5 %
Ö1M	MI1	339	17	5 %	13,9	82 %	100 %	13,9	4 %
Ö2M	MI1	564	85,5	15 %	28	28,5 %	100 %	28	5 %
Ö2M	MI2	564	80,5	14 %	10,5	40 %	100 %	10,5	13 %
Ö1S	MI1	502	32	6 %	7,7	24 %	27 %	2,1	0,5 %
Ö2S	MI1	568	11	2 %	2,6	23,5 %	100 %	2,6	0,5 %
Ö2S	MI2	568	11	2 %	2,6	23,5 %	100 %	2,6	0,5 %
I medeltal		2222	35	9 %	7,7	24 %	61 %	6	2,4 %

Av tabell 8 framgår det exempelvis att gällande MI1 i protokoll Å2M består redogörelsen av 271 ord, varav 55 ord är utsovrade att potentiellt innehålla den misstänkta utsagor. Detta utgör 20 % av hela redogörelsen. Beträffande de protokoll, i vilka det förekommer både öppna och slutna frågor har jag använt mig av det räknesätt som demonstreras i samband med exempel 24. Därför har det varit omöjligt att räkna ut exakt ordantal, utan i de fallen har ordantalet räknats ut på basis av den uträknade procentuella andelen av den misstänkta röst, speglat mot det totala antalet ord i den analyserade sekvensen. Detta gäller protokollet Ö1S och samtliga protokoll från Åland.

Beträffande protokoll Å2M är det uträknat att 20 % av 271 ord är 55 ord. Av den utsovrade delen kan efter analysen endast 14 ord anses vara den misstänkta, det vill säga 25,5 % av det utsovrade materialet. Trogenhetsgraden i förhörberättelsen i protokoll Å2M har varit relativt liten från början, enbart 32 %, vilket tyder på att förhöret har präglats av styrda och slutna frågor som kan tolkas försvaga den förhörda röst. Om man beräknar 32 % av de 14 ord som efter analysen kan tolkas

vara den misstänkta rösten går det att räkna ut att endast 4,5 ord av de 271 ord som ingår i redogörelsen förmedlar den misstänkta ord. Det innebär endast 1,5 % av hela redogörelsen.

Som redan nämnts bland annat i kapitel 5 är siffrorna ungefärliga, eftersom räkneprocessen innehåller flera steg av tolkning. Trots att de procentuella andelarna inte räknats med exakta decimaler i de övriga delarna av analysen, vilket är omnämnt i samband med metodbeskrivningen, är det här ett av de undantagstillfällen jag har valt att skriva ut decimaler. Orsaken till detta är att siffrorna är så små att det hade varit utmanande att urskilja eventuella skillnader annars. Trots att siffrorna är mer exakta i det här utvalda partiet kan resultatet av ovanstående orsaker inte anses vara ett till 100 % tillförlitligt resultat, utan enbart ett riktgivande sådant.

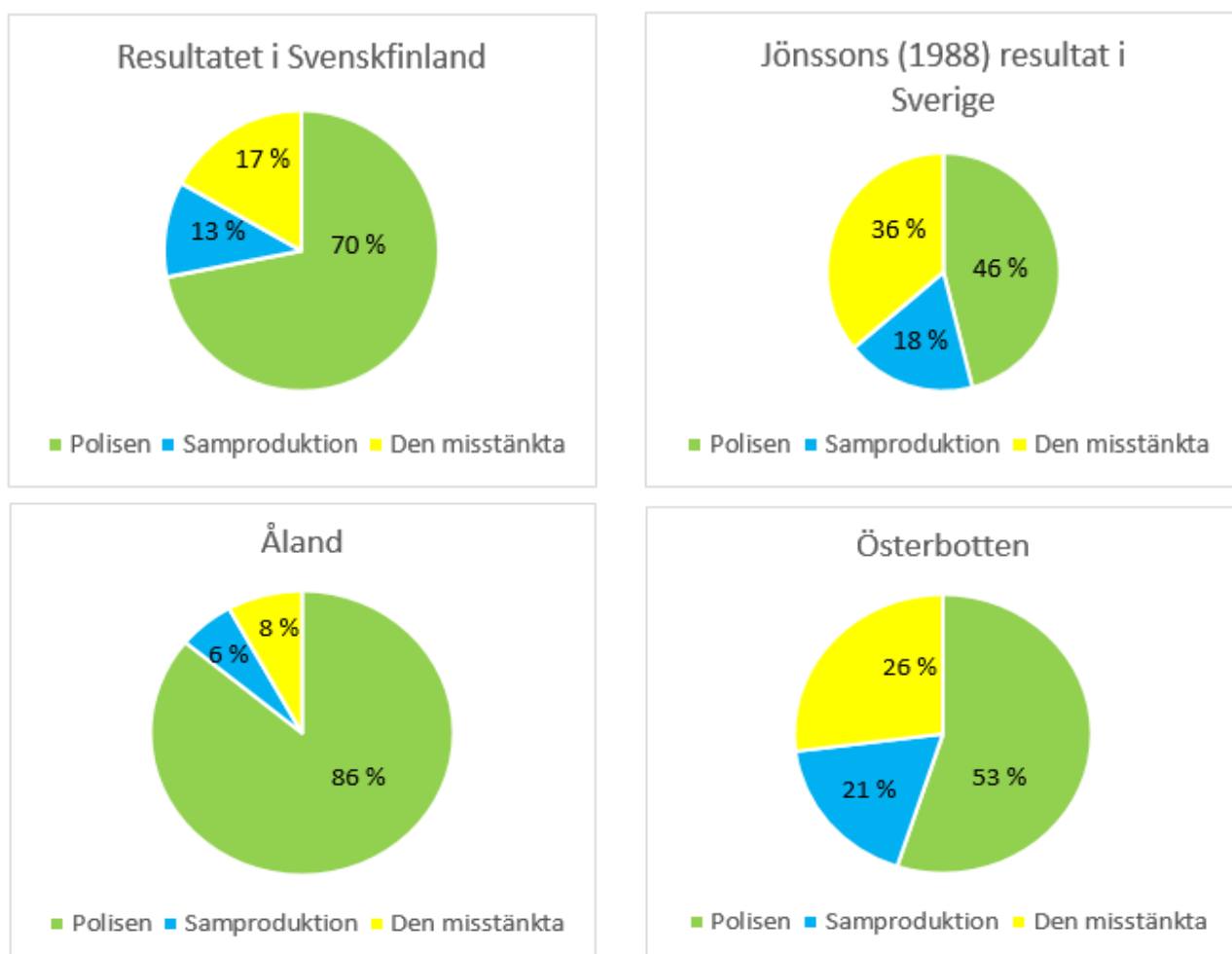
Utifrån tabell 8 betyder det med andra ord att i hela den text som redogörelsen utgörs av finns endast i medeltal 2,4 % av den misstänkta utsagor representerade. Den procentuella delen kan anses vara förhållandevis liten om man beaktar att det i några av fallen endast ingår en eller två andra personers förhållandevis berättelser förutom den misstänkta. Resultatet leder till att Vesterbackas (2014:316) teori om att de individer som berörs av protokollet personligen skulle prioriteras då textens målgrupp beaktas blir aningen bristfällig (se delkapitel 3.1). Det vore nämligen logiskt att en person som är personligt involverad i fallet och dessutom prioriteras som målgrupp skulle vara mer synlig i texten än så.

Enligt Jönssons teori (1988:51) utelämnas ofta personliga omständigheter, som motiv, sociala problem och depression, som har kommit till kännedom under förhöret (se delkapitel 4.4), men ett resultat på endast 2,4 % av den totala texten tyder på att även andra faktorer eventuellt lämnas bort ur den misstänkta berättelse. Den asymmetriska maktfördelning Hellspong och Ledin (1997:52–54) beskriver finnas i brukstexter framgår med andra ord tydligt i polisens förundersökningsprotokoll (se kapitel 2.2.1. I det följande försätts resultatet av undersökningen i en bredare kontext genom jämförelser med Jönssons (1988) resultat, vilket innebär att fokus återgår till enbart de delar av redogörelsen som har sovrats för närgranskning och som redogörs för i tabellerna 5, 6 och 7.

6.3 En jämförelse av röster och perspektiv i svenskspråkiga förundersökningsprotokoll som är upprättade i Svenskfinland och i Sverige

I det här delkapitlet jämförs det kvantifierade resultatet av denna undersökning, som presenteras i delkapitel 6.2, med Jönssons (1988) tidigare resultat gällande fördelning av röster i förundersökningsprotokoll upprättade i Sverige. Dels jämförs resultatet av hela undersökningen med Jönssons (1988), dels resultaten för Åland och Österbotten för att få fram eventuella samband som kunde bekräfta potentiella orsaker till skillnaderna mellan regionerna i resultatet i Svenskfinland.

I figur 7 presenteras sålunda fyra cirkeldiagram. I cirkeldiagrammet uppe till vänster visualiseras resultatet från den här undersökningen gällande samtligt material som har ingått, det vill säga förundersökningsprotokoll från Åland och Österbotten. I diagrammet uppe till höger visualiseras resultatet från Jönssons (1988) undersökning. I diagrammet nere till vänster anges resultatet från de åländska protokollen som har ingått i den här undersökningen och i diagrammet nere till höger resultatet från de protokoll som är upprättade i Österbotten.

Figur 7. Diagram över resultaten av undersökningen enligt områden och Jönssons (1988) resultat som jämförelse.

Om man jämför resultatet av hela den här undersökningen med Jönssons (1988) resultat i figur 7 framgår det att den misstänkta röst förmedlas nästan hälften mindre (17 %) i de förundersökningsprotokoll som är upprättade i Svenskfinland jämfört med de protokoll som är upprättade i Sverige (36 %). Den stora skillnaden går delvis att förklara genom att resultatet för hela Svenskfinland kan anses bli förvrängt på grund av de stora skillnaderna i resultatet mellan de protokoll som har upprättats på Åland och de som har upprättats i Österbotten.

Om man istället exempelvis jämför resultatet för protokollen som är upprättade i Österbotten (26 %) med Jönssons (1988) resultat (36 %) så är skillnaden på 10 % relativt obefintlig. En så liten skillnad kan möjligen vara orsakad av smärre olikheter i tolkningen och kategoriseringen av materialet, med tanke på att undersökningarna har utförts av olika personer. Utöver det kan exempelvis också det historiska perspektivet spela in. Det är nämligen möjligt att de förändringar som har skett i skrivgenren under de dryga 30 år som skiljer undersökningarna åt kan förorsaka smärre förändringar i dokumentationssättet som sålunda påverkar perspektivet. Eftersom andelen samproducerad text verkar vara relativt jämfördelad i jämförelsen mellan Österbotten (21 %) och Sverige (18 %) går det att dra en försiktig slutsats om att den misstänkta röst förmedlas ungefär lika mycket i förundersökningsprotokoll som är upprättade i Österbotten, och sålunda också i de övriga fastlandsregionerna som i de protokoll som är upprättade i Sverige. Möjligen kan den misstänkta röst förmedlas aningen mer i Sverige. Det är exempelvis också möjligt att genren har utvecklats på så sätt att polisens perspektiv har blivit mer dominerande i förundersökningsprotokollen under de senaste 30 åren. Utifrån det relativt snäva materialet är detta dock svårt att bedöma.

Vidare är det möjligt att poliskulturen och språkkulturen kan tänkas ligga bakom skillnaderna, med tanke på de handlingsmönster som den speciella kulturen inom polisen ger upphov till. Enligt Hellspong och Ledins (1997:58–59) syn på kulturkontexten inkluderas nämligen handlingsmönster som utvecklats i samhället (se avsnitt 2.2.3), exempelvis i samarbetet mellan närliggande polisdistrikt. Dessvärre verkar de åländska protokollen inte vara influerade av de protokoll som är upprättade i Sverige, gällande perspektivet, trots att Ålands polismyndighet av praktiskt skäl idkar ett aktivt kulturutbyte med polisen i Sverige på grund av de brott som sker ombord på färjorna mellan Sverige och Finland.

Eftersom resultatet från Österbotten dessutom närmar sig Jönssons (1988) resultat, trots att samarbetet med den svenska polisen inte är lika aktivt som på Åland, går det att anta att de kulturella aspekterna inte nämnvärt skulle påverka perspektivet i protokollet. Däremot påvisar parallellerna mellan Jönssons (1988) resultat och resultatet av protokollen från Österbotten att typen av frågor verkar vara betydande för perspektivet i förundersökningen, och eventuellt också att proportionerna mellan exempelvis öppna och slutna frågor har större betydelse för hur stor andel av den misstänkta röst som förmedlas i protokollen än vad skrivkulturen eller språkkulturen skulle ha. För att få bekräftelse om detta skulle det krävas en mer omfattande undersökning, i vilken det skulle inkluderas material såväl från Sverige som Åland, med fokus på frågetypernas inverkan på perspektivet.

I Jönssons (1988) material har den misstänkta dels fått berätta fritt, dels har hen besvarat polisens öppna och slutna frågor. I de protokoll som är upprättade i Österbotten har polisen ställt tillägsfrågor endast i ett protokoll (se tabell 2). För övrigt består förhørsberättelserna i de protokollen enbart av den misstänkta fria berättelse. Utifrån resultatet i figur 7 går det sålunda att tolka att

dokumentationssättet inte nämnvärt påverkar perspektivet. Möjligen påverkar den fria berättelsen i förundersökningsprotokollet perspektivet med 10 % till godo för polisen, men skillnaderna kan likväl bero på samtliga övriga orsaker som har nämnts ovan.

Om man trots detta hypotetiskt utgår ifrån att dokumentationssättet eventuellt kan påverka perspektivet med omkring 10 % har det under analysens gång kommit fram ytterligare en faktor som både problematiserar rekontextualiseringen och som leder till att resultatet i de föregående tabellerna möjligen måste omevalueras. Den här faktorn presenteras i det följande. Jönsson (1988) har, som framgår i avsnitt 4.3.3 valt att kategorisera den fria berättelsen i förhöret att vara till 100 % trogen den misstänkta berättelse. De misstänkta förhørsberättelser som är upprättade i Österbotten av de protokoll som ingår i den här undersökningen, innehåller dessvärre ord och uttryck som kan tyckas vara onaturliga utanför den polisiära kontexten. Exempel på sådana uttryck är: *jag nekar till brott, jag bestrider, jag har inte gjort mig skyldig till anstiftan till misshandel, i försvarssyfte, jag godkänner straffbart bruk av narkotika*, mm. I de protokoll som har upprättats på Åland innehåller förhørsberättelserna inga utmärkande polisiära uttryck, utan de domineras av slanguttryck och talspråk, som *huvudet duka i asfalten, vi for runt på asfalten, tar en massa grejer*, mm.

I en jämförelse av de åländska förhørsberättelserna och exempel 10, som är ett utdrag ur Jönssons (1988) undersökning går det att se paralleller mellan graden av transkribering. Både Jönssons (1988) exempel och de förhørsberättelser som är dokumenterade på Åland uppvisar mer talspråk än i de förhör som har dokumenterats i Österbotten.

Utifrån det här verkar det som om det ändå eventuellt sker en smärre omskrivning av den misstänkta originalutsagor redan då polisen dokumenterar den misstänkta fria berättelse i Österbotten. Eftersom resultatet för andelen röster i protokollen från Österbotten är likt Jönssons (1988) resultat skulle det betyda att förhören potentiellt omskrivs lika mycket i förvandlingen från muntligt förhör till skriftlig redogörelse i samtliga regioner. Skillnaden skulle i det fallet vara att rekontextualiseringen är mer synlig och blottad i de protokoll som är upprättade på Åland, jämfört med de protokoll som är upprättade i Österbotten, vilka sålunda kunde tolkas innehålla en dold rekontextualiseringsfas som med andra ord inte är synlig i protokollet. Mer specifikt verkar det som om graden av transkribering påverkar hur synliga perspektivförändringarna i protokollet är. Jönsson (1988:62–63) har reflekterat i samma banor (se delkapitel 4.4), i och med att hon anser att inspelade förhör ger polisen mer möjlighet att återge den misstänkta utsagor ordagrant, och att polisens ordval spelar en större roll i transkriberingen av inspelade förhör än i den skriftliga dokumentationen av en fri berättelse.

Både resultatet av den kvantitativa analysen och de exempel som presenteras i resultatredovisningen indikerar sålunda att den misstänkta perspektiv trots allt möjligen förmedlas i minst lika stor grad i de förundersökningsprotokoll som är upprättade på Åland, i vilka

förhörstekniken baserar sig på fråga-svar-tekniken, som i Österbotten. Det här innebär att de procenttalen som har räknats ut genom denna analys troligen inte belyser de faktiska fördelningarna av perspektivet, utan enbart den andel som går att räkna ut utifrån de synliga perspektivmarkörerna. Vidare innebär detta att hypotesen om att dokumentationssättet påverkar hur stor andel av den misstänkta röst som förmedlas i förundersökningsprotokollet kunde verifieras, men det avgörande verkar inte vara om förhöret spelas in eller dokumenteras skriftligen, utan det verkar vara hur materialet transkriberas och vilka frågor materialet baserar sig på. Almström Perssons (2009) utgångspunkt i att varken dokumentationssättet eller rekontextualiseringen skulle påverka perspektivet i förundersökningsprotokollet får med andra ord inte stöd av den här undersökningen. Den här upptäckten gör att problematiken i förundersökningsprotokoll beträffande perspektiv blir mer komplex än den innan analysen har bedömts vara.

7 Sammanfattning och slutdiskussion

I det här kapitlet sammanfattar jag inledningsvis undersökningens syfte, material och metod, varefter jag sammanfattar och diskuterar undersökningens resultat. Jag avslutar med en slutdiskussion, i vilken jag reflekterar över bland annat undersökningsprocessen, metodvalet samt undersökningens validitet och reliabilitet.

7.1 Sammanfattning av undersökningens syfte, material och metod

Det övergripande syftet med den här undersökningen har varit att ta reda på om förhörets dokumentationssätt påverkar perspektivet i polisens svenskspråkiga förundersökningsprotokoll. Dessutom har jag strävat efter att identifiera de perspektivmarkörer som kan tolkas påverka perspektivet i protokollet. Utöver det har jag haft som delsyfte att försätta min undersökning i en bredare kontext genom att jämföra mitt material med två motsvarande undersökningar som har gjorts i Sverige. Den ena är Linda Jönssons (1988) avhandling *Polisförhöret som kommunikationsmodell* och den andra Gunilla Almström Perssons (2009) doktorsavhandling *Perspektiv i polisprotokoll*.

Fokus har legat på den misstänkta perspektiv och på hur stor andel av den misstänkta utsagor som kan anses förmedlas i polisens förundersökningsprotokoll från det att den misstänkta förhörs till att den slutliga brottsdokumentationen sammanfattas i den så kallade redogörelsen i förundersökningsprotokollet.

Inför undersökningen hade jag några hypoteser. Förhöret dokumenteras på olika sätt i olika regioner och en av mina hypoteser var att skillnaderna i dokumentationssättet av förhöret påverkar

perspektivet i redogörelsen. Jag förväntade mig också att olika brottsrubriceringar eventuellt påverkar perspektivet. En annan hypotes jag hade var att det möjligtvis kan uppstå skillnader i perspektivet beroende på om det endast är en person som är misstänkt, jämfört med om det till exempel är fler misstänkta personer inblandade i brottet. Vidare förväntade jag mig att perspektivet påverkas av om den misstänkta har erkänt eller inte. Utöver dessa hypoteser förväntade jag mig att typen av frågor polisen ställer under förhöret kan påverka perspektivet.

Mitt material har bestått av sammanlagt åtta förundersökningsprotokoll, fyra upprättade vid polisrättningar i Österbotten, fyra på Åland. Fyra av protokollen är försedda med brottsrubriceringen *stöld*, fyra med *misshandel*, två med vardera brottsrubricering per region. Utöver detta figurerar det i det ena av dessa protokoll endast en person som misstänkt, i det andra två personer. Orsaken till de geografiska avgränsningarna är att det i min kandidatavhandling *"Jag har blivit informerad om mina rättigheter och skyldigheter: Han kallade mig homo"*. *Struktur, stilistik och lingvistiska särdrag i polisens svenskspråkiga förundersökningsprotokoll i Finland* (2016) kom fram att förhöret dokumenteras på olika sätt i dessa regioner. På Åland dokumenteras förhöret främst genom citat av frågor och svar, medan man i övriga Svenskfinland i första hand dokumenterar den förhörda fri berättelse.

För att få stöd till mina teorier har jag valt att jämföra mitt resultat med Jönssons (1988) resultat. Jönsson (1988) har studerat perspektivbyten i förundersökningsprotokoll i Sverige genom att granska återgivna citat som överförs från förhørsberättelsen till redogörelsen. Denna process involverar en så kallad rekontextualisering av den misstänkta utsagor, vilket kortfattat innebär att den berättelse som den misstänkta berättar i jag-form först dokumenteras i en grovtranskriberad form i en förhørsberättelse. Sedan omskrivs den och sammanfattas till en redogörelse som skrivs i tredje person. Denna process är ur perspektivets synpunkt komplex och kan potentiellt resultera i att den misstänkta utsagor av olika skäl omvandlas, vilket kan påverka i vilken grad den misstänkta röst sist och slutligen kan anses träda fram i den slutliga redogörelsen.

Jönssons (1988) undersökning har, tillsammans med Almström Perssons (2009) avhandling fungerat som ett teoretiskt språngbräde för den här undersökningen. Almström Persson (2009) har närmat sig perspektivet genom en berättelseanalys i vilken dramats centrum i huvudsak fungerar som indikationer för perspektivet. I den här undersökningen har bakgrundsteorin byggts upp på dessa två undersökningar och kompletterats med Hellspong och Ledins (1997) syn på det ideationella perspektivet, som de presenterar i sin teori om systemisk-funktionell lingvistik. Utifrån de här utgångspunkterna har jag utvecklat en egen analysmodell för förundersökningsprotokoll, vilken jag har valt att kalla *strukturell perspektivanalys av en realistisk berättelse*.

I analysen har jag utgått ifrån Almström Perssons (2009) syn på berättelsens upptrappning och centrum–periferi-tänkande för att sovra ut kärnanalysmaterialet ur protokollen. Därefter har jag

strävat efter att identifiera perspektivmarkörer enligt Almström Perssons (2009), Jönssons (1988) samt Hellspong och Ledins (1997) syn på perspektiv, men med fokus på att förundersökningsprotokollet är ett arbetsredskap. Det finns underliggande orsaker till att protokollet är strukturerat på det sätt det är, så som institutionella krav på att lagparagrafer ska inkluderas och att varje persons utsaga bör behandlas i en standardiserad ordning. Analysen kan med andra ord tolkas ha skett på denna funktionalitets villkor, vilket i praktiken har betytt att vid potentiella motstridigheter i tolkningen har funktionaliteten i protokollet vägt mest.

Efter att ha identifierat samtliga perspektivmarkörer i materialet har jag närmast mig materialet kvantitativt genom att räkna ut procentuella andelar av vad som kan tolkas vara den misstänkta utsaga, polisen utsaga eller en mellanform, det vill säga en samproducerad utsaga i redogörelsen i förundersökningsprotokollet. Med andra ord har jag räknat ut hur mycket som kan anses vara den misstänkta utsaga i redogörelsen efter att förhöret har omskrivits och sammanfattats, rekontextualiserats, till protokollets slutliga form.

Slutligen har jag jämfört mitt eget resultat med Jönssons (1988) för att konkretisera eventuella likheter och olikheter i resultaten gällande hur stor andel av den misstänkta utsagor som kan anses förmedlas i redogörelsen i det slutliga förundersökningsprotokollet. Dessutom har jag genom att jämföra resultatet från min undersökning gällande regionerna Åland och Österbotten med Jönssons (1988) resultat kunnat läsa ut eventuella samband mellan perspektiv och andra faktorer, så som dokumentationsstil, brottsrubricering, typer av frågor i förhöret, antal misstänkta personer i fallet eller ett eventuellt erkännande. Genom att återspegla resultatet på tidigare teorier, bland annat om genren *förundersökningsprotokoll* och dess utveckling samt om poliskulturen med dess tillhörande utpräglade jargong, har jag även kunnat ta ställning till exempelvis kulturens och kontextens möjliga påverkan som bidragande faktorer till hur perspektivet utformas och förändras.

7.2 Sammanfattning av undersökningens resultat

Resultatet påvisar att åtminstone följande ord, uttryck och lingvistiska fenomen kan fungera som perspektivmarkörer i förundersökningsprotokollet: passiveringar, handlingar, statiska tillstånd, omständigheter, adjektiv, värderingar, sägessätt, citat, metaforer, dragna slutsatser, anföringar och rörelser. Passiveringar fråntar ofta det direkta ansvaret för en handling, medan en handling anger att en person fysiskt utför någonting genom aktiva verb. Att *fönstret hade slagits sönder* resulterar i att perspektivet är skribentens, men om en person *erkänner att hen har slagit sönder fönstret* kan perspektivet vara den misstänkta. Om redogörelsen exempelvis anger att en person *höll en påse i handen*, kan det uppfattas som ett statiskt tillstånd. Beroende på kontexten kan detta uppfattas som en observation av en utomstående person. Övriga omständigheter som att *person A har under*

förhöret berättat kan tolkas som skribentens tillägg. Adjektiv och värderingar som *någon sorts gräl* eller *en kraftig knuff* resulterar exempelvis i att skribentens perspektiv förmedlas, om adjektiven inte finns omnämnda i förhöret. Om den misstänkta uttryck och personliga sägessätt förmedlas genom direktcitat kan perspektivet anses vara den misstänkta, men om någon utsaga är ersatt med en metafor kan perspektivet tolkas vara skribentens. Om skribenten drar egna slutsatser i texten utifrån förhørsberättelsen förmedlas skribentens perspektiv, men om skribenten väljer att skriva *enligt person A* kan det tolkas som att det är den misstänkta perspektiv som förmedlas. En central faktor som påverkar perspektivet är rörelser, exempelvis om en person *kom gående längs gatan* förmedlas potentiellt en observatörs perspektiv, jämfört med om *person A gick längs gatan*, som potentiellt förmedlar den misstänkta eget perspektiv.

Genom att identifiera dessa markörer i redogörelsen har jag kunnat räkna ut ett medeltal för i vilken grad den misstänkta röst hörs i redogörelsen i de partier som specifikt behandlar den misstänkta ageranden. Denna andel är 17 %. Polisens röst kan däremot tolkas förmedlas till 70 %, medan 13 % kan anses vara en samproducerad version, till vilka båda har bidragit. Om man ytterligare beräknar att hälften av den samproducerade utsagan är den misstänkta andel, går det att tolka att totalt 24 % av den misstänkta röst hörs i de sekvenser som berör hen. Resultatet skiljer sig från Jönssons (1988) undersökning, i vilken hon har kommit fram till att den misstänkta röst förmedlas till 36 %, polisens till 46 %, medan 18 % kan tolkas vara en samproducerad version.

Orsaken till att resultaten märkbart skiljer sig åt beror främst på att de regionala skillnader mellan resultaten för de protokoll som är upprättade på Åland och i Österbotten, vilka är inkluderade i medeltalet, är stora. I de åländska protokollen kan det tolkas att den misstänkta röst förmedlas till 8 %, polisens till 86 % och 6 % kan tolkas vara en samproducerad version. I protokollen som är upprättade i Österbotten är motsvarande andelar 26 %, 53 % och 21 %, vilket är förhållandevis nära Jönssons (1988) resultat.

Genom att spegla dessa resultat på det dokumentationssätt som är typiskt för respektive region har jag kunnat resonera mig fram till följande slutsatser. De åländska protokollen verkar enligt det uträknade resultatet förmedla den misstänkta perspektiv i mindre utsträckning jämfört med i övriga Svenskfinland och i Sverige. Det finns dock indikationer på att det dokumentationssätt, i vilket man dokumenterar den misstänkta fria berättelse potentiellt kan innehålla en dold rekontextualiseringsfas. Den transkriberade texten från dessa förhör innehåller nämligen förhållandevis lite talspråk, vilket indikerar på att skribenten förvandlar det talade språket till en mer skriftspråksanpassad version före skribenten dokumenterar talet. Detta innebär att den misstänkta budskap potentiellt kan tänkas förmedlas lika mycket i samtliga regioners protokoll, men att perspektivförändringarna skulle vara mer synliga och redogjorda för i det åländska protokollet, i vilket den förhörda talspråkligheter har dokumenterats. I den bemärkelsen kunde man tolka att det

åländska protokollet eventuellt förmedlar den misstänkta röst lika mycket, potentiellt mer, jämfört med de övriga regionerna i undersökningen. Eftersom polisen verkar ställa fler frågor i förhören i Sverige och på Åland än i Österbotten, går det att anta att typen av frågor som polisen ställer under förhöret, exempelvis slutna och öppna frågor påverkar perspektivet. Fördelningen av frågetyperna inom förhöret kan också tänkas påverka perspektivet.

Resultatet av analysen påvisar att dokumentationssättet möjligen påverkar perspektivet i redogörelsen med 10 %. Det är en relativt liten andel som förvisso också kunde förklaras genom smärre skillnader i tolkning, språkkultur och det faktum att det finns ett tidsspänn på drygt 30 år mellan denna och Jönssons (1988) undersökning. Genrer har en tendens att utvecklas över tid, men till detta tillkommer givetvis möjligheten att skribentens personlighet spelar in och att varje protokoll behandlar ett unikt fall. Med ett relativt litet material som den här undersökningen innefattar är det trots allt utmanande att ta ställning till vilka faktorer som inverkar på resultatet och i vilken grad. Graden av transkription i förhörsdokumentationen verkar dessvärre inverka på perspektivet, eftersom en mer detaljrik transkription verkar förmedla den misstänkta perspektiv i en mer synlig och identifierbar form.

Brottsrubriceringen eller ett eventuellt erkännande verkar, mot förväntningarna, inte påverka perspektivet. Däremot påvisar resultatet att de misstänkta personer som också har förhörts i egenskap av målsägande i ett brott verkar få sin röst mer hörd i redogörelsen, jämfört med de misstänkta som enbart har uppträtt i egenskap av misstänkta. Om det finns vittnen till ett brott verkar det också leda till att den misstänkta röst förmedlas mer i redogörelsen. Detta tyder på att polisen eventuellt redan i rekontextualiseringsprocessen bedömer sanningshalten i den misstänkta berättelse utifrån motparternas utsagor och gör de slutliga innehållsliga valen till texten i redogörelsen baserat på sina egna slutsatser.

I de protokoll, i vilka det finns två misstänkta personer verkar det som om den misstänkta personen som har tolkats vara ”mindre skyldig” till brottet, jämfört med den andra misstänkta, får sin röst mer hörd i redogörelsen. Detta skulle indikera på att den bedömda allvarlighetsgraden i brottet påverkar perspektivet, vilket i sin tur stärker teorin om att de slutsatser polisen drar under dokumentationen påverkar den slutliga versionen i redogörelsen. Polisens dragna slutsatser verkar sålunda också vara en påverkande faktor med tanke på det slutliga perspektivet i förundersökningsprotokollet.

Siffrorna som har presenterats ovan gäller enbart de utvalda partier som har närgranskats i undersökningen, det vill säga de partier i vilka den misstänkta uttalanden eller ageranden har kunnat identifieras i någon form. Om man slutligen beaktar hela texten i redogörelsen, och inte enbart de partier i vilka den misstänkta ageranden återfinns, verkar det som om endast 2,4 % av den misstänkta utsagor återfinns i redogörelsen, vilket kan verka förvånansvärt lite. Utgångspunkten för

den här undersökningen har ändå varit att inte ta ställning i huruvida den misstänkta rösten borde höras mer eller mindre, utan enbart att belysa konsekvenserna av rekontextualiseringsprocessen i förundersökningsprotokollet.

7.3 Slutdiskussion

Undersökningsprocessen har varit mångfasetterad och invecklad, men jag anser mig ha uppnått de ursprungliga målen med undersökningen. Trots att analysen baserar sig på tolkning anser jag att jag har kommit fram till ett resultat som verkar resonabelt. Mina forskningsfrågor har blivit besvarade på ett tillfredställande sätt, även efter att jag har reflekterat över de faktorer som eventuellt kan påverka resultatet. I sista hand är man trots allt tvungen, både som undersökare och läsare, att acceptera att den här tolkningen är en av många andra potentiella tolkningar av perspektivet i polisens förundersökningsprotokoll.

Med facit på hand har vissa av mina hypoteser inför undersökningen visat sig vara möjliga att försiktigt antingen verifieras eller falsifieras. Med ett relativt litet material bör verifieringarna och falsifieringarna nämligen tolkas med en viss reservation. Skillnaderna i dokumentationssättet påverkar möjligen perspektivet, så den hypotesen kunde med en viss reservation verifieras. Däremot verkar det uppenbart att typen av frågor som polisen ställer påverkar perspektivet, så den teorin tolkar jag som relativt möjlig att verifiera. Däremot verkar varken brottsrubricering, antal involverade misstänkta personer eller möjliga erkännanden påverka perspektivet, åtminstone inte utifrån det relativt snäva materialet som ingick i undersökning. Med en viss försiktighet kunde dessa hypoteser med andra ord falsifieras.

Metoden som har använts visade sig fungera ändamålsenligt på det utvalda materialet för den här undersökningen, med undantag av ett moment. Almström Perssons (2009) syn på berättelsens upptrappning, och att man via den kunde avgränsa de partier, i vilka den misstänkta rösten kan tänkas höras, stämde i flera fall inte överens med mitt material. Teorin underlättade förvisso sovringen, men i flera fall visade det sig exempelvis att de enda ställena den misstänkta ageranden var noterade på var i ingressen eller i upplösningen av texten, det vill säga i redogörelsens korta och sammanfattande inledning samt i samband med uppräkningslistan av konsekvenserna av brottet. Utifrån det kunde jag bedöma att antingen är Almström Perssons (2009) metod inte helt anpassningsbar på vilka protokoll som helst, eller också skiljer sig de Finlandssvenska protokollen strukturellt till den grad från de protokoll som är upprättade i Sverige att metoden inte fungerar därför. Det är givetvis också möjligt att skillnader i tolkningen av materialet har fått konsekvenser för hur ändamålsenlig metoden har upplevts vara.

Undersökningen har utförts genom ett systematiskt och noggrant arbete, i vilket jag har eftersträvat konsekvens. Med ett material med så många rörliga faktorer som ett förundersökningsprotokoll finns det dock en risk att materialet helt enkelt är så svårtolkat att de otaliga arbetsfaserna i analysen förorsakar felmarginaler under materialets behandling. Det har med andra ord varit ett medvetet val att inte ange exakta procentenheter med flera decimalers noggrannhet, utan siffrorna finns till för att visualisera andelarnas ungefärliga storlek och att försätta andelarna i någon form av proportioner. Av den orsaken kan man anse att även om det förekommer eventuella felmarginaler, eller enstaka felräkningar, prövar de inte undersökningens validitet eller reliabilitet i någon märkbar mängd. Trots att man kan tolka att kvantifieringen förlorade en del av den ursprungliga betydelsen vartefter undersökningen framskred hade det möjligen varit ändamålsenligt att utveckla ett matematiskt datastyrt program enkom för ändamålet. Detta hade underlättat arbetet och också höjt undersökningens reliabilitet beträffande undersökningens kvantitativa inslag. I en undersökning av denna omfattning bedömer jag dock att den manuella uträkningsmetoden har fungerat på ett tillfredställande sätt. Beträffande liknande framtida undersökningar kunde man dock överväga att utveckla någon form av kvantifierande datastyrt hjälpmedel.

Mängden material visade sig vara passligt för en undersökning av den här omfattningen. Arbetsmängden har på grund av materialets komplexa natur dock varit omfattande, men givande. Undersökningen ledde till en mängd nya insikter gällande det finlandssvenska förundersökningsprotokollet, vilka som sådana är möjliga att utnyttja i undervisningssammanhang på Polisyrkeshögskolan. Både undersökningsprocessen och resultatet fördjupar insikten i hur komplext polisens skrivarbete under förundersökningen är, hur ansvarsfullt det är och vilka konsekvenser polisens språkval kan få för den enskilda medborgarens demokratiska rättigheter under en möjlig rättsprocess.

Inom snar framtid vore det därför ändamålsenligt med mer ingående forskning i ämnet, eventuellt med fokus på hur olika typer av frågor i förhöret kan tänka sig påverka perspektivet i den slutliga redogörelsen i förundersökningsprotokollet. Vidare vore det intressant att reda ut hur graden av transkribering påverkar perspektivet i förundersökningsprotokollet. Detta skulle dock kräva antingen närvaro under förhör, eller ett speciallov att få spela in förhör, vilket i sin tur kräver ett mer omfattande forskningslov.

Ett konkret problem som både uppstod och förblev olöst i den här undersökningen är konflikten mellan perceptionsperspektivet och tankeperspektivet i rekontextualiseringsprocessen, det vill säga problematiken gällande vem som sist och slutligen kan anses stå för den text som framställs i jag-form och i tredje person i den specifika brukstextkontext förundersökningsprotokollet representerar. I den här undersökningen löstes utmaningen genom en kompromiss, enligt vilken upphovspersonen tolkades vara till hälften polisen, till hälften den förhörda.

Vidare vore det intressant att ta reda på om enstaka förhör som har genomförts på ett annat språk än vad redogörelsen huvudsakligen har skrivits på, leder till att personens röst i fråga hörs mindre i redogörelsen, jämfört med de personer som har blivit förhörda på samma språk som redogörelsen är skriven på. Det samma gäller för förhör som har utförts med hjälp av en tolk.

Som den här avhandlingen har påvisat finns det belägg för fortsatt undersökning kring ovannämnda detaljer och fenomen. Givetvis finns det också orsaker till att granska de aspekter på perspektiv som har presenterats i denna undersökning i en vidare kontext och i en mer omfattande volym. Det kunde eventuellt till och med leda till en prövning av redogörelsens ändamålsenlighet i sin nuvarande form inom polisen.

En djupare insikt i konsekvenserna av språkliga och innehållsliga val under förundersökningsdokumentationen är till fördel både för polisen och den enskilde medborgaren. Rättslingvistisk undersökning är med andra ord viktig enkom ur den aspekten, men i flerspråkiga samhällen, som Finland är, är rättslingvistisk forskning av speciell vikt.

Talare av minoritetsspråk i ett flerspråkigt samhälle stöter nämligen ofta på utmaningar som potentiellt kan äventyra deras demokratiska rättigheter. På grund av resursbrister kan det exempelvis förekomma att talare av minoritetsspråk blir erbjudna, och att de själva accepterar, grundläggande service på majoritetsspråket om det är ett språk hen behärskar, men som ändå inte är hens första språk. I sådana situationer kan det potentiellt uppstå semantiska problem. I alldagliga situationer leder detta nödvändigtvis inte till något direkt hot för personen. Om det däremot uppstår semantiska problem i en rättsprocess, exempelvis genom ett förhör som utförs på ett annat språk än personens första språk, är det möjligt att hens demokratiska rättigheter försämras. I sådana situationer finns det en risk att en minoritetsspråkstales demokratiska rättigheter försämras ytterligare på grund av en eventuell okunskap hos polisen gällande vilka faktorer som styr perspektivet i förundersökningsdokumentationen. Det gör rättslingvistiska undersökningar speciellt viktiga bland annat för den finlandssvenska befolkningen i Finland och därför vore det berättigat att rättslingvistiken blir mer etablerat som ett vetenskapsområde inom nordistiken.

Referenser:

- Almström Persson, Gunilla, 2009: *Perspektiv i polisprotokoll*. Stockholm: Stockholms universitet.
www.diva-portal.org/smash/get/diva2:211918/fulltext01.pdf. Hämtad 14.10.2015.
- Boileau, Nicolas, 1674: *L'Art de Poétique*. Paris.
- Cassirer, Peter, 2015: *Stilistiken*. 4. uppl. Ödåkra: Retorikförlaget.
- Coulthard, Malcolm & Johnson Alison (red.), 2010: *The Routledge Handbook of Forensic Linguistics*. London & New York: Routledge.
- Coulthard, Malcolm, Johnson, Alison & Wright, David, 2007: *An Introduction to Forensic Linguistics. Language in Evidence*. London: Routledge.
- Finlex 2011:805. *Förundersökningslag*. Finlex.
<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2011/20110805>. Hämtad 12.1.2016.
- Freytag, Gustav. 1863: *Die Technik des Dramas*. Stuttgart: Reclam.
- Haikansalo, Anu, 2014: Niin poliisia! I: Marko, Vesterbacka (red.), *Kun isolla kengällä astuu, jää iso jälki. Kahdeksantoista näkökulmaa poliisin työhön. Lukemisto Poliisiammattikorkeakoulun valintakokeita varten 2014*. Polisyreshögskolan. S. 23–33.
- Halliday, Michael Alexander Kirkwood, 1978: *Language as social semiotic: the social interpretation of language and meaning*. London: Edward Arnold.
- Helenius, Jutta, 2014a: Kuulustelukertomuksen kirjoittaja tasapainoilee monien tavoitteiden välillä. I: Marko, Vesterbacka (red.), *Kun isolla kengällä astuu, jää iso jälki. Kahdeksantoista näkökulmaa poliisin työhön. Lukemisto Poliisiammattikorkeakoulun valintakokeita varten 2014*. Polisyreshögskolan. S. 49–73.
- Helenius, Jutta, 2014b: Kuulustelukertomus selonteon näkökulmasta. I: Maarit, Mutta, Pekka, Lintunen, Ilmari, Ivaska & Pauliina, Peltonen (red.), *AfinLa-e. Soveltavan kielitieteen tutkimuksia 2014:7*. S. 20–45. <http://ojs.tsv.fi/index.php/afinla/article/view/48158/13959>. Hämtad 12.3.2015.
- Hellspong, Lennart, 2011: *Konsten att tala. Handbok i praktisk retorik*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Hellspong, Lennart & Ledin, Per, 1997: *Vägar genom texten. Handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Jordan, Sabina, 2016: ”Jag har blivit informerad om mina rättigheter och skyldigheter: Han kallade mig homo”. Struktur, stilistik och lingvistiska särdrag i polisens svenskspråkiga förundersökningsprotokoll i Finland (Kandidatuppsats). Tammerfors: Tammerfors universitet.
- Jönsson, Linda, 1988: *Polisförhåret som kommunikationsmodell*. SIC 23. Universitetet i Linköping.
www.diva-portal.org/smash/get/diva2:749195/FULLTEXT01.pdf. Hämtad 10.12.2015.

- Jönsson, Linda & Linell, Per, 1991: Story Generations: From dialogical interviews to written reports in police interrogations. *Text*, 11(3), S. 419–440.
- Korander, Timo, 2004: Poliisikulttuuri. Poliisiammatin ja tutkimuksen väline. *Oikeus* 2004:1. S. 4–24.
- Linell, Per, 1998: Discourse across boundaries: On recontextualizations and the blending of voices in professional discourse. *Text*, 18(2), S. 143–157.
- Linell, Per, 2004: *The Written Language Bias in Linguistics. Its nature, origins and transformations. Routledge Advances in Communication and Linguistic Theory*. London: Routledge.
- Linell, Per & Jönsson, Linda, 1991: Suspect stories: perspective-setting in an asymmetrical situation. I: Ivana, Marková & Klaus, Foppa (red.). *Assymetries in dialogue*. New York: Harvester Wheatsheaf. S. 75–100.
- Lindroos, Emilia, 2014: *Oikeuden kielelliset ulottuvuudet. Oikeuslingvistiikan perusteet*. Rovaniemi: Lapin yliopisto. <https://www.ulapland.fi/loader.aspx?id=30662989-7328-4453-8a7f-92d392c97921>. Hämtad 10.10.2016.
- Mattila, Heikki, 2002: *Vertaileva oikeuslingvistiikka*. Jyväskylä: Talentum Media.
- Mattila, Heikki, 2007: *Comparative legal linguistics*. Aldershot, Hampshire and Burlington Vermont: Ashgate Publishing Limited & Ashgate Publishing Company.
- Norrby, Catrin, 2014: *Samtalsanalys. Så gör vi när vi pratar med varandra*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Patel, Runa & Davidsson, Bo, 2011: *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 4. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Polisstyrelsen, 2016a: *Handbok för upprättande av förundersökningsprotokoll* 2016. Polisstyrelsen.
- Polisstyrelsen, 2016b: *Handbok om att skriva förhör* 2016. Polisstyrelsen.
- Polisyrkeshögskolan, 2016: *Polis (YH) undervisningsplan 2014–2015*. 2014. Tammerfors: Polisyrkeshögskolan.
http://polamk.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polamkwwwstructure/27010_AMK_opetussuunnitelma_sv.pdf?b75640742573d288. Hämtad 14.10.2016.
- Regeringen, 2016: *Lagrådsremiss. Misstänktas rätt till insyn i förundersökningar*.
<http://www.regeringen.se/4aafaf/contentassets/b915a557c9c4403599614b51ed36cfc4/misstanktas-ratt-till-insyn-i-forundersokningar>. Regeringen. Hämtad 31.10.2017.
- SAOB. *Svenska Akademien ordbok*. 2016. Webb-version. Hämtad 20.2.2016.
<http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>
- Sieviläinen, Ellen, 2001: Språket i polisens förundersökningsprotokoll. I: Outi, Järvi (red.), *Fackspråk och översättningsteori*. Vasa: Vasa universitet. S. 287–295.

- Sieviläinen, Ellen, 2002: Textbinding i polisprotokoll. I: Irma, Sorvali & Paula, Rossi (red.), *Svenskan i Finland* 7. Uleåborg: Uleåborgs universitet. S. 203–211. <http://herkules.oulu.fi/isbn9514269233/isbn9514269233.pdf>. Hämtad 14.10.2015.
- Skoglund, Christer, 2012: Hermeneutik i praktiken. *En kortfattad sammanfattning av hur en hermeneutisk forskningsprocess kan gå till.* http://www.c-skoglund.se/Crister_Skoglund/Egna_Texter/Poster/2012/11/21_Hermeneutik_i_praktiken_files/Hermeneutik%20i%20praktiken.pdf. Hämtad 28.7.2017.
- Statistikcentralen. 2014: *Brottslighet som kommit till polisens kännedom.* http://tilastokeskus.fi/til/polrik/2014/03/polrik_2014_03_2014-10-15_tau_001_sv.html. Hämtad 14.1.2015.
- Vesterbacka, Marko, 2014: Tunne lukijasi. I: Marko, Vesterbacka (red.), *Kun isolla kengällä astuu, jää iso jälki. Kahdeksantoista näkökulmaa poliisin työhön. Lukemisto Poliisiammattikorkeakoulun valintakokeita varten 2014.* Polisyreshögskolan. S. 309–335.
- Vesterbacka, Marko, lektor vid Polisyreshögskolan. 2017. Intervju 21 februari.

Bilagor

Bilaga 1 Exempel på ett förundersökningsprotokoll med dess delar

(Mina egna förklaringar med rött inom parentes)

(Pärmbblad)

(Protokollets egen
sidnumrering)

(Arkiveringsuppgifter)

Förundersökningsprotokoll

1 (25)

Nr

Datum

Den för brott misstänkte Efternamn, samtliga förnamn födelsedag, utlännings medborgarskap	Brott eller händelse brottsbenämning/händelse plats och tid för brottet eller händelsen	Ytterligare anteckningar ung person, anhållen, häktad, stämd
[REDACTED]	1: Misshandel, [REDACTED] 27.12.2013 2: Olaga hot, [REDACTED] 27.12.2013	

Målsägandens namn

[REDACTED]

☐ Fortsätter

☐ Medling

☐ Skriftliga förfarande:

Utsatt dag för samtycke och svar:

Dag och tid då domen meddelas:

Dag och tid för huvudförhandling:

Ytterligare
uppgifter

Ikraftvarande tvångsmedel, begynnelse datum

☐ beslag

☐ kopiering

☐ kvarstad

☐ reseförbud

☐

☒ protokollet har 2 st. bilagor

Den allmänna åklagarens namn (antecknas om åklagaren särskilt förordnats)

Hänvisning

Hänvisning till förundersökningsprotokoll nr

Den för brott misstänkte

☐ Fortsätter

P1

(Brottsanmälan)

2

UNDERSÖKNINGSANMÄLAN

Sida 1 (2)

ALLMÄN1

20.01.2014

Anmälans uppgifter:

Undersökningsledare:

Utreddare:

Anmälningstid:

27.12.2013/22.25

Mottagare:

Anmälningssätt:

TELEFON

Meddelades av:

Namn:

Ärende benämning:

1 MISSHANDEL
I PRIVAT BOSTAD Antal: 1
FR 27.12.2013/22.20

(Brottsrubricering)

2 OLAGA HOT
FR 27.12.2013/22.20

Händelsetid:

FR 27.12.2013/22.20

Händelseplats:

Ort:

Målsägande:

Namn:

Nationalitet:

Födelseland:

Ärende:

1, 2 *OFFER* Yrkar straff

Misstänkt för brott:

Namn:

Nationalitet:

Födelseland:

Ärende:

1, 2

Vittne:

Namn:

Namn:

Namn:

ALLMÄN1

20.01.2014

Redogörelse:

(Ingress)

Misstänkt misshandel på [REDACTED] MI: [REDACTED]
misstänks ha strypt [REDACTED] att denne tillfälligt förlorat medvetandet.
[REDACTED] fördes till [REDACTED] sjukhus för observation.

Inkom ett samtal från [REDACTED]. Som meddelade att en [REDACTED] hade
strypt en av hennes bekanta vid namn [REDACTED] gärningen skulle ägt rum
i hennes bostad på [REDACTED]. Strypgreppet skulle ha pågått så
länge att [REDACTED] nästan tappat medvetandet.

Patrull [REDACTED] Äldre konstapel [REDACTED] äldre konstapel [REDACTED] begav sig
till ovanstående adress för att utröna omständigheterna kring händelsen, även en
ambulans kallades till platsen.

Väl på platsen kom patrullen i kontakt med [REDACTED] som pekades ut av
vittnet och anmälare [REDACTED] samt av Målsägande [REDACTED].

[REDACTED] greps så snabbt som möjligt för att få det lugnt på platsen, samt för
att trygga att ambulansen skulle kunna ta sig dit och utföra sitt arbete. Därför
grips han först på basen av polislagen 20§ för brott mot störande beteende.

VI: [REDACTED] berättade att de hade suttit där i vardagsrummet och druckit öl och
haft det riktigt bra, tills [REDACTED] plötsligt hoppat på [REDACTED] och tagit ett
strypgrepp på honom. [REDACTED] hade försökt kämpa emot men klarade ej av detta.
[REDACTED] tappade nästan medvetandet innan [REDACTED] släppte taget.

Må: [REDACTED] berättade att de hade suttit och haft lite meningsskiljaktigheter han
och [REDACTED] då [REDACTED] plötsligt hoppat på honom strypt honom. [REDACTED]
hade ingen makt att ta sig ur detta grepp och uppgav att [REDACTED] sagt att han
skall knäcka hans nacke. Han tappade nästan medvetandet innan [REDACTED]
släppte taget. Det bestämdes på platsen att [REDACTED] skulle följa med ambulans
personalen till [REDACTED] sjukhus för observation.

På basen av dessa utsagor bestämde Äk [REDACTED] att [REDACTED] skulle gripas som
misstänkt för misshandel.

Allmän ledare [REDACTED] upprättades om händelsen och godkände gripandet.
[REDACTED] meddelades på polisstationen om att situationen ändrats och att han nu
var misstänkt för misshandel.

Åtgärder:

- R-anmälan.
- Allmän ledare kontaktad.
- Ambulans kontaktad och förde målsägande till [REDACTED] sjukhus för observation.

NB

FÖRHÖRSPROTOKOLL
Målsägande

Förund. prot.s sidnr

4

Förundersökningsprotokolls nummer

Den förhördes namn

Förhörprot.s sidnr

1

1 Förhörstillfälle	Förhörsp plats		Förhördatum	Inleddes kl.
	Brottmålsavdelningen		29.12.2013	11.00
	Förhörsledare			
	Förhörsvittne			
2 Målsägande	Efternamn, samtliga förnamn		Tidigare namn	Födelselid
	Uppgifterna kontrollerade, hur, var		Medborgarskap	
	Yrke		Födelse- eller hemkommun	
	Montör			
	Förhörd som målsägandens företrädare / ombud		Födelselid	
	Yrke		Grund för rätt att företräda	
3 Anteckningar Förändringar som skett under förhöret anges med randanmärkningar i textdelen	Brott/händelse		Anmältningsnummer	
	Misshandel Olaga hot			
	Övriga närvarande vid förhöret			
	Den som förhörs har före förhöret underrättats om			
	☒ Sin ställning vid förundersökningen FörundersökningsL 29 §	☒ Plikten att hålla sig till sanningen samt om osann utsaga vid myndighetsförhörande FörundersökningsL 29.3 §, SL 15:2		
	☒ Rätten att tillkalla förhörsvittne FörundersökningsL 30 §	☒ Rätten att anlitat biträde FörundersökningsL 31 §		
	☒ Möjligheten att erhålla rättegångsbiträde BRL 2:1 a	☒ Möjligheten att erhålla stödperson BRL 2:3		
	☒ Rätten att av statsmedel erhålla ersättning för skada till följd av brott Brottskadel. 1 §	☒ Rätten att undandraga sig för att avlägga vittnesmål RB 17:20		
	☐ Exkusationsrätt RB 17:24	☐		
	Rättegångs- biträde	Namn och kontaktuppgifter		
Biträdets adress, telefon, e-postadress				
☐ Närvarande vid förhöret ☐ Ej närvarande vid förhöret				

(Den förhördes
godkännande och
underskrift)

Läst, överläten för granskning och godkänd:

Fortsätter

FÖRHÖRS PROTOKOLL Målsägande

Förund. prots sidnr

5

Förundersökningsprotokolls nummer

Den förhördes namn

Förhørsprots sidnr

2

DEN FÖRHÖRDES STÅNDPUNKT OM STRAFFYRKANDEN

- ☐ Jag yrkar inte på straff och vet att jag inte senare har rätt att yrka på straff i saken
☒ Jag yrkar på straff
☐ Jag samtycker till strafforderförfarande

DEN FÖRHÖRDES STÅNDPUNKT OM PRIVATRÄTTSLIGA ANSPRÅK

- ☐ Jag gör inte anspråk på ersättning
☒ Jag gör anspråk på ersättning
☐ Jag för min talan själv
☐ Jag begär att åklagaren för min talan beträffande mitt ersättningsanspråk som bifogas till förundersökningsprotokollet eller som jag har framställt i förhöret

DEN FÖRHÖRDES INSTÄLLNING TILL SKRIFTLIGT FÖRFARANDE

- ☒ Jag har lämnats information om innebörden av mitt samtycke och möjligheten till att återkalla samtycket. FörundersökningsL 5.1 § 4 punkten, F om förundersökning och tvångsmedel 16.1 § 6 punkten
☒ Jag kräver inte huvudförhandling och jag samtycker till skriftligt förfarande ☐ Jag ämnar inte att samtycka till skriftlig förfarande

DEN FÖRHÖRDES STÅNDPUNKT OM MEDLING

- De allmänna förutsättningarna för en medling har omtalats för mig MedlingsL 2 § och Informerats om möjligheten till medling
☒ MedlingsL 13.3 §
☒ Jag samtycker till medling ☐ Jag samtycker inte till medling

Det nödvändiga förundersökningsmaterialet får sändas till medlingsbyrån MedlingsL 16.1 § 2 punkten

INFORMERATS OM MYNDIGHETER SOM STÅR TILL TJÄNST

- ☐ Brottsofferjour
☐ Systemet för hjälp till offer för människohandel
☐ Annan sektor, vilken

(Förhørsberättelse)

FÖRHÖRSBERÄTTELSE

_____ har tagit del av sina rättigheter och skyldigheter före förhöret.

F: Förhørsledare.

S: Den hörde

F: Kan ni berätta vad som hände på _____ hos _____ den 27.12.13 under dagen/kvällen?

S: _____ kom till _____ vid ca: 13 tiden den 27,12 från _____ och han hade hunden med sig som _____ och han har tillsammans. Övriga som var hos _____ var _____ och _____
Under dagen satt vi och pratade gammal minnen och sådant samt drack lite öl och någon grogg också.

_____ satt i trappan till vindsvåningen och han somnade där, när han vaknade började han käftas med _____ som också försvarade sig. Det slutade med att _____ bad _____ att han skulle gå härifrån, hon sade det tre fyra gånger innan han gick eller hon motade ut honom.

När _____ gick så råkade hunden var ute och _____ tog den med sig, _____ ville då att jag skulle gå efter och hämta tillbaks hunden.

Läst, överläten för granskning och godkänd:

☒ Fortsätter

P3AI
h

FÖRHÖRS PROTOKOLL
Målsägande

Förund. prot:s sidnr

6

Förundersökningsprotokolls nummer

Den förhördes namn

Förhörsp:ts sidnr

3

När jag kom ut hittade jag [REDACTED] liggande i diket vid brevlådor: ca: 50 meter från fastigheten.

Jag sade åt honom att [REDACTED] ville att jag skulle ta med hunden tillbaks, jag försökte kalla på hunden men då säger [REDACTED] att "inte fan skall du ta hunden" och sedan flög han på mig.

Jag trillad baklänges och [REDACTED] kom över mig och satt sig på bröstkorgen och började slå mot ansiktet på mig med knytnävslag, det var två tre stycken slag. Jag sade slut jag ger mig och att jag är här för att hjälpa dig och [REDACTED]. Han sluta och släppte upp mig han började gå ut mot stora vägen med hunden med sig utan koppel.

När jag gick hemåt busvisslade jag två gånger för att locka på hunden, jag gick sedan in och sade åt [REDACTED] att jag inte fick hunden men däremot en smäll.

En stund efter kanske 10 minuter kommer [REDACTED] in och har hunden med sig, han satt sig ner och börja träta med [REDACTED] om allt möjligt högljutt. Det slutade med att [REDACTED] bad [REDACTED] lämna huset och ge sig av därifrån, hon sade ta dina kläder ge dig av härifrån.

[REDACTED] vägrade gå därifrån så jag reste mig upp och sade åt honom "lyssna på [REDACTED] vad hon säger och gå härifrån"

Jag tog tag i [REDACTED] en arm och sade att nu för du lyssna och gå härifrån.

Då flyger [REDACTED] på mig, jag försöker få ut honom men det lyckas inte, han får grepp om mig och trycker ner mig på golvet, jag känner att jag inte kommer någonstans och att jag inte kommer loss och han trycker bara mer och mer.

[REDACTED] trycker så hårt att jag får svårt att andas, jag för söker få hans uppmärksamhet med att slå med ena handen i golvet och försöker säga åt honom att "jag ger mig jag får ingen luft"

[REDACTED] slutar inte tryck och jag upplever att jag tuppade för det följande jag minns är när [REDACTED] är bredvid mig och han känner på halsen om jag har puls.

Jag kvicknar till lite och sätter mig i en stol, [REDACTED] är kvar och [REDACTED] säger åt honom att nu försvinner du eller annars ringer jag farbror blå.

[REDACTED] sitter kvar där och käftas och då säger han åt mig " du skall var glad du för jag hade lätt kunnat knäcka nacken på dig"

Sedan kommer polisen till platsen och [REDACTED] går ut och pratar med honom och det slutar med att polisen tar han om honom och samtidigt kommer ambulans till platsen och tar hand om mig, dom gör en liten kontroll och sedan får jag följa med till sjukhus.

F: Hur upplevde du misshandeln?

S: Jag kände att nu är det kört när [REDACTED] tryckte så hårt att jag fick svårt att andas och sedan upplevde jag att jag var borta ett tag. Jag vet inte hans syfte vad han var ute efter men det har hänt tidigare att han varit i slagsmål och han är våldsbenägen.

F: Vilka bevittnade misshandeln?

Läst, överläten för granskning och godkänd:

Fortsätter

P3A1
h

FÖRHÖRSPROTOKOLL Målsägande

Förund.prot:s sidnr

Förundersökningsprotokollsnummer

Den förhördes namn

Förhörsprot:s sidnr

4

S: [REDACTED] var uppe på vinden och [REDACTED] var i andra rummet och såg på tv så jag vet inte vad hon såg så det var bara [REDACTED] till där förutom [REDACTED]

F: Vad fick ni för skador vid misshandeln?

S: Det är något med knäet jag har svårt att stöda på och det smärta mycket från det, jag har svårt att stöda på det och sedan ett lite sår på läppen efter den första smällen utanför huset och sedan har jag lite skarpsår på huvudet och ömt runtom i huvudet.

F: Ger ni fullmakt åt [REDACTED] att hämta ut läkarintyg över skadorna?

S: Ja, jag var till Akuten vid [REDACTED] jag måste gå på nytt och kontrollera knäet men det blir troligen [REDACTED] Det läkarintyget kan jag skaffa själv och lämna in.

F: Yrkar ni på straff för misshandel och olaga hot?

S: Ja det gör jag och att han sade att han lätt kunnat knäcka nacken på mig upplever jag som ett hot, jag känner att det kan hända igen för han är så instabil och blir tokig när han får brännvin i sig.

F: Har ni ersättningsyrkande i ärendet?

S: Ja det har jag, jag lämnar in ett ersättningskarv.

F: Samtycker ni till skriftligt förfarande i ärendet

S: Om det är möjligt.

F: Hur ställer ni er till medling i ärendet?

S: Det kan jag väl göra.

F: Har ni något att tilläga?

Läst, överläten för granskning och godkänd:

[REDACTED]

☒ Fortsätter

P3AI
h

FÖRHÖRSPROTOKOLL Målsägande

Förund.prot:s sidnr

Förundersökningsprotokolls nummer

Den förhördes namn

Förhörsprot:s sidnr

5

S: Nej inget nu.

Läst, överläten för granskning och godkänd:

Förhørsledare

Förhörsvittne

Övriga närvarande

Förhöret avslutades kl. 12.20

P3AI
h

FÖRHÖRS PROTOKOLL Den för brott misstänkte

Förund. prot.s sidnr

9

Förundersökningsprotokolls nummer

Den förhördes namn

Förhörprot.s sidnr

1

1	Förhörstillfälle	Förhörspolis	Förhörsdatum	Inleddes kl.
		Brottmålsavdelningen	28.12.2013	13.30
		Förhørsledare		
		Förhörsvitne		
			☐ närvarande då protokollet undertecknas	
2	Den för brott misstänkte	Efternamn, samtliga förnamn	Tidigare namn	Födelseid
		Uppgifterna kontrollerade, hur, var		Medborgarskap
		Yrke	Födelse- eller hemkommun	
		Förtidspensionär		
		Civilstånd		
		Uppgifterna som påverkar dagsbotens penningbelopp		
		☐ Mina underhållsskyldighetsuppgifter har inte förändrats efter den senast verkställda beskattningen		
		☐ Mina inkomstuppgifter har inte väsentligt förändrats efter den senast verkställda beskattningen		
		Körkort	Militär grad	
3	Anteckningar Förändringar som skett under förhöret anges med randanmärkning i textdelen	Brott/händelse	Anmälningsnummer	
		Misshandel Olaga hot		
		Övriga närvarande vid förhöret		
		Den som förhörs har före förhöret underrättats om		
		☒ Sin ställning vid förundersökningen FörundersökningsL 29 §	☒ Rätten att anlitna biträde FörundersökningsL 29.2 §	
		☒ Rätten att tillkalla förhörsvitne FörundersökningsL 30 §	☒ När försvarare kan förordnas BRL 2:1	
		☒ Vilket brott han/hon misstänks för FörundersökningsL 29.1 §	☒ Rätten att inte samverka på utredning av det brott som han/hon misstänks för FörundersökningsL 805/2011 4:3	
		Namn och kontaktuppgifter		
		Telefon, e-postadress		
		☐ Närvarande vid förhöret	☐ Ej närvarande vid förhöret	

DEN FÖRHÖRDES INSTÄLLNING TILL SKRIFTLIGT FÖRFARANDE

☐ Jag har lämnats information om innebörden av mitt samtycke och möjligheten till att återkalla samtycket. FörundersökningsL 5.1 § 4 punkten, F om förundersökning och tvångsmedel 16.1 § 6 punkten.

☐ Jag ämnar att samtycka till skriftligt förfarande

☐ Jag ämnar inte att samtycka till skriftlig förfarande

☐ Begäran om dömande till samhällstjänst

☐ Jag har fått information om innehållet i samt villkoren och kostnaderna (alkolås) för övervakad körrätt

☐ Jag ber att ett beslut om övervakad körrätt utfärdas för mig

☐ Jag tillställer tingsrätten ett intyg eller en utredning över de faktorer som inverkar på körförbudets längd

DEN FÖRHÖRDES STÄNDPUNKT OM MEDLING

☒ De allmänna förutsättningarna för en medling har omtalats för mig MedlingsL 2 § och informerats om möjligheten till medling MedlingsL 13.3 §

☒ Jag samtycker till medling

☐ Jag samtycker inte till medling

☒ Det nödvändiga förundersökningsmaterialet får sändas till medlingsbyrån MedlingsL 16.1 § 2 punkten

FÖRHÖRSBERÄTTELSE

Läst, överlämnat för granskning och godkänd:

☒ Fortsätter

(Den förhörde informeras om sina rättigheter och skyldigheter t.ex. så här)

10

I början av förhöret underrättades jag om min ställning vid förundersökningen och vilken olaglig handling jag misstänkts för och den straffskala som är stadgad som påföljd för handlingen. Vidare har jag blivit informerad om min rätt att ha biträde vid förundersökningen och möjligheten att en försvarare ska förordnas för mig. Jag vet att om jag har biträde under förhöret kan det förbättra mina möjligheter att försvara mig mot brottsmisstanken. Jag har fått tillräckligt med tid för att tänka igenom om jag ska ha biträde vid förhöret.

Jag är medveten om att jag har rätt att inte medverka till utredningen av brottsmisstanken mot mig och att om jag ändå ger upplysningar om det misstänkta brottet kan dessa upplysningar användas som bevis mot mig vid en rättegång.

F = Förhørsledarens fråga

S = Den hördes svar

F: Har ni förstått era rättigheter och skyldigheter?

S: Ja

F: Önskar ni biträde?

S: Nej jag avstår

F: Önskar ni kontakta ett biträde per telefon?

S: Nej

F: Har ni fått tillräckligt med tid för att tänka igenom om ni skall ha ett biträde vid förhöret?

S: Ja.

F: Har ni förstått vilket ärende som undersöks samt vilken ställning ni har i ärendet?

S: Ja.

F: Önskar ni samverka på utredning av det brott ni misstänks för?

S: Ja.

F: Ni är misstänk för misshandel och olaga hot på [REDACTED] går kväll, vad kan du berätta om det?

S: Jag vet inte egentligen vad jag skall berätta om, jag ser det som om jag avvärjde ett hot och sedan var hotet undanröjt och det hände inget mer.

F: Vad för hot avvärjde du?

S: Det var hot om våld, han tänkte ge mig en smäll på käften.

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

FÖRHÖRSPROTOKOLL
Den för brott misstänkte

Förund.prot:s sidnr
1.1

Förundersökningsprotokolls nummer

Den förhördes namn

Förhörsprot:s sidnr
3

F: Vem är han?

S: [REDACTED]

F: Var hände det?

S: i Hallen på [REDACTED]

F: Hur undanröjde du hotet?

S: Jag fällde honom till golvet.

F: På vilket vis fällde du honom till golvet?

S: Detaljer är jag lite osäker på, antagligen tog jag tag i bröstet på honom och tryckte/drog ner honom och följde efter själv och blev liggande på golvet

F: När kom du hem till [REDACTED] på [REDACTED] i går?

S: Vid ca: 13.00

F: Vilka var där?

S: Förutom [REDACTED] var det [REDACTED] och [REDACTED]

F: Hur var stämningen där under dagen/kvällen?

S: Vi satt och pratade om allt möjligt, drack lite öl lite tjafs men bara verbalt.

F: Av vilken anledning attackerade du [REDACTED]

Läst, överläten för granskning och godkänd:

[REDACTED]
[REDACTED]

☒ Fortsätter

FÖRHÖRSPROTOKOLL
Den för brott misstänkte

Förund.prot:s sidnr
12

Förundersökningsprotokolls nummer

Den förhördes namn

Förhørsprot:s sidnr

4

S: Jag anser inte att så var fallet utan som jag har berättat tidigare.

F: [redacted] uppger att ni tog tag om honom bakifrån och lade ena armen runt halsen hakan på honom och tryckte bakåt så han tappade luften och att han blev medvetslös en stund, kommentar.

S: Det kan vara så men att han skulle blivit medvetslös var inget jag upptäckte.

F: Ni hade sedan sagt åt [redacted] "nu skall jag knäcka nacken på dig" när ni pressade huvudet bakåt på honom, kommentar?

S: Det tror jag inte.

F: Vad var er avsikt när ni tog tag om [redacted] och pressade hans huvud bakåt med armen runt halsen så han fick svårt att andas?

S: Det var att få honom att stilla sig eftersom han skulle kasta ut mig och ge mig stryk.

S: Det var att få honom att stilla sig eftersom han skulle kasta ut mig och ge mig stryk.

F: Är ni villig att ersätta målsäganden för hans eventuella ersättningsanspråk?

S: Det beror på hur mycket jag skall ersätta, är det måttligt kan jag tänka mig det.

F: Var ni berusad?

S: Jag hade druckit ett antal öl men jag upplevde inte mig berusad.

F: Var dom övriga påverkade?

S: Ja samtliga mer eller mindre.

[redacted]
Läst, överläten för granskning och godkänd:

[redacted]
[redacted]

☒ Fortsätter

FÖRHÖRSPROTOKOLL
Den för brott misstänkte

Förund. prots sidnr

13

Förundersökningsprotokolls nummer

Den förhördes namn

Förhørsprot. sidnr

5

F: Hur ställer ni er till misstanke om misshandel och olaga hot på [REDACTED] går kväll den 27.12.13 genom att pressa kraftigt mot halsen/hakan på målsäganden [REDACTED] han tappade luften för ett tag samt säga "nu skall jag bryta nacken av dig?"

S: Jag bestrider brottsmisstanken, jag avvärjde ett hot mot mig, det var möjligt att jag sagt något åt honom för att han skulle lugna sig men någon andemenig att hot eller skada honom hade jag inte.
Jag anser mera att det var självförsvar.

Läst, överlåten för granskning och godkänd:

Förhørsledare

Förhörsvittne

Övriga närvarande

Förhöret avslutades kl. 14.20

P3E

Förhørsprotokoll Vittne

Förund. prot:s sidnr

1

Förundersökningsprotokolls nummer

Den förhördes namn

Förhørsprot:s sidnr

1

☐ Annan ställning

1 Förhörstillfälle	Förhørsplats	Förhørsdatum	Inleddes kl.
	Brottmålsavdelningen	15.1.2014	16.45
	Förhördeledare	☒ förhör per telefon	
	Förhörsvittne	☐ närvarande då protokollet undertecknas	
2 Personuppgifter	Efternamn, samtliga förnamn	Tidigare namn	Födelselid
	Uppgifterna kontrollerade, hur, var		Medborgarskap
	Språk		
	Yrke	Födelse- eller hemkommun	
3 Anteckningar Förändringar som skett under förhöret anges med randanmärkning i textdelen	Brott/händelse	Anmälingsnummer	
	Misshandel, olaga hot		
	Övriga närvarande vid förhöret		
	Den som förhörts har före förhöret underrättats om		
☒ Sin ställning vid förundersökningen FörundersökningsL 29 §			
☐ Rätten att förtiga uppgifter RB 17:24			
☒ Rätten att vägra vittna RB 17:20			
☐ Rätten att tillkalla förhörsvittne FörundersökningsL 30 §			
☐ Plikten att hålla sig till sanningen samt om osann utsaga vid myndighetsförhörande FörundersökningsL 29.3 §, SL 15:2			
☐ Tystnadsplikten RB 17:23			

Läst, överlämnat för granskning och godkänd:

☒ Försätter

P3T

**Förhörsprotokoll
Vittne**

Förund.prot.s idnr

15

Förundersökningsprotokolls nummer

Den förhördes namn

Förhörsprot.s idnr

2

FÖRHÖRSBERÄTTELSE

I Telefonförhör uppger [REDACTED] följande.

Jag var uppe på vinden när misshandeln inträffade, jag gick upp lite tidigare och tog hunden med mig för det var så stökigt nere på verandan eller det var [REDACTED] som var stökigt.

Seden hör jag hur [REDACTED] ropar "kom ner fort jag behöver hjälp"

När jag kommer ner ser jag att [REDACTED] ligger på golvet helt livlös jag går fram till [REDACTED] och känner på hans hals och jag känner att han har puls.

[REDACTED] sitter i fåtöljen vid ytterdörren framför [REDACTED] som ligger på golvet, han satt där när jag kom ner från vinden och sitter kvar där hela tiden medan jag är nere.

Jag går upp på vinden igen efter att [REDACTED] kvicknar till för jag vill inte bli inblandad i något bråk.

Förrän jag går upp på vinden ringer jag polisen men jag förstår att [REDACTED] redan ringt dem och att dom var på väg ut till [REDACTED]

Jag uppskattar att [REDACTED] var borta i ca: 3-4 minuter och att han var medvetslös, han var helt borta.

[REDACTED] satt i fåtöljen hela tiden medan jag är nere och han säger inget, några hot mot [REDACTED] hörde jag inte och hur misshandeln gått till kan jag inte svara på eftersom jag var uppe på vinden vid det tillfället.

Jag går ner sedan när polisen kommer till platsen.

Läst, överläten för granskning och godkänd:

☒ Försätter

Förhörsprotokoll
Vittne

Förund.prot:s sidnr
1.6

Förundersökningsprotokolls nummer

[Redacted]

Den förhördes namn

[Redacted]

Förhörsprot:s sidnr
2

Läst, överläten för granskning och godkänd:

[Redacted]

Förhørsledare/Försäkrar

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

☒ förhörd per telefon

Förhörsvittne

Övriga närvarande

Förhöret avslutades kl.

Förhørsprotokoll Vittne

Förund.prot:s sidnr

1/1

Förundersökningsprotokolls nummer

Den förhördes namn

Förhørsprot:s sidnr

1

☐ Annan ställning

1	Förhörstillfälle	Förhörspåst [Redacted] Brottmålsavdelningen Förhørsledare [Redacted] Förhørsvittne [Redacted]	Förhørsdatum 17.1.2014	Inleddes kl. 16.00
			☒ förhör per telefon	
			☐ närvarande då protokollet undertecknas	
2	Personuppgifter	Efternamn, samtliga förnamn [Redacted] Uppgifterna kontrollerade, hur, var ☐ Språk [Redacted] Yrke [Redacted]	Tidigare namn [Redacted] Födelselid [Redacted] Medborgarskap [Redacted] Födelse- eller hemkommun [Redacted]	
3	Anteckningar Förändringar som skett under förhöret anges med randanmärkning i textdelen	Brott/händelse Misshandel Olaga hot Övriga närvarande vid förhöret [Redacted] Den som förhörs har före förhöret underrättats om ☒ Sin ställning vid förundersökningen FörundersökningsL 29 § ☐ Rätten att förtiga uppgifter RB 17:24 ☒ Rätten att vägra vittna RB 17:20 ☐ Rätten att tillkalla förhørsvittne FörundersökningsL 30 § ☐ Plikten att hålla sig till sanningen samt om osann utsaga vid myndighetsförfarande FörundersökningsL 29.3 §, SL 15:2 ☐ Tystnadsplikten RB 17:23	Anmältningsnummer [Redacted]	

Läst, överläten för granskning och godkänd:

☒ Försätter

P3T

**Förhörprotokoll
Vittne**

Förund.prot:s sidnr

1

Förundersökningsprotokolls nummer

Den förhördes namn

Förhörprot:s sidnr

2

FÖRHÖRSBERÄTTELSE

I telefonförhör uppger [REDACTED] följande.

[REDACTED] kom hem till mig i [REDACTED] vid ca: 13.15 tiden fredagen den 17.12.13, hemma hos mig var också [REDACTED] och [REDACTED]

[REDACTED] var allmänt otrevlig och stökig från början. Vid ca: 15 tiden när jag var i köket hörde jag att det blev ett himla liv så jag måst gå och säga till [REDACTED] att han fick sluta eller åka därifrån.

Sedan kunde det vara vid ca: 21-22 som [REDACTED] börja bråka med [REDACTED] på nytt handgripligen.

[REDACTED] hamnade liggande på mage på golvet med [REDACTED] över sig och [REDACTED] trycker med armen runt [REDACTED] hals bakåt och man ser att [REDACTED] får svårt att få luft.

Jag såg att det inte skull gå bra för [REDACTED] så försöker då få bort [REDACTED] från [REDACTED] och jag lyckas på något vis få isär dem.

[REDACTED] ligger då livlös på golvet så jag ropar på [REDACTED] som är på vinden att han måste komma ner och hjälpa mig.

Jag anser då att vi måste få hjälp att få bort [REDACTED] från platsen så jag ringer polisen och ber om hjälp.

Som jag uppfattade det skull jag säga att [REDACTED] inte var kontaktbar på ca: 5-10 minuter efter händelsen.

När vi väntade på polisen hörde jag att [REDACTED] sade " jag kunde nog tagit livet av dig ifall jag velat"

Jag vill tillägga att det så illa ut för [REDACTED] när [REDACTED] höll sitt grepp om halsen och tryckte bakåt så jag var tvungen att försöka få bort [REDACTED] för annars hade det slutat tokigt för [REDACTED]

Vi hade umgåtts hela dagen allihop så alla var lite berusade.

Läst, överläten för granskning och godkänd:

☒ Försätter

Förhörsprotokoll
Vittne

Förund.prot:s sidnr

1.3

Förundersökningsprotokolls nummer

Den förhördes namn

Förhörsprot:s sidnr

2

Läst, överläten för granskning och godkänd:

Förhørsledare/Försäkrar

☒ förhörd per telefon

Förhörsvittne

Övriga närvarande

Förhöret avslutades kl.

Förhørsprotokoll Vittne

Förund. prot. s. sidnr

20

Förundersökningsprotokolls nummer

Den förhördes namn

Förhørsprot. s. sidnr

1

☐ Annan ställning

1 Förhörstillfälle	Förhørsplats	Förhørsdatum	Inleddes kl.
	Brottmålsavdelningen	15.1.2014	15.30
	Förhørsledare	☒ förhör per telefon	
	Förhörsvittne	☐ närvarande då protokollet undertecknas	
2 Personuppgifter	Efternamn, samtliga förnamn	Tidigare namn	Födelselid
	Uppgifterna kontrollerade, hur, var	Medborgarskap	
	Språk		
	Yrke	Födelse- eller hemkommun	
3 Anteckningar Förändringar som skett under förhöret anges med randanmärkning i textdelen	Brott/händelse	Anmälningsnummer	
	Misshandel, olaga hot		
	Övriga närvarande vid förhöret		
	Den som förhöras har före förhöret underrättats om: ☒ Sin ställning vid förundersökningen FörundersökningsL 29 § ☐ Rätten att förtiga uppgifter RB 17:24 ☒ Rätten att vägra vittna RB 17:20 ☐ Rätten att tillkalla förhörsvittne FörundersökningsL 30 § ☐ Plikten att hålla sig till sanningen samt om osann utsaga vid myndighetsförfarande FörundersökningsL 29.3 §, SL 15:2 ☐ Tystnadsplikten RB 17:23		

Läst, överläten för granskning och godkänd:

☒ Försätter

P3T

Förhörsprotokoll Vittne

Förund. prot:s sidnr
21

Förundersökningsprotokolls nummer

Den förhördes namn

Förhörsprot:s sidnr
2

FÖRHÖRSBERÄTTELSE

I telefonförhör uppger [REDACTED] följande.

Jag var hemma hos [REDACTED] i [REDACTED] den aktuella dagen. Hos [REDACTED] var också [REDACTED] samt [REDACTED] och så kom [REDACTED] dit på dagen.

Under eftermiddagen var det ett väldigt tjafsande om allting och med alla från [REDACTED] sida och han var allmänt elak.

Jag ledsnade på tjafset och gick in och satte mig i köket som är mitt emot verandan eller det är en inbyggd veranda där dom övriga var.

Jag hör fortsättningsvis att det var mycket tjafs men sedan hörde jag att det blev bråk och när jag går ut till verandan ser jag [REDACTED] ligger på golvet och dom övriga är runt omkring. [REDACTED] och [REDACTED] tar hand om [REDACTED] och [REDACTED] står bredvid, jag försöker först få bort hundarna som springer runt där och är stressade.

[REDACTED] ber [REDACTED] att lämna huset men han vägrade så jag och [REDACTED] försöker få ut honom därifrån men då lägger han sig ner på golvet och vägrar gå ut, vi ansåg att det inte var någon ide att försöka få ut honom för det skulle bara bli mera bråk så [REDACTED] eller [REDACTED] ringer polisen som kommer till platsen.

När jag kom ut till verandan så uppfatta jag att [REDACTED] var medvetslös eller avsvimmad, han rörde inte på sig och var borta ett litet tag.

Jag såg inte av skälva misshandeln men jag hörde bara att det blev bråk på verandan och gick dit.

Jag vill tillägga att jag inte var spiknykter vid det här tillfället.

Läst, överlåten för granskning och godkänd:

[REDACTED]

☒ Försätter

**Förhörsprotokoll
Vittne**

Förund. prot:s sidnr

22

Förundersökningsprotokolls nummer

Den förhördes namn

Förhörsprot:s sidnr

2

Läst, överlåten för granskning och godkänd:

Förhörsledare/Försäkrar

☒ förhörd per telefon

Förhörsvittne

Övriga närvarande

Förhöret avslutades kl.

[REDACTED]
[REDACTED] PROTOKOLLETS ANMÄRKNINGSBLAD

03.05.2014

Sida 1 (1)
[REDACTED]

[REDACTED] greps 27.12.13 kl 22.50. Fri 28.12.13 kl 14.40

[REDACTED] har återtagit sitt medgivande till medling i ärendet.

[REDACTED] har ej returnerat ersättningsanspråket inom utsatt tid samt två påminnelser om att lämna in anspråket har givits åt [REDACTED] på telefon som ej hörsammats.

Bilagor:

- 1: [REDACTED]
- 2: [REDACTED]

Äldre konstapel [REDACTED]
[REDACTED]